

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2025 RUGSĖJIS / Nr. 9 (141)

Scena iš Klaipėdos dramos teatro spektaklio „Milena“ (rež. L. Kutkaitė).

Martyno Norvaišo nuotr.

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2025 rugsėjis / Nr. 9(141)
www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
r.bociulyte@kl.lt

**LITERATŪRINĖS DALIES
SUDARYTOJAS**
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

**DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ**
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ
Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
„K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (0 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2025 UAB „Ilda“

SPAUSDINO
UAB „Spaudos kontūrai“
TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
„Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nerecenzuojami
ir negrąžinami

VIRŠĖLYJE
1 psl. – Mindaugo Petručio kaligrafijos kūrinys. 2025.
4 psl. – Klaipėdos lėlių teatro spektaklio „Aš visada šalia“
(rež. V. Rozanova) akimirka. Donato Bielkausko nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalo „DURYS“ veiklą iš dalies finansuoja Medijų
rėmimo fondas. Finansavimo suma – 32 861 Eur.
Spaudos projektui „Profesionalaus meno atodangos
žurnale „Durys“ 2025 m.“ MRF skyrė 48 000 Eur
finansinę paramą

DIENA
MEDIA Klaipėda
N · E · W · S

TURINYS

TEATRAS

- Evelina ZENKUTĖ. Laiškas Milenai, arba Kaip objektui atgauti žvilgsnį, kūną, balsą ir virsti
subjektu 4
- Gitana GUGEVIČIŪTĖ. Motinystės partitūra – be bemolių ir diezų 12

MUZIKA

- Žaneta SKERSYTĖ. O. Auškalnytė: menas gali perrašyti žmogaus vidinę partitūrą 16

PROJEKTAI

- Skrydis per istoriją: ansamblis „Lietuva“ sezoną pradėjo su ANBO ir Lietuvos aviacijos
šimtmėčiu 26

KULTŪROS ISTORIJA

- Kristina SADAUSKIENĖ. Klaipėdos dramos teatro jubiliejus – 90-asis ar 240-asis? 30
- Daiva KŠANIENĖ. R. Wagneris Rytų Prūsijos miestų ir Rygos teatruose 36

IŠ ARČIAU

- Irma STASIULIENĖ. B. Skaisgirienė: menas man kaip duona ir druska – visada šalia 40

KINAS

- Andrius RAMANAUSKAS. Vasaros sezono klišės 50

GINTARO LAŠAI

- Evelina ZENKUTĖ. G. Grajauskas: ...japoniško peilio ašmens link 52
- Gintaras GRAJAUSKAS. Eilėraščiai 59
- Alma RIEBŽDAITĖ. Pasimatymas su savimi 60

Laiškas Milenai, arba Kaip objektui atgauti žvilgsnį, kūną, balsą ir virsti subjektu

Miela Milena, nežinau, ar žinai, bet mačiau tave teatre. Dabar jau tikrai esi. Nuo šiol tu Milena. Tiesiog Milena Jesenská. Čekų žurnalistė, rašytoja, vertėja, kovotoja. Žmogus. Mylėjęs ir kentėjęs. Gelbėjęs ir pats pražuvęs. Dar ugnis. O drauge įdagas, nešantis žinią už kiekvieną, kurios liepsna XX a. pradžioje buvo laikyta pelenais. Tą rugsėjo 12-ąją, rodant režisierės Lauros Kutkaitės premjerinę „Milena“, Klaipėdos dramos teatro scenoje apsireiškė visu savo kūnu, balsu, žvilgsniu, visa savo tyla ir skausmu. Ir nuo šiol būsi. O kartu bus visos ir visi savimi tave sukūrę, gyventi sugražinę.

Evelina ZENKUTĖ

□

Ech, Milena, nutrūktgalve, laisvamane, jautruole, avantiūriste, maištininke, žinau, džiaugtumeisi, kaip nekonvenciškai, išprotėjusiai, gaivališkai eksperimentiškai buvai papasakota. Gal net triumfuotum: neatmetant tavo versto ir mylėto Franzo Kafkos egzistavimo, jo laiškų tau esaties ir atsakymų jam tuštumos, tavojo ►

Klaipėdos dramos teatro spektaklio „Milena“ (rež. L. Kutkaitė) akimirkos.

Martyno Norvaišo nuotr.

◀ mūziškumo ir moteriškumo, tapai ašimi – ta, kuri iš kitų suverta ir per kurią veriasi kiti.

Taip, Milena, tave pragriaužęs nelaimingos meilės skausmas paliko siaurutį tunelį, kurmiaraisį, pro kurį pralindusios šešios L. Kutkaitės naviguojamos spektaklio aktorės – kaip jos tau patiktų – tarytum atsidūrė ant fantasmagoriškos šachmatų lentos. Žinau, visai ne ją, o XX a. pirmos pusės Prahos pašto grindis, atliepiančio senjojo uostamiesčio pašto klojinį, atkartojo Paulinos Turauskaitės į Klaipėdos dramos teatrą perkeltos susikertančios scenos dangos horizontalės, vertikalės ir įstrižainės, bet ar tikrai gyvenime (juolab teatre) viskas ir yra, kaip atrodo?

Mes takūs, Milena. Mus supantys daiktai, reiškiniai takūs. Visa gali būti visai, ir tu puikiai tai žinai: scenografas materializuotas minimalistinis, ilgesingai pilkas pašto laukiamasis per akimirką persimainyti į karcerį, laiškų rūšiavimo lentyna tapti grotomis, šešios masyvios kėdės virsti siena, skambūs tautiniai šūkliai materializuoti konclageriu, miškas vieną minutę teikti prieglobstį, kitą jau klaidinti, jūra raminti arba skandinti, spektaklis vaidinti, apgaulinėti arba tapti tau, mieloji, skirtu L. Kutkaitės ir visos komandos rašomu paminkliniu laišku. O gal veikiau: kūno, balso, žvilgsnio autonomiją grąžinančiu kūrybiniu sprogimu.

□

Tai štai, Milena, toje geometrinėje plokštumoje, toje beribių ėjimų, kombinacijų erdvėje, Toma Gailiutė, Eglė Jackaitė, Digna Kulionytė, Samanta Pinaitytė, Justina Vanžodytė, Aistė Zobotkaitė ir judėjo. Taip, kaip norėjo. Kaip pasirinko būti scenoje. Kokiais žodžiais, ženklais, pauzėmis nusprendė prabilti. Kiek dokumentiškumo, nuoseklumo, o kiek infantilumo, chaoso pasirinko įnešti.

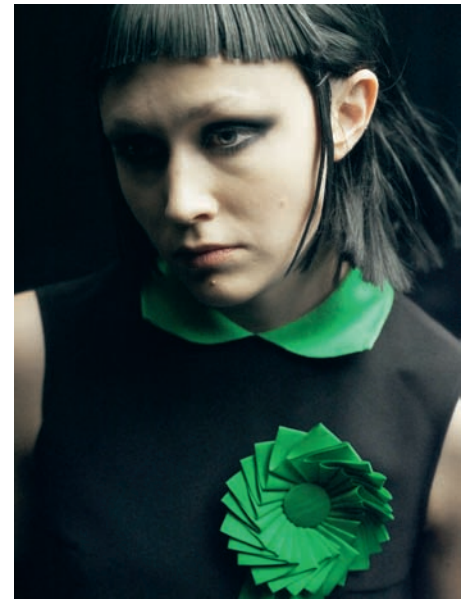
Varniškų plaukų perukais, sodriu makiažu, juodos ir žalios spalvų Liucijos Kvašytės kurtais kostiumais atiduodamos duoklę tavo gyventam laikui, Milena, jos visos buvo Milenos. Ir Kafkos. Ir pačios savimi. Ir aktorės. Šokėjos. Dainininkės. Kūrėjos ir atlikėjos sykiu. Tavo biografijos pasakotojos ir tos pačios biografijos skylių kamšytojos. Tau skirtų F. Kafkos laiškų skaitytojos ir sunaikintų tavųjų interpretuotojos. Galų gale, savo pačių profesinių ribų perbraižytojos.

Blyksnis. Ir šešių Milenų ansamblis sudainuoja vaikišką skaičiuotę primenančią

Milena, visa yra taku. Kaip ir šešių aktorių nuogai atviros plačiai atvertos rankos, į kurias kažkas – nelemtos meilės kūjai, abejingos publikos plaktukai – ko gero, suvarys vinis.

banalią dainelę. Blyksnis. Ir kuri nors aktorė pasakoja tavo gyvenimo istoriją. Blyksnis. Ir Milenos šoka. Blyksnis. Aktorės skaito Franzo tau siųstų laiškų ištraukas. Blyksnis. Siautėja T. Gailiutės mokytoja (ne šiaip, išdykėlis F. Kafka viename laiške pripažino norįs būti baramas). Blyksnis. Tu ir Franzas žaidžiate „Tiesą ir drąsą“. Blyksnis. Vėl tavo gyvenimas. Vėl jo laiškų tau citatos. Vėl daina. Ir ta, kaip kūrybinė komanda pavadino, fašistinė gimnastika. Blyksnis. E. Jackaitė užkuria autoironišką „Laiškų džiazą“. Blyksnis. Blyksnis. Blyksnis.

Lyg pasukus revolverio būgną – tu ir nušautas, ir sukurtas – niekada nenu-

spėsi, kokie persimainymai ištiks toliau. Tada suvoki, žinai ką, Milena? Kiekvienas naujas ėjimas, kiekviena užgimusi metamorfozė – mažas įrodymas: net jei istorija moterį neretai redukuoja iki vieno – dargi antraplanio – vaidmens atlikėjos, teatras gali būti ta vieta, kur atsiskleidžia jos daugialypiškumas.

□

O fone, kybančiame ekrane, Eitvydo Doškaus kamera pagautos šešios Milenos gyvena atskirą gyvenimą. Kurdamos Milenų tylą, jos tau, mieloji, gražino jūsų su Franzu numylėtą mišką (matai, kaip greit teatre net Viena tampa Juodkrante), kuriame ►

◀ pasimatėte pirmą ir priešpaskutinį kartą. Gražino ir jus išskyrusią jūrą tarp Prahos bei Vienos. Sykiu gražino žvilgsnį.

Nežinau, ar žinai, Milena, bet feministė, kino teoretikė Laura Mulvey 1975-aisiais pasirodžiusioje savo esė „Vizualinis malonumas ir pasakojamasis kinas“ apibendrina, kad kine (o iš esmės ir visame mene, nuo savęs pridėčiau – visuomenėje apskritai) moteris dažniausiai egzistuoja kaip vyriško žvilgsnio (*male gaze*) taikiny. Suprask, dailus paveikslėlis, pasyvus objektas, skirtas būti žiūrimas.

Lyg pasukus revolverio būgną – tu ir nušautas, ir sukurtas – niekada nenuspėsi, kokie persimainymai ištiks toliau.

Kažkur girdėta? Pažinta? Patirta? Taip, Milena?

Tą rugsėjo 12-ąją buvo kitaip. Koks galingas žvilgsnių ir galios pozicijų virsmas įvyko. Tu, Milena, tarsi į pradinę padėtį šachmatų lentoje sustačiusi pabirusias figūras, pagaliau tapai subjektu, ne tik priimančiu sprendimus, lemiančiu spektaklio eigą, diktuojančiu ar kontroliuojančiu, bet ir žiūrinčiu atgal. Per aktores, per jų veidus scenoje ir – tokius išdidintus – vaizdo projekcijose įdėmiai stebėjai žiūrovus salėje. Stebėjai, nes išsilaisvinai iš pasyvios mūzos, romantizuotos šmėklos vaidmens – jau nebebuvai tik F. Kafkos laiškų išnaša.

Išsivadavusi iš literatūrinio, sykiu fašistinio, narvo, Milena, miške ar jūros bangų supamame kelte pagaliau priklausėi ne Franzui, ne mums, o sau.

Drauge su tavimi virsmus, neabejoju, išgyveno ir spektaklio ►

◀ superšešetas, ko gero, iki šiol susiduriantis su dar gana patriarchališku, įsimintinų moteriškų vaidmenų stokojančiu lietuvišku teatru ir auditorija.

□

Mieloji, be žvilgsnio, per spektaklį dar susigražinai sau kūną. Tas fizinių pavidalų nebuvimas, Milena, visa širdim jaučiu, ir buvo didysis tavo praeikimas.

Niekas kitas, tik į vaiduoklišių santykių spąstus įkliuvęs žmogus supras, ką reiškia mylėti, sykiu mylint žinoti: jokiai menkiausiai materijai – žvilgsnių spynoms, susikabinančių rankų užraktams – egzistuoti nelemta. Net Franzui rašyti tavo laiška neteko teisės išlikti – atsako kūnas irgi buvo sunaikintas. Tavo fizinis pavidalas, iki išėjimo iš žemiškojo pasaulio dienos mažėjęs, traukėsis, gesęs, tavo naikinti kaulai, kraujas ir raumenys galiausiai

neatlaikė Ravensbriuko moterų koncentracijos stovykloje.

Ech, Milena... Net po mirties tavo tikruosius fizinius pasiekimus – krūvą straipsnių, esė, žydų gelbėjimą – nustelbė šmėkliškas, neapčiuopiamas, legenda su rašytoju genijumi virtęs ryšys.

Žinai, mieloji, choreografės Agnietės Lisičkinaitės vedamos, T. Gailiutė, E. Jackaitė, D. Kulionytė, S. Pinaitytė, J. Vanžodytė ir A. Zobotkaitė savo kūniškais

lšsivadavusi iš literatūrinio, sykiu fašistinio, narvo, Milena, miške ar jūros bangų supama me kelte pagaliau priklausei ne Franzui, ne mums, o sau.

pavidalais tau suteikė totalitarizmo atimtą laisvę kvailioti, šokti, žaisti. Kartkartėmis sustingti. Lyg pozuojant fotografijai, tik skirtingai ne grožėtis, o visais įmanomais fotonais šioje realybėje užfiksuoti ir pačias save – moteris, aktorės, personažes, ir tave, Milena. Į-am-žin-ti. Sykiu tavo ir aktorių judesių trajektorijos, kūniški ženklai tapo dar sykį istorijos tėkmėje pasikartojančiu išpėjimu: nuo linksmo trepsėjimo į taktą stilingais bateliais ar žaismingo kabareto iki Prahoje įkurto Sakalų (ček. *Sokol*) judėjimo gimnastikos inspiruotos akrobatikos, galiausiai išsigimstančios į nacistišką žygiavimą, ne tiek ir daug. Ne tiek daug nuo veržlaus, pulsuojančio kūno iki režimo nurėžtų gyvenimų.

Jau rašiau, Milena, visa yra taktu. Kaip ir šešių aktorių nuogai atviros plačiai atvertos rankos, į kurias kažkas – nelemtos meilės kūjai, abejingos publikos plaktukai – ko gero, suvarys vinis.

□

Ir balsas, Milena, balsas. Tavojo gyvo, fizinio negirdėjom, tačiau dabar jį, susiliejusį į vieną iš šešių skirtingų, jau turi. Kompozitoriaus Arturo Bumšteino sukurtas ir aktorių fonetinių improvizacijų pripildytas padrikų skiemenų garsynas iš foninio tapo savarankiška garso dramaturgija – lyg teise į autonomišką žodį pasinaudotų kiekviena kadaise nutildyta pasaulio moteris. Dabar jų istorijos, pasakojimai ataidi visais Žemės miškais, visomis jūromis. Visomis neatsakytų, sunaikintų arba parašytų, bet adresato neperskaitytų laiškų sakinių nuotrupomis.

Nežinau, ar žinai, bet ir spektaklio baiga muzikali – daugiabalsė T. Gailiutės, E. Jackaitės, D. Kulionytės, S. Pinaitytės, J. Vanžodytės ir A. Zobotkaitės daina pagauna žiūrovus į per visą premjerą vaikiškais, skaičiuotes primenančiais linksmiais kūrinių austa tinklą.

Kaip? Tiesiog taip ir atsiveikinsime? Dainele apie kurmį?

Turbūt tik tu, Milena, ir jūs, gyvenę ar gyvenantys su parazituojančiu skausmu, suprasite: kartais skauda taip, kad juodų juodžiausia juoduma išsprogsta į gynybiškai infantilų, vaikišką siausmą. Kuo liūdniau, tuo primityviau ir linksmiau? Kartais, taip. Isteriškai, banaliai džiaugsmingai taip.

Šiek tiek daugiau apie šį reiškinį – gal kad tai gynybinė psichikos reakcija į traumą, kokia nors disociacija, infantilizacija ar hipomaniakinis afektas – mums papasakotų J. Vanžodytės psichologė iš E. Jackaitės „Laiškų džiaz“.

□

Tad viskas visur visada gali būti visaip, mieloji. Pati daugiau papasakotum. Kaip būna nesuprantamai keistai. Ne pagal taisykles. Ne pagal užsakymus. Iš paraš-

čių. Kažkokių keistų užkaborių. Šešėlių. Iš tylos. Būna, neišsiverčia, nepasirašo, neišsisiunčia, nesusilaukia. Būna, atrodo, nebūna, bet vis tiek yra. Būna, siela vėl pavidalą įgauna.

Jau žinau, kad žinai, Milena.

P.S. Sutapimas ar ne, sykį sau brūkštelėjau: „Tu, rodos, ir esi, bet kol balsu nepašauktas, dar neegzistuoji. Kaip tos istorijos, kurios neparašytos, nepapasakotos, laikytos paslapy galvos narve, apdengtame sunkiu ir tankiu audiniu, pamažėle numerdėja, trūnija ir be ženklo išsisklaido. Ir jeigu taip, jei tai gryna tiesa, tada tikriausiai niekad negyveno kanarėlė.“

P.P.S. Kiekvienas iš mūsų turi teisę į pilnakraujų egzistavimą, savo pasakojimą, autentišką, unikalią istoriją.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Motinystės partit be bemolių ir diež

Naująjį teatrinį sezoną Klaipėdos lėlių teatras pradėjo rugsėjo 5-ąją premjera suaugusiems „Aš visada šalia“. Bendras Lietuvos ir Prancūzijos kūrėjų darbas reflektuoja motinystės patirtį „kaip ilgą, nenuspėjamą kelionę, kupiną atradimų, iššūkių, baimių ir meilės“.

Gitana GUGEVIČIŪTĖ

Dar vienas mitas

Tai monospektaklis, kurio idėjos autorė ir aktorė Monika Mikalauskaitė-Baužienė dalijasi ir savo asmenine (dar palyginti „žalia“) motinystės patirtimi, ir kitų motinų patyrimais / balsais, kurie epizodiškai nuskamba spektaklio fone, kiek praplėsdami, universalizuodami temą, bendrą (o vis dėlto skirtingai patiriamą) daugeliui moterų.

Informaciniame pertekliuje gyvenančiame pasaulyje tebesklando ir paveikūs mitai apie ką tik nori – sveikatą, valgi, sportą, lyčių santykius ir t. t. Motinystė nėra išimtis. Tebesigirdi, kad motina – pašvęstoji: ji rū-

pestinga, kantri ir atsidavusi; ji graži, švelni ir besąlygiškai mylinti; ji rūpinasi kūdikiu, neskaičiuodama laiko, nestokodama energijos; gražiai atrodo reklamose ir šeimos nuotraukose. Tai mitai, kuriuos neigia tūkstančių mamų fizinės ir psichinės sveikatos sutrikimai, sukelti pernelyg sudėtingos realybės – nemalonių, varginančių patirčių, neišsipildžiusių lūkesčių, nusivylimo savimi ar „nepatogių“ kūdikiu... Ir nors apie įvairias motinystės spalvas ir atspalvius jau kalbama radijo ir televizijos laidose (beje, buvo kalbama ir nepriklausomoje tarpukario Lietuvoje), straipsniuose, uždaroje ir atviroje grupėse, nei konstruktyvių minčių, nei provokuojančių pamąstymų šia tema nėra per daug. Juolab kad motinystė (nors tai nėra vienintelė kategorija, apibrėžianti moterį ir jos tapatybę) vis dar smarkiai idealizuojama, absoliutinama, net fetišizuojama.

Scenos iš Klaipėdos lėlių teatro spektaklio „Aš visada šalia“ (rež. V. Rozanova).

ūra – ežų

Spektaklyje „Aš visada šalia“ rodoma kita – ne reklaminė – motinystės „medalio“ pusė (žodį „medalis“ vartuju sąmoningai, nes juk ne kiekvienai moteriai jis užkabina mas), tačiau taip tik pereinama nuo vieno kraštutinumo prie kito.

Aktorė ir lėlė

Aktorė ir lėlė – dvi partnerės, du balsai, susiliejętys į monologą: „lėlė tampa abejojančia, kupina baimės ir nepasitikėjimo, o Monika – palaikančia, tikinčia pusė“. Pirmoji abejoja, ar dabar tikrai pats tinkamiausias metas motinystei; kenčia skausmą, nerimą ir aplinkinių klausimų atakas; virtusi šimtaranke būtybe, krenta iš nuovargio, bet negali ►

Donato Bielkausko nuotr.

◀ ramiai miegoti, nes kūdikio verksmas arba, atvirkščiai, tylą – tai kūdikio kalba, kurios ji dar nesupranta, dėl to ir negali ramiai, adekvačiai reaguoti. Antroji – giliamintė, raginanti atsiduoti natūraliam gamtos ritmui, savieigai, intucijai. Pirmoji dejuoja, alpėja, nepasitiki. Antroji stojiškai priima motinystę kaip duotybę, neįkainojamą dovaną. Nepaisant skirtingų pozicijų, tarpusavio konfliktškumo, tie balsai skamba monotoniškai; šių balsų priešpriešoje nėra niuansų – bemolių ir diezų; galų gale pri(si)imtas moters-motinos vaidmuo menkai skiriasi nuo moters, dar tik pradėjusios kelionę motinystės link. Jos praktiškai

tokios pat – su ilgu sijonu, apsmukusiu megziniu, tik motina rankose jau nebelaiko knygos...

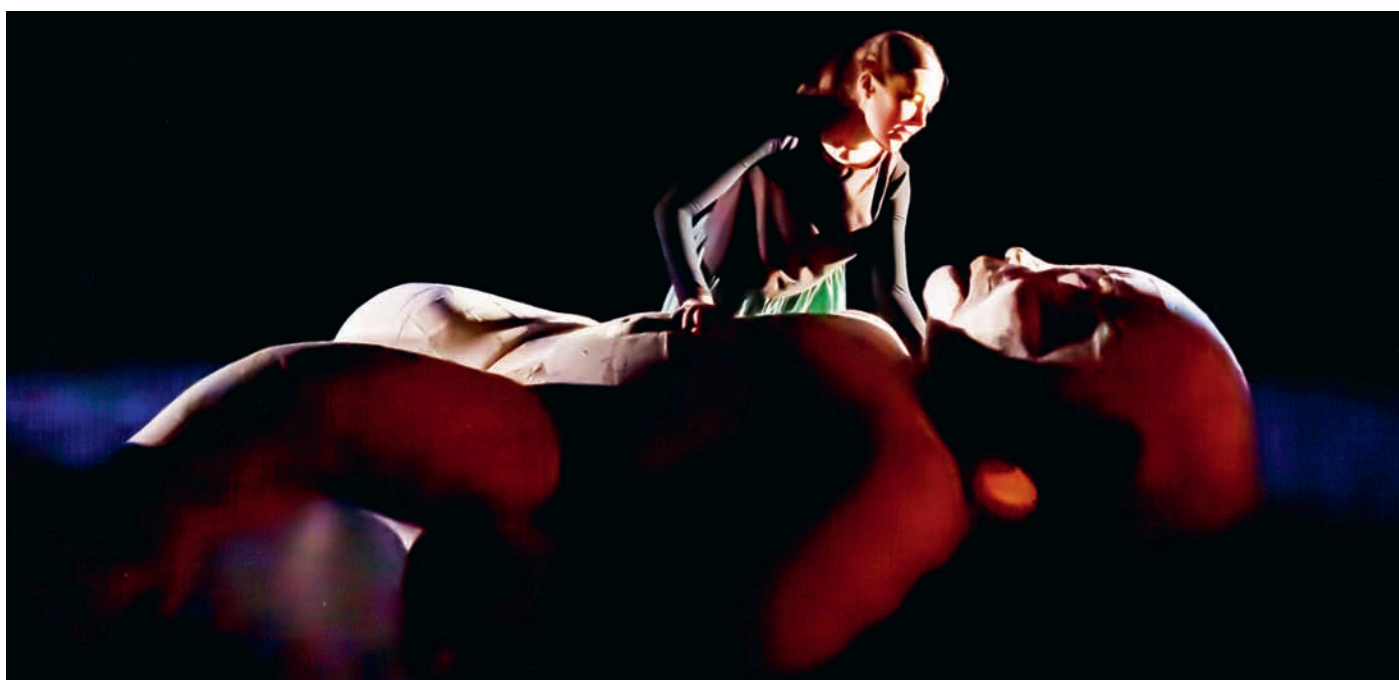
Motinystės epicentre kūdikis: kūdikis, sunkiai prislegiantis visą iki šiol buvusį gyvenimą; kūdikis-monstras (lėlė gigantiška, daug didesnė už motiną-lėlę, už pačią aktorę), užpildantis aplinką ir motinos mintis; siurbiantis iš jos gyvybės syvus. Santykis skausmingas, varginantis, motiną paverčiantis šimtaranke būtybe, nutįsusiomis krūtimis – čiulptuko tęsiniu. Kur dings moteris, per pasaulį keliavusi su lengva kuprinėle ant pečių, stebinti, skaitanti gyvenimą? Jos nelieka. Lieka tik tarnystė (net

vergstė!) kūdikiui; sapniškas, haliucionuojantis būvis, kurį pratęsia erdvinės vaizdo projekcijos (autorius – Samy Barras) – bene estetiškiausia spektaklio dalis. Jokių kitų, jokių alternatyvų, jokio „arbatos puodelio“ ramiam atokvėpyje, tik ištisa, nesibaigianti, erzinti dejonė, kurią retkarčiais permuša vidinis drąšinimas(is) ir guodimas(is). Tapsmas motina ilgas ir varginantis. Motina tampama net ne tada, kai iščiose užsimezga gyvybę, o kai motiną kūdikis apkabina savo rankomis (nesiverčia liežuvis sakyti „rankutėmis“, matant didžiulę, nerangią lėlę). Apkabina moterį: savęs netekusią? savęs niekadoms neturėjusią? tapusią kažkuo tik motinystėje?..

Norėtusi daugiau spalvų

Motinystė spektaklyje labai kūniška. Motinystė čia dramatiška (dramatizmą dar labiau sustiprina muzikinis garso takelis – kompozitorė Rita Mačiliūnaitė), bet abstrahavimas, klišės silpnina emocinį poveikį: „aš visada šalia“ virsta „tu esi mano gyvenimas“. Dramaturgija (bendraautorė – Lina Laura Švedaitė) silpna, nors kelionė per skirtingus motinystės etapus iki aiškaus savęs kaip motinos identifikavimo – aiški ir be kompasos. Pačios Monikos mintys būtų kur kas įdomesnės ir, žinoma, tikresnės.

Spektaklyje neskamba juokas, kūdikis nekrykštauja. Tiesa, kažkas panašaus į

Spektaklis „Aš visada šalia“ sujudina motinystės temą ir (o tai gerai) išprovokuoja nemažai klausimų, tačiau ir pats lieka iki galo nesuformuluotas klausimas.

lopšinę dainuojama. Einama nuo bendro, abstraktaus, beasmenio asmeniško, unikalau, konkretaus link. Lėlė, turinti tokį gyvybingą veidą (lėles ir konstrukciją kūrė Lucas Prioux), dar nesirealizuoja visomis savo galiomis, o ir pačioje aktorėje norėtusi matyti daugiau spalvų, daugiau bendražmogiškų savybių, nes gyvenime (ne scenoje) būtent asmeninių norų ir poreikių nepaisymas – o ne kūdikis – iš tikrųjų ir įkalina moterį. Aktorė kviečia klausytis intencijos, nuojautų, bet sceniniame gyvenime viskas orientuota į kūdikį, į jo poreikius. Moteris tampa kūdikio tęsiniu – „aš esu tu“.

Spektaklį režisavo Vera Rozanova, su kuria lėlių teatras bendradarbiauja ne pirmą kartą (2016 m. Klaipėdos skulptūrų parke buvo rodomas šios menininkės režisuotas spektaklis „Ieškoma: teisybė“). Patyrusi režisierė teatrinį veiksmažodį organizuoja nuosekliai, logiškai, tvarkingai, bet jis stokoja tų niuansų, vidinių štrichų, žadėtų anonse. Sudėtinga tema nesiduoda supaprastinama, tačiau supaprastinta ji nebeskamba, atrodo lėkšta, primityvi. O juk motinystė yra labai individuali, ypatinga patirtis, nors tikrai ne vienintelė, apibrėžianti moterį, kad ir kokia „savipakankama“ ji jaustųsi motinystėje. Suprantama atsakomybė už kitą, dar savimi negalintį pasirūpinti, žmogų, bet kur yra pati moteris? Ar tą Sizifo akmenį, kuriuo tampa motinystė, ji kada nors užridens į viršukalnę? Ar motina, atsigręžianti ir į asmeninius poreikius, liausis būti kritikuojama? Ar pasirinkusios negimdyti moterys nebus laikomos „beprasmėmis“, neišsipildžiusiomis? Spektaklis „Aš visada šalia“ sujudina motinystės temą ir (o tai gerai) išprovokuoja nemažai klausimų, tačiau ir pats lieka iki galo nesuformuluotas klausimas.

O. Auškalnytė: menas gali perrašyti žmogaus vidinę partitūrą

Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre dainuojanti Oksana Auškalnytė-Mockuvienė – talentinga ir darbšti jauna menininkė, be galo mėgstanti tai, ką veikia. Muzikiniame teatre Oksana sukūrė įvairių vaidmenų: Diana – operetėje „Orfėjas pragare“, Ceitelė – miuzikle „Smuikininkas ant stogo“, peliukas – operoje vaikams „Žvaigždžių opera“, mergina – operoje „Meilės eliksyras“ ir daugybę kitų personažų. O. Auškalnytė-Mockuvienė baigė bakalauro ir magistro studijas Klaipėdos universiteto Menų akademijoje, kur įgijo atlikimo meno (dainavimo) specialybę. Ji taip pat yra Slengių Šv. Jono Pauliaus II parapijos vargonininkė, subūrusi nedidelį chorą. Kaip solistė dainuoja ir gieda visoje Lietuvoje. Moko žmones dainavimo meno privačioje studijoje. Be to, ji kartu su kolege Rosana Štėmanetian Klaipėdos karalienės Luizės jaunimo centro auklėtiniamis veda teatralizuoto dainavimo užsiėmimus. Oksana sakė, kad ši veikla jai suteikia daug džiaugsmo ir atveria galimybes dalytis savo žiniomis su jaunąja karta.

Žaneta SKERSYTĖ

Gyvenimo būdas

– *Kokia jūsų vidinė muzikinė „natūra“: ar visada esate mecosopranas gyvenime ir širdyje?*

– Taip, mecosopranas manyje – ne tik balsas, bet ir gyvenimo tonacija. Tai mano vidinė būseną, su kuria keliauju per kasdienybę: kartais subtili, švelni, o kartais – dramatiška, aistringa, kaip tikra opera. Esu baigusi operinio dainavimo mokslus ir, jei atvirai, tai buvo daugiau nei atsitiktinumas – aš nuo mažens jaučiau artumą dramai ir emocijų gelmei. Juk opera – ne tik muzikos, bet ir gyvenimo scenos, kuriose galiu gyventi šimtais skirtingų personažų. ►

Dainininkė O. Auškalnytė-Mockuvienė įsitikinusi, kad gražiausi dalykai atsitinka tada, kai leidi jiems atsitikti.

Asmeninio archyvo nuotr.

Dainuoja Šilalės kultūros centre.

Šilalės kultūros centro archyvo nuotr.

R. Wagnerio „Skrajojantis olandas“ Klaipėdos elinge.

Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

◀ Mecosoprano tembras man visada buvo ypatingas – jis leidžia pereiti nuo šnabždesio iki šauksmo, nuo ramybės iki kulminacijos. Tai nėra tik muzikinis registras – tai gyvenimo būdas. Ir net kai dirbu vargonininke, vis tiek jaučiu tą pačią vidinę dermę. Vargonų muzika man – kaip mecosopranas: stipri, bet jautri, su šviesa ir šiek tiek vidinės dramos.

Išties aš mecosopranas ir gyvenime, ir širdyje. Tai daugiau nei profesija – tai mano būdas būti pasaulyje, kur galiu kalbėti be žodžių ir girdėti tylą tarp natų.

– **Kuriame amplua: dainuodama teatre, grodama vargonais ar kt. dažniausiai susitinkate su „tikrąja savimi“?**

– Turbūt dažniausiai su „tikrąja savimi“ susitinku tada, kai dainuoju teatre. Scenoje galiu išreikšti savo jausmus, mintis, išgyventi įvairias emocijas per muziką ir vaidmenis. Tai leidžia man būti savimi – jautria, stipria, tikra. O grodama vargonais pasineriu į tylą, ramybę ir vidinį susikaupimą. Abi šios sritys man labai artimos, todėl tikroji aš esu kažkur tarp scenos ir vargonų skambesio.

– **Papasakokite apie profesijos pasirinkimą: kas atvedė į sceną, skatino siekti studijų, dainininkės karjeros?**

– Viskas prasidėjo visai nekaltai – giedojau bažnyčioje ir staiga supratau, kad mano balsas ne toks jau kuklus... Skamba tvirtai, skambiai – ir nei paslėpsi, nei nutylėsi. Šeima greitai suorganizavo „karjerą“: konkursai, pasirodymai, o paskui jau ir solo pamokos. Atrodė, kad balsas pats mane tempia į sceną – aš tik spėjau vyti. Taip ir atsidūriau muzikos pasaulyje, kuriame iki šiol jaučiuosi kaip namie – tik su šiek tiek daugiau natų ir jaudulio.

Svarbi pamoka

– **Kokia buvo darbo Klaipėdos muzikiniame teatre pradžia?**

– Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre pradėjau dirbti vos sulaukus pilnametystės. Tai lyg išsipildžiusi svajonė. Įžengus į teatro erdvę viskas atrodė didinga ir šiek tiek baugino, bet jaučiau, kad esu ten, kur turiu būti. Buvau pasiruošusi daug mokytis, klausytis, stebėti. Nors pradžioje buvo jaudulio, kiekvienas pasirodymas padėjo labiau

Operetėje „Orfėjas pragare“.

Prokadras.lt nuotr.

Koncertinėje programoje „Aš – senas jūrininkas“.

Olesios Kasabovos nuotr.

pasitikėti savimi. Supratau – scena yra ta vieta, kurioje noriu būti.

– **Kuris vaidmuo labiausiai įsiminė?**

– Lizės vaidmuo miuzikle „Čikaga“ – jį gavau vos pradėjusi dirbti teatre. Kaip naujokė, ką tik baigusi studijas, maniau, kad labiausiai stengsiuos gerai dainuoti... Tačiau šis vaidmuo tapo tikru iššūkiu, nes mano personažas turėjo šokti kartu su baletu trupe visą numerį miuziklo pradžioje. Nebuvau pasiruošusi tokiems judesių išbandymams, todėl tai sukėlė daug streso – reikėjo greitai įsilieti į baletu šokėjų choreografiją ir labai stipriai neišsiskirti. Pamenu, kokia

buvau pasimetusi ir abejoju, ar sugebėsiu visa tai atlikti. Tačiau įdėjus daug darbo ir pastangų, pavyko įveikti šį iššūkį. Dabar visa tai prisimenu su šypsena. Šis vaidmuo tapo svarbia pamoka, supratimu, jog teatre dainavimas, aktorystė ir judesys yra neatsiejami. Tokios patirtys ne tik ugdo profesionalumą, bet ir leidžia geriau suprasti save kaip atlikėją.

– **Ar kada nors svajojote apie visiškai priešingą sceninį amplua? Tarkime, tapti blogiete?..**

– Žinoma! Kuris mecosopranas bent kartą nėra pasvajojęs tapti tikra scenos blogiete? ►

Miuzikle „Smuikininkas ant stogo“.

Olesios Kasabovos nuotr.

◀ Visos tos pavojingos, paslaptingos herojės – su nuodais delne, bet aistra širdyje – tikra svajonė. O, taip – Karmen visada buvo vienas iš tų personažų, apie kurį slapta svajojau. Ji – ne tik „blogietė“, ji – laisvė, aistra, nenusipėjamumas. Vaidinti tokią moterį reiškia ne tik įžengti į sceną, bet ir peržengti ribas savyje.

Nors gyvenime nesu maištautoja, manyje tikrai gyvena dalelė Karmen – ta, kuri nebijo degti, būti kitokia, žaisti taisyklėmis... arba jas laužyti. Toks amplitudė – tikras dovanotas iššūkis mecosopranui. Jei tik būtų proga, į jį nerčiau visa širdimi.

Paliesti širdis

– **Kokia emocija yra jūsų „variklis“ lipant į sceną – baimė, džiaugsmas, atsakomybės jausmas, o gal adrenalino pliūpsnis?**

– Visa tai – baimė, džiaugsmas, adrenalinas – egzistuoja, bet tikrasis „variklis“ man visada buvo atsakomybė ir noras paliesti klausytojų širdis. Lipdama į sceną noriu, kad tai, ką jaučiu, pasiektų kitus žmones – kad garsas taptų tiltu tarp širdžių. Man svarbu ne tiesiog dainuoti, o išgyventi ir dalytis tuo, kas manyje tikra. Kai pajunti, kad kažkas salėje nustojo kvėpuoti kartu su tavimi – žinai, kad muzika atliko savo misiją.

– **Ar yra kūrinys, kurį vis dar dainuodama verkiate – iš jausmo?**

– Algimanto Raudonikio „Švelnumas“ – tai daina, kurią dainuodama beveik visada skiriu savo tėčiui, kurio jau trejus metus nebėra šalia. Ji man labai jautri, nes kiekvienas žodis lyg paliestų giliausią prisiminimų kertelę. Kai skamba „tas rankų švelnumas nuo širdies ir nuo veido...“, atrodo, kad bent akimirksniui vėl jaučiu jo artumą. Tai daugiau nei daina – tai mano vidinis pokalbis su tuo, kurio labai ilgiausiu.

Yra ir daug jautrių giesmių, kurios paličia mane ne mažiau. Kartais jos prabyta tada, kai nerandu žodžių, bet noriu išreikšti tai, ką jaučia širdis. Giedojimas man visada buvo artimas – galbūt todėl, kad jame telpa ir malda, ir prisiminimas, ir tyli viltis, kad muzika pasiekia ten, kur mūsų rankos jau nebegali.

– **Ką darote prieš kiekvieną pasirodymą scenoje? Gal yra koks nors asmeninis ritualas?**

– Prieš pasirodymą visada sukaltu malda. Prašau Dievo palaiminimo, ramybės ir jėgų ne tik sau, bet ir klausytojams, kad tai, ką atnešu į sceną, paliestų jų jausmus, suteiktų stiprybės. Tada persižegnoju – tyliai, bet su visu tikėjimu. Tai akimirka, kai nusiramini ir pajunti, kad nesu viena. Kadangi tėčio jau nebeturiu, maldoje dažnai prašau ir jo palaikymo iš aukštybių, kad jausčiau jo buvimą ir jėgą, kurią jis man visada suteikdavo. Tik tada einu į šviesą, į sceną – ir žinau, kad esu pasiruošusi.

– **Scena – tai kaukė ar atvirkščiai – visiškas nuogumas?**

– Manau, kad jei scenoje būsi su kauke ir vaidinsi, jog vaidini – nieko tikro neįvyks. Žmonių širdžių taip nepaliesi. Scena reikalauja atvirumo, net tam tikro nuogumo. Tik tada, kai leidiesi būti pažeidžiamas, kai neslepi jausmo ir nesistengi atrodyti „teisingai“, užgimsta tikras ryšys su publika. Man scena – tai ne kaukė, o drąsa būti savimi.

Didžiausia dovana

– **Ar tikite, kad menas gali pakeisti žmogų iš esmės?**

– Tikiu, nes pati tai patyriau. Menas man – ne tik veikla ar profesija, tai būdas augti, pažinti save ir kitus. Kai pradėjau dainuoti, ypač operoje, supratau, kaip stipriai kūryba veikia vidų – priverčia gilintis, išgyventi, susitikti su savimi tokia kokia galbūt kasdien nebūčiau drįsusi būti. Ir tai keičia. Keičiantis vaidmenims, keičiuosi ir aš – tapau jautresnė, gilesnė, atviresnė pasauliui. Menas tikrai turi galią perrašyti žmogaus vidinę partitūrą.

– **Jūsų mama Magdalena ir tėtis Algirdas užaugino ir dorais žmonėmis išauklėjo 11 vaikų. Svarstau, kodėl vis mažiau šeimų ryžtasi tokiam žygdarbiui?.. Ar buvimas viena iš 11-os vaikų šeimos jums davė ką nors ypatingo?**

– Taip, esu viena iš 11-os vaikų – mūsų namai visuomet užėmė kaip mažas pasaulis. Kartais – kaip orkestro repeticija, kur visi groja savo partijas tuo pačiu metu, o kartais – kaip maža paroda: emocijų, balsų ir kojinių, niekada neturinčių poros. Mama ir tėtis padarė tikrą žygdarbį – užaugino mus ne tik pavalgydintus, bet ir dorus, darbščius, turinčius savo stuburą ir širdį.

Kodėl šiandien vis mažiau tokių didelių šeimų? Gal todėl, kad tam reikia ne tik drąsos, bet ir kantrybės atsakyti į tą patį klausimą 11 kartų. Ir, tiesą sakant, širdies talpos – didesnės už visą daugiabutį.

Augti tokioje šeimoje reiškė išmokti laukti eilėje prie vonios kaip prie koncerto bilietai, žaibiškai reaguoti, kai ant stalo pasirodo kotletai, ir suprasti, kad pasaulis sukasi ne apie tave vieną. Miegojome dviaukštėse lovose – vienas virš kito, kartais net trise susiglaudę, kad būtų vietos visiems. Drabužiai dažnai būdavo „paveldimi“: jei vienas išaugo, kitas perėmė – su visomis

skylutėmis, lopais ir istorijomis. O dar tie amžini „gyvenimo mūšiai“: kas pirmas užims televizorių, kas važiuos su tėvais į parduotuvę (nes visi žinojo – tas grįš ne tik su pirkiniais, bet ir su saldainiais).

Broliai ir seserys buvo ir geriausi draugai, ir „asmeniniai kritikai“, ir žiūrovai improvizuotuose koncertuose virtuvėje. Tai buvo pati geriausia gyvenimo mokykla: bendrytės, humoro, dalijimosi ir išgyvenimo meno (ypač kai lieka vienas pyrago gabalėlis). Ir žinot ką? Tokia didelė šeima išmokė ne tik dainuoti darniai, bet ir gyventi darniai – su visa partija balsų, skirtingų nuotakų ir dideliu tempu.

Ir dar – kai turi tiek brolių ir seserų, tau niekada netrūksta palaikymo. Vienas rėks „pirmyn!“, kitas prisimins, kad dar reikia pasimelsti, o trečias tyliai padės užkulisiuose. Net kai scenoje esi viena, kažkur giliai širdyje žinai, kad esi daugiabalsė, turinti didžiulį, nuo kūdikystės įgytą palaikymą. Ir tai – didžiausia dovana.

Pėdų masažas

– *Ar jūsų šeimoje buvo koks nors kasdienis dalykas, kurio niekada nepamiršite?*

– Mūsų šeimoje vienas iš keisčiausių, bet ir mieliausių ritualų – pėdų masažai. Skamba gal kaip SPA, bet tai – šeimos bendravimo terapija. Kol vienam masažuoja pėdas, kitas dalijasi, kaip praėjo diena, kas supykė, ką sapnavo ar ką norėtų valgyti. Ir nors kartais prasideda nuo „greitai pamasazuok“, baigiasi ilgu pokalbiu ir kvatojimu. Šis ritualas tęsiasi iki pat dabar, nes niekas taip nesuartina kaip šiltos rankos ir gera tema. Tikra tiesa – pas mus pėdų masažas reiškia: „myliu tave, klausausi tavęs ir dar truputį tingiu kalbėti stovėdama“ (juokiasi).

Dar vienas mūsų ritualas – kai ateidavo svečių, mama, kaip tikra šeimos ansamblio vadybininkė, visada surengdavo „koncertus“. Nesvarbu, ar atvykdavo artimieji, draugai, ar net laiškinkai – mes svečiams dainuodavome taip, kad visi tikrai turėdavo ką prisiminti. O jei kas nors bandydavo pabėgti nuo mūsų „muzikinės programos“, mes juos suviliodavome desertu ir dar viena daina (juokiasi).

– *Jūsų mama Magdelena Auškalnienė Lietuvos Prezidento Gitano Nausėdos ap-*

Per Klaipėdos muzikinio teatro gastroles Pernu. Operos gala koncertas. Gunnaro Laako nuotr.

Menas man – ne tik veikla ar profesija, tai būdas augti, pažinti save ir kitus.

dovanota ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“.
Kaip vertinate šį mamos apdovanojimą?

– Mamos gautas apdovanojimas – ordinas „Už nuopelnus Lietuvai“ – tai didžiulė garbė ir labai gražus, prasmingas įvertinimas. Toks oficialus, bet kartu labai žmogiškas patvirtinimas to, ką mes visada jautėme – kad mama yra mūsų šeimos ramstis, stiprybė ir širdis.

Užauginti 11 vaikų – tai ne tik didelė atsakomybė, bet ir begalinis pasiaukojimas, meilė, kantrybė. Kai prisimenu, kad ir močiutė – mamos mama – buvo apdovanota Prezidento Valdo Adamkaus, suprantu, kad tai – ne sutapimas, o šeimos vertybių tąsa. Atrodo, kad šios stiprios moterys perduoda viena kitai ne tik gyvenimo išmintį, bet ir tylų, gražų pareigos jausmą.

Šis apdovanojimas – tarsi matoma padėka už nematomą mamų didybę. Tai ženklas, kad paprasti, kasdieniai darbai, atliekami iš meilės, turi tikrą vertę. Ir dabar tai žinome ne tik mes – tai mato visa Lietuva.

– *Įdomus faktas, kad užauginusi vaikus jūsų mama ir pati siekė mokslo aukštumų. Iki tol tam neturėjo laiko.*

– Mano mama – moteris, kuri savo pavyzdžiu įrodė, kad siekti žinių niekada nevēlu. Pati užaugusi gausioje 11-os vaikų šeimoje Šilalės rajone, ji baigė Kvėdarnos vidurinę mokyklą. Kai ištekėjo ir vaikai užaugo, mama nusprendė įgyvendinti seną svajonę – mokytis. 2007 m. Klaipėdos universitete įgijo edukologijos bakalauro laipsnį, o 2012 m. Kauno technologijos universitete tapo viešojo administravimo magistre. Atkaklumas, ryžtas ir noras tobulėti lydėjo ją visą gyvenimą. Didžiuojuosi savo mama – ji įkvėpimas ne tik man, bet ir visiems, kurie tiki, kad niekada nevēlu siekti daugiau.

Šeimos choras

– *Ką jums reiškia 2022 m. skirtas aukštasis jūsų gimtojo rajono įvertinimas – Šilalės rajono savivaldybės apdovanojimas „Pagarbos lašas“?*

– Tai didžiulė garbė ir atsakomybė. Juk esu kilusi iš Kvėdarnos miestelio Šilalės rajone – ten prasidėjo mano gyvenimo kelionė. Šilalė man yra daugiau nei tiesiog geografinė vieta. Tai žmonės, bendruomenė ir tradicijos, kurios formavo mano vertybes ir požiūrį į gyvenimą.

– *Ar savo šeimoje jaučiatės „žvaigždė“, ar vis dar – vienuoliktąjį dalelę visumos? ►*

◀ – Nors scena, muzika ir šviesos kartais leidžia pasijusti žvaigžde, šeimoje aš vis dar esu tiesiog vienuoliktoji dalelė visumos. Ir tai – tikra dovana.

Mūsų šeimoje kiekvienas turi savo šviesą: vieni spindi humoro jausmu, kiti – rūpesčiu, darbštumu ar gebėjimu suvienyti visus prie stalo. Čia niekas nevaidina – visi esame savi, lygūs, mylimi už tai, kas esame. Šeimoje nėra solistų – tik gražiai skambantis choras, kuriame svarbus kiekvienas balsas. Kai grįžtu po koncertų, labai gera tiesiog pabūti savimi. Nes net jei scenoje girdėti plojimai, namuose svarbiausias tampa bendras gyvenimo ritmas.

– *Ar prisimenate pirmą kartą, kai kažkas pasakė: „Tu turi balsą“? Ką tada pajutote? Įdomu, kokia jūsų vaikystės daina?*

– Pirmą kartą, kad turiu balsą, sužinojau ne iš mokytojų ar komisijų, o iš bažnyčios žmonių – tikrų „gyvo garso“ vertintojų. Giedodavome su sesėmis ir dažnai išgirdavome: „Auškalnytės gražiai gieda!“ Kartais net priedavo atvykę svečiai ir pasakydavo: „Net Vilniaus katedroje taip neskamba.“ Tuo metu dar nelabai supratau, ką tai reiškia, bet širdyje tokie žodžiai pasiliko ilgam – kaip pirmasis, tylus, bet labai svarbus paskatinimas.

Laikui bėgant vis dažniau buvau kviečiama giedoti minėjimuose, laidotuvėse, šventėse. Ir nors dar buvau vaikas, po truputį pajutau, kad balsas – tai ne tik muzika. Tai gali būti paguoda, artumas, buvimas šalia tada, kai žodžių nebepakanka, o tylos – per daug.

O mano vaikystės giesmė – „Viešpats pkrantėj stovėjo“. Kaskart, kai nuvykdavome pas močiutę, ji vis paprašydavo pagiedoti jos mylimiausią giesmę. Mes su sesėmis užtraukdavome dvibalsiu – jautriai, paprastai, bet iš visos širdies. Tai buvo ypatingas šeimos momentas, kuris iki šiol gyvena manyje – kaip meilės, švelnumo ir artumo prisiminimas.

Vidinis kompasas

– *Kartu su kolege mokote Klaipėdos karalienės Luizės jaunimo centro auklėtinius teatralizuoto dainavimo. Ką pirmiausia pamatote savo mokiniuose – balsą, talentą ar sielą?*

Su kolege R. Štemanietian ir Klaipėdos karalienės Luizės jaunimo centro auklėtiniais.

– Pirmiausia ieškau ne balso galios ar tobulos technikos, o gyvo žvilgsnio ir ugnelės viduje. Balsą galima ištreniruoti, kvėpavimą sustyguoti, sceninės laikysenos išmokyti. Bet jei žmogus viduje „tyli“, jei nėra to vidinio virpesio – jokios natos nepadės.

Kai tik pajuntu, kad kažkas „kutenas siole“, tada jau galima kibti į kūrybą: ieškoti, vaidinti, dainuoti. Nes teatralizuotas dainavimas – ne apie tai, kaip teisingai užgiedoti, o apie tai, kad žiūrovai ne tik girdėtų, bet ir jaustų. O mūsų mokytojų, užduotis – padėti tam žmogaus pasauliui išlįsti į sceną ir ten šviesti. Kartais – net stipriau už patį balsą.

– *Kuo svarbus teatralizuotas dainavimas?*
– Teatralizuotas dainavimas – tai tarsi muzikinis žaidimas su vaizduote. Čia svarbu ne tik pataikyti į natą, bet ir parodyti, ką jauti. Kartais net viena išraiškinga akimis „nugiedota“ frazė paveikia labiau nei visa daina. Vaikai tai greitai perpranta – ir tada prasideda tikra kūryba. Nuo drovaus žvilgsnio prie drąsaus solo – ir net patys nustemba, kiek visko savyje turi.

– *Gal tai, kad esate iš didelės šeimos, padeda sutarti su vaikais?*

– Labai. Moku kalbėti ir su ramesniais, ir su „orkestru galvoje“. Gal todėl man su vaikais lengva – jiems nereikia prieš mane vaidinti, užtenka būti savimi, o aš jau randu

būdą, kaip tą „vidinį koncertą“ išgirsti ir išlaisvinti.

– *Ar jūsų pačios mokytojų frazės vis dar skamba galvoje? Kuri iš jų įsirėžė visam gyvenimui?*

– Operinį dainavimą studijavau pas gerbiamą profesorę Valentiną Vadoklienę. Per šešerius metus buvo daug pamokų, daug vertingų frazių, bet viena liko visam gyvenimui: „Į sceną lipi ne tam, kad tiesiog padainuotum – tu turi ta daina kalbėti. Neužtenka turėti balsą, reikia turėti, ką pasakyti.“

Tada tai atrodė graži frazė, bet metams bėgant ji vis labiau įgauna prasmę. Nes tikrai – scena nėra tik vieta parodyti, ką išmokai techniškai. Scena – tai pokalbis su žiūrovais. O kad galėtum kalbėti per muziką, reikia pačiam būti gyvu viduje: domėtis, skaityti, matyti pasaulį plačiau. Tą profesorės žodį nešiojuosi iki šiol – kaip vidinį kompasą.

Drąsa ir terapija

– *Kas svarbiau mokiniui – drąsa ar technika?*

– Jei reikėtų rinktis techniką ar drąsą, pirmiausia rinkčiausi drąsą. Nes ką reiškia

Oksana vargonais žavisi nuo vaikystės.

Beno lyrio eilės ir O. Auškalnytės-Mockuvienės dainavimas dažnai skamba drauge.

Šilalės rajono meras Algirdas Meiženis 2022 m. savivaldybės apdovanojimą „Pagarbos lašas“ įteikė kraštiečiai O. Auškalnytei-Mockuvienei. Asmeninio archyvo nuotr.

tobulai dainuoti, jei bijai net burną atverti? Gali žinoti visas kvėpavimo schemas, bet jei drebi kaip epušės lapas, iš tų žinių jokios naudos.

Drąsa – tai tas vidinis „varikliukas“, kuris sako: „Einu, dainuosiu, ir kas bus – tas.“ O technika? Ji ateina. Pamažu, su darbu, su klaidomis, su geru mokytoju šalia. Bet be drąsos – nė žingsnio. Net į repeticijų salę. Taigi geriau drąsus su kreiva nata nei tylus su idealia diafragma.

– *Laisvalaikiu mokote dainuoti Sofiją Merkelytę, kurios talentas ir pasiekimai (tokie*

kaip dalyvavimas prestižiniuose konkursuose, pvz., „Dainų dainelėje“) džiugina tiek šeimą, tiek platesnę auditoriją. Ko jūsų šešerių metų dukterėčia jus išmokė apie muziką?

– Mokyti šeimos narį, ypač Sofiją – tikras iššūkis! Esu jos krikšto mama, todėl ji mane pažįsta geriau nei kas nors kitas, ir mūsų pamokos dažnai virsta mažais „šeimos koncertais“, kuriuose ji ne tik dainuoja, bet ir pati kuria taisykles. Vis dėlto džiaugiuosi, kad ji nori būti kaip aš ir dainuoti – tai man didžiausia dovana, net jei kartais ji mano, kad žino geriau, kaip turi skambėti. Kiek-

vienas jos žingsnis primena, kad muzikos pamokos ne visada remiasi natomis – kartais jos prasideda tiesiog per šypsenas ir nuotykius.

– *Dar kitus mokote solinio dainavimo. Papasakokite, kas tampa jūsų mokiniais.*

– Dirbu privačioje muzikos studijoje, kur solo dainavimo pamokas dažniausiai renkasi suaugusieji – žmonės, kurie širdyje visada jautė ryšį su muzika. Vieni kadaise dainavo, bet neišdrįso eiti toliau. Kiti pabandė mokytis muzikos mokykloje, bet metė, o dabar grįžta norėdami atrasti save iš naujo. Kai kuriems tai – būdas rasti vidinę ramybę, pabėgti nuo kasdienybės triukšmo. Kiti dainavimą renkasi kaip atsipalaidavimą, net savotišką dvasinę reabilitaciją, ieškant atgaivos nuo gyvenimo bėgimo ir įtampos. ►

Su tėvais – mama Magdalena ir tėčiu Algirdu.

◀ Dainavimas jiems tampa lyg gilesnio kvėpavimo forma – kai pagaliau išgirsti ne tik garsą, bet ir save.

Man labai gražu stebėti, kaip žmonės atsiskleidžia – ne dėl scenos ar publikos, o tiesiog dėl savęs. Ir kai akys pradeda švytėti po pirmo išdainuoto posmelio, supranti, kad vyksta kažkas labai tikro. Tada dainavimas tampa ne tik pamoka, bet ir terapija.

Šventas nuotykis

– *Kaip tapote vargonininke?*

– Iš pradžių tiesiog eidavau į bažnyčią Kvėdarnoje kartu su savo vyresne sese, kai ji ten grodavo vargonais ir giedodavo. Man tai buvo tarsi šventas nuotykis: šiek tiek paslaptinga, šiek tiek atsakinga ir labai jauku.

Kai sesuo baigė mokyklą, klebonas pažvelgė į mane ir tarė: „Na, ką, perimsi estafetę?“ Ir ką gi – būdama devintokė jau sėdau prie vargonų. Tiesa, kartais tekdavo pamokas iškeisti į laidotuves, bet širdyje tai visada atrodė svarbu.

Vėliau, kai išvykau studijuoti į Klaipėdą, sekmadieniais vis dar grįždavau – pagroti, pagiedoti mišių metu, per minėjimus, vestuves. Ilgainiui pradėjau „keliaujančios vargonininkės“ karjerą – važiuodavau ten,

kur kviesdavo: kartais – į vestuves, kartais – pas gimines, kartais koncertuodavau visai nepažįstamiems, bet labai mėgstantiems muziką žmonėms.

O Slengių parapijoje atsiradau beveik atsitiktinai – pakoncertavau po mišių ir sulaukiau kvietimo: „Gal nori pasilikti visam laikui?“ Ir taip dar vieni vargonai atvėrė savo duris, o aš... Kaip visada, negalėjau neatsiliepti. Nes kai jau kartą įėjai į bažnyčią ne kaip klausytojas, o kaip muzikos dalis – taip lengvai nebeišeisi. Ir, tiesą pasakius, nė nesinori.

– *Gal galite papasakoti apie savo pažintį su vyru, išžiebusius jausmus? Būtų gražu susilaukti 11-os vaikų?*

– Su vyru susipažinome jūreivystės mokyklos bendrabutyje – taip, skamba netikėtai, bet likimas mėgsta tokius siužetus. Kadangi tame bendrabutyje viena po kitos gyveno dvi mano sesės, o vėliau ten apsigyvenau ir aš, buvau jau trečioji „kambario karta“. Atrodo, tas kambarys laukė savos meilės istorijos.

Mudu esame iš visiškai skirtingų pasaulių: aš – iš meno, jis – iš tikslųjų mokslų. Aš – su natomis, jis – su formulėmis. Aš – emocijų bangomis, jis – grafikais. Kartais juokauju, kad mūsų gyvenimas – tai duetas tarp „do“ ir „duomenų“. Bet kažkaip viskas susidėliojo – skirtingi pasauliai papildė vienas kitą.

O ar būtų gražu turėti 11 vaikų?..

Būdama viena iš 11-os, žinau, koks tai ypatingas pasaulis – pilnas gyvybės, juoko, šurmulio ir neišsenkančios meilės. Bet, jei atvirai, mudu jau gerokai pavėlavome į tą traukinį. Be to, tokia šeima – ne tik graži svajonė, bet ir milžiniška atsakomybė. Šiandienos pasaulyje, kur viskas skuba, reikalauja dėmesio ir jėgų, tai būtų tikra didvyrių misija. Reikia daug kantrybės, stiprybės ir širdies talpos. Todėl su didele pagarba žvelgiu į savo tėvus. O pati, tiesą sakant, džiaugčiausi, jei gyvenimas padovanotų bent vieną.

Apie keliones

– *Su vyru daug keliaujate. Kas labiausiai įsimena? Gal teko išbandyti savo balsą ir padainuoti kokioje nors netikėtoje vietoje, pvz., kalnuose?*

– Su vyru tikrai mėgstame keliauti. O kelionėse viskas būna kitaip: garsai, kvapai, nuotaikos. Labiausiai įsimena ne prabangūs viešbučiai ar restoranai, o tos netikėtos akimirkos, kai sustoji, apsidairai – ir širdis pradeda dainuoti pati. Kartais būna, kad kelionėje tyliai sau dainuoju, o vyras žiūri į mane ir sako: „O, tai tu čia dabar gamtai koncertuoji?“ Na, o jei rimtai, tai kai dainuoja kalnuose, jūros pakrantėje ar viduryje laukų, jautiesi kaip superžvaigždė – žiūrovų lyg ir nėra, bet gamta tikrai be aplodismentų nepaleidžia.

– *Ką visada pasiimate į kelionę? Ne daiktą, o įsitikinimą, kad?..*

– ...Kad gražiausi dalykai atsitinka tada, kai leidi jiems atsitikti. Kai nesistengi visko kontroliuoti iki smulkmenų, kai tiesiog pasitiki vieta, žmonėmis ir netikėtumais. Pasiimu ir tylų pažadą nepraleisti nė vieno vaizdo, kvapo ar jausmo, nes kartais vienas žvilgsnis gali pasakyti daugiau nei visas nuotraukų albumas. Ir, žinoma, visada pasiimu dėkingumą už tai, kad galiu eiti, matyti, patirti ir, kas žino, gal net uždainuoti kalnuose.

– *Kelionė į save – ar ji ilgesnė nei į bet kurią pasaulio kraštą?*

– Tikrai ilgesnė. Nes jei į kelionę po pasaulį gali apsiauti batelius ir susikrauti lagaminą, tai keliaujant į save reikia nemažai

atsarginių minčių ir šiek tiek kantrybės. Ir jei pasaulio krašte gali užsukti į kavinę, pasimėgauti vaizdais ir grįžti atgal, tai į save keliaujant gali tukti sustoti ir paieškoti bilietų... Nes tikslas vis tiek slepiasi kažkur viduje.

Bet kokių atvejų, kelionė į save visada turi šį tą daugiau – kasdien atrandi ką nors naujo, o vietos tikrai niekada neįmanoma perprasti iki galo.

– Kaip manote, kam labiausiai skolinga esate už tai, kas esate šiandien?

– Pirmiausia, manau, esu dėkinga savo mamai ir tėčiui, kurie sukūrė mane tokia, kokia esu. Be jų meilės, paramos ir išminties tikrai nebūčiau tapusi žmogumi, kuris drąsiai žengia per gyvenimą. Aplinka, kurioje užaugau, man suteikė ne tik vertybes, bet ir galimybę atrasti save. Ir galiausiai esu dėkinga Viešpačiui, kuris nuolat lydi mano kelionę ir suteikia stiprybės tada, kai jos labiausiai reikia.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Su vyru Tomu.

Asmeninio archyvo nuotr.

Su mama, seserimis ir broliu.

Skrydis per istoriją: a sezoną pradėjo su ANBO ir

Ansamblis „Lietuva“ pradėjo naują kūrybinės veiklos sezoną, pristatydamas naujieną – videografinį koncertą „Dangaus konstruktorius“, skirtą lėktuvo ANBO šimtmečiui ir Lietuvos aviacijos kūrėjų metams. Rugsėjo 24-ąją Kauno sporto halėje įvykusi premjera atvėrė unikalią istoriją apie Antano Gustaičio ir mūsų visų troškimą atsiplėšti nuo žemės. Šį sezoną „Lietuva“ tęs savo misiją – į profesionalią sceną perkels gyvą šalies istoriją ir toliau kvies vienytis, taip primindama, kad turime kuo didžiulotis. Ansamblio repertuarą papildys nauji istoriniai-muzikiniai sumanymai, į sceną sugrįš žiūrovų pamėgtos programos.

A. Gustaitis prie savo ANBO.

Aviacijos muziejaus nuotr.

ANBO kelionė nesibaigia

Sezoną pradėjusio „Dangaus konstruktorius“ sumanytojų vizija išsiskleidė vaizdo, technologijų ir muzikos sinteze, kviečiančia pažinti aviacijos ištakas ir pažvelgti į kuriantį žmogų. „Tai nėra istorija vien apie A. Gustaitį – veikiau apie kiekvieno žmogaus prigimtį atrasti nepažįstamą ir peržengti tai, kas žmogiška. Skrydį suvokiame ir kaip fizinę būseną, ir kaip metaforą, kurią žmonės apmąsto jau tūkstančius metų“, – sakė videografinio koncerto kūrėjai.

Originalaus formato renginiui susibūrė patyrusi scenos kūrėjų komanda: režisierius Dalius Abaris, kompozitorius Kipras Mašanauskas, scenarijaus autorius Mindaugas Nastaravičius, muzikos aranžuotojas Jievaras Jasinskis ir kiti. Koncerte dalyvauja gausūs būrys atlikėjų – valstybinio ansamblio „Lietuva“ choro ir šokio grupės, kviestiniai instrumentalistai, scenoje gyvai groja du orkestrai – „Lietuvos“ nacionalinių instrumentų orkestras, vadovaujamas vyriausiojo dirigento Egidijaus Kavecko, ir Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, vadovaujamas meno

vadovo ir vyriausiojo dirigento Gintaro Rinkevičiaus.

„Iš nuolat pasikartojančios skrydžio trajektorijos, iš kasdienių mūsų kelionių aukštyn ir žemyn – ir begalybės ženklas, primenantis aštuonetą – būtent tiek skirtingų ANBO modelių ir buvo sukurta. Koncerto dramaturgijoje atsispindi ANBO istorija: tarpukario kontekstas, aviacijos inžinieriaus, lakūno ir brigados generolo A. Gustaičio vizijos, kurias susiejome su paties skrydžio ir judėjimo danguje istorija“, – pasakojo koncepcijos autorius, režisierius D. Abaris, dirbantis kuriant didžiausius šalies renginius. Jis režisavo ir tokius ansamblio „Lietuva“ projektus, kaip Baltijos kelio 35-mečiui skirtas koncertas „650 km laisvės“ ir Lietuvos karimų metams skirta muzikinė drama „Sakmė apie dovanotą širdį“.

„Dangaus konstruktorius“ – tai muzikinė kelionė laike ir erdvėje, kai ištirpsta riba tarp simfoninio ir elektroninio skambesio, kai etniškumas grįžta moderniu pavidalu, kai viskas tampa lengvu prisilietimu prie erdvės, prie dangaus, prie begalybės. Videografinis koncertas, kurį mes pateikiame žiūrovams, tikrai netikėtas ir nematytas. O LVSO galingas skambesys, papildytas mano išieškotais elektroniniais garsais, nukelia į kitą dimensiją. Beje, su ansambliu „Lietuva“ iki šiol dar neteko dirbti. Šis kolektyvas turi labai didelį potencialą ir unikalią, gražią istoriją. Manau, kad mūsų sukurtas bendras darbas abipusiškai ►

ansamblis „Lietuva“ Lietuvos aviacijos šimtmečiu

Muzikinė drama „Emilija“.

Martyno Vitėno nuotr.

Ansamblio „Lietuva“ choras.

Dainiaus Garucko nuotr.

Baltiška misterija „Dievai ir žmonės“.

Gabrieliaus Jauniškio nuotr.

◀ reikšminga ir įdomi patirtis“, – dalijosi mintimis K. Mašanauskas, vienas žymiausių šalies kompozitorių, kuriantis muziką teatrui, kinui ir koncertinėms scenoms, garsėjantis moderniais garsiniais sprendimais.

Įkvepia dabarties kūrėjus

Ansamblis „Lietuva“ ne tik pasitelkia šiuolaikines scenos meno formas ar suburia vienus stipriausių scenos meistrų. Kuriant naujas programas, toliau bendradarbiaujama su istorikais, įvairių sričių ekspertais ir bendruomenėmis, stiprinamas pilietinis ugdymas. Kaip partneriai, prie būsimo videografinio koncerto prisijungė Vytauto Didžiojo karo muziejus ir Lietuvos aviacijos muziejus. Projektą iš dalies finansuoja LR Kultūros ministerija, LR Susisiekimo ministerija ir LR Krašto apsaugos ministerija.

„Pilietiškumas prasideda nuo savo istorijos pažinimo. Minėdami lėktuvo ANBO ir Lietuvos aviacijos kūrėjų metus mes ne tik

Koncertinė programa „Dainuojanti laisvė“. Choras ir orkestras.

Andriaus Kundroto nuotr.

Šokio spektaklis „Žemaitė N.18(0)“.

Martyno Vitėno nuotr.

prisimename iškilus Lietuvos aviatorius, bet ir parodome, kokį potencialą turėjo ir tebeturi Lietuva. Šie pasiekimai moko pasitikėti savo jėgomis, o jų pavyzdys gali tapti svarbia motyvacija visiems kūrėjams. A. Gustaitis, turėdamas ribotus išteklius ir stipriai pamatuotas talentingo inžinieriaus ambicijas, sukūrė lietuviškus lėktuvus ANBO, kurie buvo vertinami ir užsienyje, o jų skrydžiai demonstravo ne tik tam metui puikias technines savybes, bet ir didelę mažos nepriklausomos valstybės drąsą. Šiandien turime galimybę atgaivinti šią reikšmingą mūsų aviacijos istoriją, kad ji įkvėptų mūsų jaunimą svajoti ir kurti“, – teigė Lietuvos aviacijos muziejaus direktorė Inga Puidokienė.

„Tikriausiai visi pastebime, kaip paskutiniu metu keičiasi „Lietuva“, ateina jauni talentingi žmonės ne tik atlikti vaidmenų – jie imasi lyderystės tiek kūrybiniame, tiek organizaciniame procese. Tai profesionalų kolektyvas, kurio didžioji dalis gimė jau nepriklausomoje Lietuvoje. Man patinka, kad „Lietuva“ pasirenka ne pačius lengviausius kelius ir nebijo eksperimentuoti“, – sezono pradžiai įkvėpiančiai kalbėjo kartu dirbantis režisierius D. Abaris.

Jaučia istorijos prasmę

Ansamblyje dirbanti režisierė Giedrė Kriaučionytė tiki ilgalaikę „Lietuvos“ kryptimi – pasididžiavimo vertę šalies istoriją prikelti profesionalioje muzikinio teatro scenoje.

„Spektaklio, o ypač miuziklo kūrimas – ilgas procesas, reikia ne tik pajusti asmenybę, bet ir suvokti istorinį kontekstą, kuriame ši asmenybė skleidėsi. Tik tuomet išjausti ją pasakojimu, muzika, šokiu. Būtent todėl ansamblis „Lietuva“ yra nusprendęs nuosekliai laikytis Lietuvos istorijos garsinimo misijos ir kurti muzikinius pasakojimus, legendas apie žmones, kurie aktyviai kūrė Lietuvą ją garsindami, bet apie kuriuos mes vis dar žinome per mažai. Kartais negalime deramai įvertinti jų indėlio į pasaulio meno ar bet kurios kitos srities istoriją dėl sąmoningos ir ilgus metus trukusios okupantų politikos – menkinti Lietuvą kūrėjus žmones ir nuvertinti jų nuveiktus darbus. Labai sąmoningai atsigręžiame į tuos, kurie jau seniai turėjo būti neatsiejama mūsų pasididžiavimo būti lietuviais dalis. Svarbu ir tai, kad ansamblis, atliepdamas Lietuvos

kultūros politikos strategiją – profesionalios kultūros sklaidą regionuose, didelį dėmesį skiria auditorijai, siekdamas ją aprėpti kuo plačiau, pasiekti kuo daugiau šalies vietovių, kad jose skambėtų lietuviškos legendos“, – pasakojo G. Kriaučionytė.

85-ajame „Lietuvos“ sezone laukia daugiau premjerų, apie kurias bus skelbiama ateityje – kviečiama prenumeruoti ansamblio naujienlaiškį. Šį rudenį turą po Lietuvą tęs šokio spektaklis „Žemaitė N.18(0)“, o į didžiųjų miestų scenas sugrįš baltiška misterija „Dievai ir žmonės“. Legendines laisvės dainas nauju skambesiu kvies prisiminti koncertinė programa „Dainuojanti laisvė“, dedikuota Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 35-mečiui. Gruodį ir sausį mažuosius žiūrovus džiugins „Pelėda Drūlija ir žiovuliukai“ – antroji ansamblio „Lietuva“ muzikinio spektaklio „Pelėda Drūlija“ serija.

Valstybinis ansamblis „Lietuva“ tęsia kampaniją „Auginkime vienybės raumenį“ ir kviečia vienyti per bendrą mūsų visų istoriją. Istoriją, kuri atgyja per iškilus įvykius ir asmenybes novatoriškoje scenoje.

PR

Klaipėdos dramos 90-asis ar 240-asis?

Šį rudenį naująjį savo sezoną Klaipėdos dramos teatras pradėjo visus teatrinius metus lydėsiiančiu šventišku palinkėjimu „Gyvenk, žydėk“. Jis inicijuotas minint jubiliejinį sezoną – kaip reveransas šio teatro istorijai ir pažadas jo ateičiai. Teatro tradicija Klaipėdos mieste turi gilius šaknis. Pirmieji teatrui skirtos erdvės paminėjimai pasiekia iš XVIII a. Laikui einant, keitėsi teatro vieta, pastatas, jame kūrė menininkai ir publikos sąranga. Šiandienis Klaipėdos dramos teatras savo sezonų skaičiavimo atskaitos tašku laiko tarpukarį, kai į Klaipėdą buvo atkelta Valstybės teatro Šiaulių skyriaus trupė. Antrojo pasaulinio karo metais teatro veikla buvo sustabdyta, trupė grįžo į Šiaulius, kur dar kurį laiką dirbo. Po karo teatras savo veiklą oficialiai pradėjo 1946 m. vasarą spektakliu „Eglė žalčių karalienė“ (rež. Juozas Gustaitis). Apie teatro uostamiestyje raidą, jo specifiką ir tęstinumą po įvairių miestą krėtusių įvykių pasakojęs Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto direktorius dr. Vasilijus Safronovas pabrėžė nepritariantis šiandienio Klaipėdos dramos teatro įkūrimo atskaitos tašku pasirinktiems 1935 m. ir kalbėjo apie svarbą įprasminti kultūrinės atminties tęstinumą.

Klaipėdos dramos teatras šį rudenį jubiliejinį sezoną pradėjo su šventiniu palinkėjimu „Gyvenk, žydėk“.

Domo Rimeikos nuotr.

teatro jubiliejus –

Kristina SADAUSKIENĖ

Komedijų namas

– *Kiek yra žinoma, kokios teatro Klaipėdoje ištakos apskritai?*

– Atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, ką laikome teatru. Jeigu bet kokia viešų vaidinimų regykla jau yra teatras, tokio teatro apraiškų turbūt rastume ir ankstesnėje Klaipėdos istorijoje, ir net tais laikais, kai miesto čia dar nebuvo. Na, pavyzdžiui, įsivaizduokite vietą mieste, kur budelis, susirinkus miniai, atlikdavo savo misiją – kuo ne spektaklis ir kuo ne regykla? Arba apeigos, liturginiai pasirodymai bažnyčioje – jie vykdavo ir viduramžiais, ir vėliau.

Komedijų namas yra pirmas Klaipėdoje žinomas pastatas, tarnavęs (tikriausiai ir specialiai sukonstruotas) vien vaidinimams. Miesto teatrui, kurį galėtume laikyti netiesioginiu dabartinio dramos teatro pirmtaku, tas Komedijų namas buvo atskaitos taškas. Kai 1936 m. pavasarį miesto teatras baigė sezoną, vietinė spauda šią sezono pabaigą pristatinėjo kaip teatro 150-metį.

– *Ar yra platesnės informacijos apie Komedijų namo paminėjimą? Kokia tai buvo įstaiga? Gal galima kontekstualiai, lyginant su panašaus dydžio Prūsijos miestais, įsivaizduoti, kokia meninė-pramoginė veikla galėjo čia vykti?*

– 1900 m. išleistoje „Klaipėdos istorijoje“ jos autorius Johannesas Sembritzkis rašė, kad 1785 m. toks namas minimas viename iš sklypų, kurie buvo gubernatoriaus žemėje, kitaip tariant, ne tarp miestiečių sklypų. Žinome ir tikslią jo vietą – *Comedien Hausf* kelioose tuo metu sudarytuose miesto planuose pavaizduotas ten, kur dabar yra automobilių stovėjimo aikštelė Žvejų gatvėje, prie pilies vandens griovio, netoli sankryžos su Pilies gatve. Kitaip tariant, visiškai netoli dabartinio teatro, tik kitoje Pilies gatvės pusėje. ►

Istoriko V. Safronovo nuomone, ne 90-ąją sukaktį Klaipėdos dramos teatras turėtų šiemet akcentuoti, o 240-ąją – nuo to laiko, kai mūsų mieste pirmą kartą paminėtas teatras.

Domo Rimeikos nuotr.

◀ Kas tokiuose komedijų namuose vykda-vo, galima spręsti iš analogijų, kurių nemažai. Pavyzdžiui, panašiu metu (1782 m.) Komedijų namas atsirado ir Frankfurte prie Maino. Jie kildintini iš Ankstyvųjų naujųjų laikų dvarų kultūros. Tam tikros jos apraiškos vėliau persikėlė ir į miestus (vokiškuose kraštuose tai įvyko vis labiau miestiečius emancipavusioje Apšvietos epochoje). Komedijų namuose galėjo būti statoma opera, baletas ar (ir) komedijiniai vaidinimai. Tikslas paprastas – linksminti pirma aristokratiją, paskui ir iš miestiečių kylančią vidurinę klasę.

Labai tikėtina, kad mieste tokia įstaiga atsirado todėl, kad tuo metu jis išgyveno ekonominį kilimą, susijusį su medienos prekyba. Kai Baltijos regione Klaipėda tapo pagrindine statybinės medienos tiekėja Britanijai, dalis vietinių pirklių pralobo. Galime spėti, kad turtingoms šeimoms prirėkė kažko daugiau nei vakarai namų aplinkoje ar viešnagės vieniems pas kitus su poezijos skaitymais ir muzikavimu, žaidimu kortomis bei diskusijomis ar apkalbomis – visa tai tuo metu buvo įprastos laisvalaikio leidimo formos. Kaip ilgai jas papildė Komedijų namas, deja, nežinome. Po 1803 m. teatras jau veikė kitoje vietoje – viešame sandėlyje prie Dangės.

Ne visiems

– Šiandien teatras yra atviras visiems – ar jis lygiai toks pat atviras buvo ir seniau? Kiek žinoma apie miestiečių diversifikaciją šioje srityje?

– Teatras tikrai ne visuomet buvo vieta, kur lankėsi visų sluoksnių žmonės. Klaipėdoje jis radosi kaip miestiškos kultūros, konkrečiau, laisvalaikio kultūros, atributas. Turiu galvoje ne visus miesto gyventojus, o tik tuos, kurie dalijosi bendra kultūra, kiek imitavusia aristokratiją, su jai būdingomis manieromis, savo laisvalaikio perkėlimu iš namų erdvės į „viešumą“. Lentpjūvių ir fabrikų darbininkams, uosto krovikams, žvejams, gyvenusiems čia pat, tokia laisvalaikio kultūra dar ilgai buvo svetima. Dar ir prieš Pirmąjį pasaulinį karą juos ši kultūra įtraukė palyginti nedideliu mastu.

Miestiška laisvalaikio kultūra pamažu tapo masiškesnė tik XIX a. pabaigoje. Tai buvo susiję su bendresniais tautokūros procesais, bandymais įtraukti žemuosius visuomenės sluoksnius į tautą. Šiuo požiūriu vieta, į kurią pamažu ėmė ateiti ir darbininkai, teatras Klaipėdoje tapo tarpukariu, o dar aiškiau sovietmečiu, ir tai buvo jau kitos epochos reiškinys.

Scenos iš K. Jurašūno „Eglės žalčių karalienės“ (rež. J. Gustaitis, 1946 m.).

Klaipėdos dramos teatro archyvo nuotr.

– Savo „Klaipėdos miesto istorijoje“ pažymite, kad teatrą mieste iki pat XIX a. pabaigos išlaikė turtingi pirkliai, t. y. jis buvo privatus. Kaip paaiškintumėte teatrą, kaip pirklių išlaikomos institucijos, priešastis?

– Turime suprasti, kad tais laikais, kai Klaipėdoje radosi Komedijų namas, pats miestas dar nebuvo visiems atvira erdvė. Dar ir XIX a. pradžioje čia buvo likę daug išgerokai ankstesnių laikų paveldėto korporacinio identiteto. Tipiškas tokios korporacijos pavyzdys – pirklių gildija. Ji veikė kaip maža ir gana uždara bendruomenė, kurios nariai galvojo ne vien apie save, bet ir apie visą korporaciją. O kai dar nemenka dalis tos gildijos narių valdė miestą, jų pačių gerovė jiems tapdavo ir miesto gerove.

Čia ir yra paaiškinimas. Teatras dar didžiąją XIX a. dalį Klaipėdoje buvo palyginti siauros terpės laisvalaikio kultūros dalis. Turtingųjų laisvalaikui jo reikia, turtingieji jį ir stato. Taip ir atsirado pirmas teatro pastatas jau dabartinio vietoje – 1818–1819 m. jis iškilo justicijos komisaro Carlo Ludwigo Wolffgramo, pirklių Johanno Heinricho Ruppelio ir Christiano Woitkowitzo pastangomis. Teatrui pastatyti jie įsteigė akcinę bendrovę, nupirko iš valstybės žemės sklypą ir štai 1820 m. sausį pastatas atidarytas barono Leopoldo Franzo von Bilderbecko „Tėvo širdies“ („Das Vaterherz“, 1806 m.) pastatymu.

Tiesiant tiltus

– Šiandien Klaipėdoje veikia ne vienas įvairios pakraipos teatras, bet, kalbant būtent apie Klaipėdos dramos teatrą ir Klaipėdos valstybinį muzikinį teatrą, jie dažniausiai pristatomi kaip pirmojo teatro mieste tradicijos tęsėjai. Nuo XVIII a. Klaipėdoje vyko daugybė kardinalių pokyčių – valdžios, ideologijos. Keitėsi, kokiai valstybei priklauso miestas, keitėsi ir veik visa jo populiacija. Kaip manote, kas leidžia pateisinti teatrą (šiuo atveju Klaipėdos dramos teatrą) tradicijos tęstinumo ieškojimą taip toli praeityje?

– Gyvename gana prabangiais laikais, nes turime du skirtingo žanro centrinės valdžios iš dalies finansuojamus teatrus. Bet priminsiu, kad iki XX a. taip nebuvo. Teatras pirmiausia buvo pastatas, ir jame vyko daug kas – ir muzikiniai kūriniai buvo

atliekami, ir kinas rodytas. Tai jau dalis atsakymo į jūsų klausimą – turime pastatą, senesnę nei atitinkamai 1945 ir 1986 m., nuo kada nepertraukiamai veikia jūsų minėti teatrai.

Žanrų ir renginių įvairovė tam pastatui buvo būdinga ilgai. Klaipėdos miestas anksčiau privačiai išlaikytą teatrą pastatą perėmė tik 1893 m. Bet ir po to jis ilgai neturėjo nuolatinės klaipėdiečių trupės. Miestas tais laikais nuomojo pastatą teatro direktoriams, kurie atvykdavo tik sezonui, kuris tęsėsi nuo spalio iki kovo, ir už gautas iš žiūrovų pajamas mokėjo nuomą miestui, visus papildomus mokesčius ir dar išlaikė savo pačių trupę. Pavyzdžiui, 1908–1911 m. miestas buvo išnuomojęs teatrą Albertui Sussai, prieš tai Eduardui Werneriui. Tuo pačiu metu jie nuomojosi teatro pastatus ir kituose panašaus dydžio Rytų Prūsijos miestuose – Alenštaine (dab. Olštynas) ir Įsrutyje (dab. Černiachovskas). Taigi viena trupė „aptarnaudavo“ kelis miestus. Na, o metų laiku, kai nuomotojų nebuvo, pastate galėjo vykti kiti renginiai.

1920 m. miestas visiškai perėmė teatrą, ėmė prisidėti prie personalo, ne tik prie pastato (kaip iki tol) išlaikymo. Bet net ir po to pavadinimas *Städtisches Schauspielhaus* talpino ne vien dramą. Tuomečių teatro direktorių Heinricho Alberso ir Fritzo Bartscho iniciatyva prie teatro bandyta įsteigti ir orkestrą. Buvo statomos ir operos.

Pagalčiau net ir stalinmečiu tai, kas Klaipėdoje buvo įsteigta 1945 m., iš pradžių vadinosi Klaipėdos muzikinės komedijos teatru. Žodis „muzikinis“ iš pavadinimo iškrito tik 1951 m. Čia kita atsakymo dalis – žodis „drama“ šiandien vertiname išėmę iš jo muzikinius ar šokio komponentus, nors kai radosi, jis juk reiškė bet kokią kūrybinę, emociškai veikiančią pastatymą.

Taigi turime jungtį per pastatą ir per kūrybinę profesiją. Manau, to visiškai pakanka tam, kad dabartiniai teatrai, nors tiesioginio institucinio ryšio su prieškarine miesto vaidykle neturi, su ja galėtų visiškai pagrįstai tiesti tapatybės ir profesinio ryšio tiltus.

– Prieš tai buvusį klausimą norisi papildyti jį išplečiant: jūsų nuomone, ką apie gyventojus ir jų santykį su Klaipėda sako jų tapatinimasis su mieste, kuriame daugelis neturi jokių gilesnių šaknų, istorija?

– Šaknys gali būti genealoginės, bet gali būti ir kultūrinės. Tai, kad gimėme XX–XXI a., netrukdo daugeliui iš mūsų iki šiol tapa-

tintis su Jėzaus Kristaus istorija. Nors jis nėra mūsų tolimas giminaitis, kultūriškai jis vis dar yra daugelio mūsų tapatybės dalis, norime tai pripažinti ar ne. Nes visi esame išugdyti tų pačių krikščioniškų vertybių pagrindu. Šiuo požiūriu esame krikščioniškos moralės bendruomenė.

Tas pats tinka ir jūsų klausimui. Šeiminei ar institucinei atmintis – labai svarbu. Bet dar yra ir kultūrinė atmintis. Būtent ji daro mus ne atskiromis šeimomis ir atskiromis institucijomis, o viena bendruomene. Kultūrinė atmintis Klaipėdos atveju mus kreipia į laikotarpį, su kuriuo tradicija (tiesioginis vertybių perdavimas iš kartos į kartą) nutrūko. Bet mes matome, kad tada, prieš karą, irgi būta kultūros, su kuria mums įdomu tapatintis. Galime iš jos kažko išmokti. Galime ją pasitelkti savo savitumui paremti. Ji gali mus įkvėpti, vienyti, suteikti taip trūkstanto bendruomeniškumo. Klaipėdos atvejis nėra netipinis. Priminsiu, kad sąvoką „kultūrinė atmintis“ Janas Assmannas ir sukūrė nagrinėdamas būtent tokius atvejus senovės civilizacijų – Egipto, Izraelio ir Graikijos – istorijoje, kai naujas bendruomeniškumas buvo kuriamas tiesiant tiltus su tolima praeitimi po to, kai buvo įvykęs tradicijos trūkis.

„Atlietuvinimo“ labui

– Norisi dar grįžti prie tarpukario laikotarpio – kaip manote, ar Valstybinio teatro skyriaus Klaipėdoje suformavimas gali būti laikomas vienu iš strateginių miesto lietuvinimo žingsnių? Valstybinis teatras tų skyrių tiek ir turėjo – Šiauliuose ir Klaipėdoje.

– Pažangesnė lietuvių visuomenė Klaipėdoje jau daugiau kaip dešimtmetį iki 1935 m. kėlė klausimą, kad mieste trūksta lietuviškų teatro – atvežtinio ar savo – pastatymų. Vyriausybė kurį laiką nereagavo, nes Kauno požiūriu dviejų pelno nenešančių teatrų Lietuvai pakako per akis. Valstybės teatro Šiaulių skyrius nuo 1933 m. tvarkėsi jau beveik visiškai savarankiškai nuo Kauno; tik meno srityje jam buvo paliktas įpareigojimas koordinuoti veiklą su Valstybės teatro centru. Tas Šiaulių teatras jau gastroliavo didelėje dalyje Lietuvos, pvz., 1934–1935 m. sezono metu 22 miestuose jis parodė 122 vaidinimus. ►

◀ Nuo 1931 m. gruodžio Šiaulių teatras ne kartą atveždavo dramos pastatymus ir į Klaipėdą. Bet nei klaipėdiečiams atrodė logiška, kad jis būtų perkeltas į Klaipėdą, nei pats teatras keltis į Klaipėdą labai norėjo.

Lietuvą palietus didžiai ekonomiškai depresijai, Šiaulių skyrius vis tapdavo svarytymų, ar nereikėtų jo apskritai uždaryti, taikiniu. 1934 m. gegužę teatras jau buvo gavęs Švietimo ministerijos raštą dėl likvidavimo (išskelimo atgal į Kauną). Šiauliuose šiuo klausimu kilo nemenkas viešas pasipriešinimas.

Dabartiniai teatrai, nors tiesioginio institucinio ryšio su prieškarine miesto vaidykle neturi, su ja galėtų visiškai pagrįstai tiesti tapatybės ir profesinio ryšio tiltus.

Tuo metu autonominiame Klaipėdos krašte lietuvių ir vokiečių įtampa buvo pasiekusi apogėjų. Iš dalies todėl, kad centrinė valdžia, reaguodama į Klaipėdos krašte prasidėjusį pronacistinį judėjimą, 1933–1935 m. vykdė forsuiotą lituanizacijos politiką. Tos politikos esmė buvo ne šiaip sulietuvinti vokišką Klaipėdos miestą, bet pertvarkyti visą lietuviškų organizacijų tinklą taip, kad tuometis autoritarinis režimas čia įgytų daugiau kontrolės.

Kai 1934 m. klaipėdiečiai („Aukuro“ draugija ir muzikos mokykla) bendromis jėgomis pabandė sukurti lietuvišką Klaipėdos operos teatrą, vyriausybė šią iniciatyvą iš pradžių finansiškai rėmė, bet galiausiai parama sustojo. Tuo metu, kai klaipėdiečiai labiau norėjo paramos savo operos teatro iniciatyvos plėtojimui, jie gavo kitką. Klaipėdos „atlietuvinimo“ labai Šiaulių teatrą buvo galima išsaugoti, ir 1935 m. pavasarį Švietimo ministerijos Kultūros reikalų departamentas nutarė perkelti jį į Klaipėdą. Šiauliečiai tebuvo nuraminti, kad teatras dažnai lankysis ir Šiauliuose. Išsikėlimas įvyko vasarą, rugsėjo 20 d. teatras jau pradėjo sezoną Klaipėdoje. Pirmas pastatymas – Kazio Inčičiaus „Vincas Kudirka“.

Patalpų klausimas buvo išspręstas taip, kad vienu pastatu naudojosi ir miesto tea-

tras (per vokiečių *Theaterverein* draugiją), ir Valstybės teatras (per lietuvių „Aukurą“). Šitoks principas buvo įvestas jau 1934 m. vasarą. Miesto teatras statė vokiškus pastatymus, Valstybės – lietuviškus. Tai tęsėsi keturis sezonus, tik ketvirtojo Valstybės teatras Klaipėdoje jau nebaigė. Valstybinis teatras statė Didžiosios Lietuvos autorių kūrinčius, taip pat spektaklius pagal kitų šalių kūrėjų darbus. Iš vietinių autorių, atrodo, buvo pastatyta tik Hermanno Sudermanno „Tėviškė“ ir Vydūno „Vėtra“.

Taigi atsakant į klausimą – taip, „atlietuvinimo obalsis“, kaip tuo metu sakyta, Valstybės teatrą perkeltiant į Klaipėdą, buvo aktualus. Galvota, kad šiuo žingsniu pavyks nuraminti ir vietos lietuvius, jie, kaip minėta, jau senokai prašė centrinės valdžios lietuviško teatro kūrinčių. Bet tuo metu didžiąją dalį mieste sudarė vokiečiai ir provokiškai nusiteikę arba bent jau rezervuotai į Didžiąją Lietuvą žiūrėję lietuviai, kurie su Valstybės teatru ir jo veikla neturėjo daug galimybių tapatintis, nes gyveno visai kitame kultūros lauke. Tai, matyt, buvo viena priežasčių, kodėl, bendrai įtampai krašte toliau eskaluojantis, dvi teatrinės institucijos sunkiai tilpo vienos patalpose. 1939 m. pradžioje spauda pranešė, kad naujo Valstybės teatro pastato statybai Liepojos g. (dab. Herkaus Manto) jau buvo nupirktas sklypas. Tik ten teatras niekada neiškilo, nes Vokietija 1939 m. aneksavo Klaipėdos kraštą.

Kilmės klausimu

– *Šiomet Klaipėdos dramos teatras mini 90-ąją sezoną. Teatro gyvavimo pradžios atskaitos tašku pasirinkti 1935 m., kai į Klaipėdą buvo perkelta Valstybės teatro Šiaulių skyriaus trupė, o teatras pavadintas Valstybės teatro Klaipėdos skyriumi. Jo veikla nutrūko 1939 m., buvo atkurta iškart po karo ir kūrybinė veikla jau be perstojo vyksta iki šiol. Minėjote, kad nesutinkate su esama numeracija?*

– 90 sezonų nelabai išsina suskaičiuoti, nes nuo 1946 m. iki dabar yra 80, plius keturi nebaigtiniai sezonai buvo 1935–1939 m. Tad jų iš viso 84.

Valstybės teatro Klaipėdos skyriumi jis buvo pavadintas dviejuose švietimo ministro įsakymuose dėl teatro perkėlimo,

mat tik tokią galimybę (kurti provincijoje skyrius) numatė 1929 m. paskelbta nauja Valstybės teatro įstatymo redakcija. Bet jau 1935 m. vasarą Klaipėdos teatras gavo visišką savarankiškumą ir nebebuvo Kauno filialas. Tai buvo atskiras teatras, vadinamas įvairiai – Valstybės teatru Klaipėdoje, Valstybiniu Klaipėdos teatru arba Klaipėdos valstybės teatru.

1945 m. teatras Klaipėdoje nebuvo atkurtas. Tai buvo visiškai nauja įstaiga, nauji žmonės, naujos sąlygos ir net kitoks teatro profilis. Institucinio ryšio tarp tų teatrų nėra.

Dėl to, manau, nelogiška Klaipėdos dramos teatrui pradėti pasakojimą apie savo kilmę nuo 1935 m. Jeigu labai norima, galima minėti 90 metų nuo dienos, kai Klaipėdoje ėmė veikti Valstybės teatras, bet ne 90 metų Klaipėdos dramos teatrui. Dabartinio teatro institucinė atmintis, tiesioginis perimamumas ir tęstinumas prasideda nuo 1945 m.

Su tuo, kas veikė Klaipėdoje 1935–1939 m., šiuo aspektu daug pagrįsciau gali tapatintis Šiauliai. Priminsiu, kad 1935 m. vasarą Klaipėdoje nebuvo įkurtas naujas teatras. Tiesiog į Klaipėdą iš Šiaulių buvo perkelta kelios dešimtys žmonių su Juozu Stanuliu priešakyje. Šiauliuose jie dirbo jau nuo 1931 m. Paskutinis šio teatro vaidinimas Klaipėdoje įvyko 1939 m. kovo 18 d. – buvo rodoma vengrų dramaturgo Laszlo Fodoro pjesės „Bažnyčios pelė“ premjera. Po to teatras išvyko gastrolių į Šiaulius, kur ši pjesė rodyta kovo 20 ir 21 d., bei į Mažeikius, kur ji rodyta kovo 22 d. Kitą dieną nacistinis reichas aneksavo Klaipėdos kraštą, tad į Klaipėdą teatras nebegrižo. Po aneksijos visa trupė ir beveik visas pagalbinis personalas su tuo pačiu J. Stanuliu priešakyje turėjo vėl nuolatinei keltis į Šiaulius. Kaip jie patys į visa tai žiūrėjo? 1936 m. Klaipėdos laikraštyje „Vakarai“ buvo straipsnis „Klaipėdos Valstybės Teatru 5 metai“. Tad jie patys savo atskaitos tašku laikė ne 1935 m., o 1931 m., kai dalis teatralų iš Kauno persikraustė į Šiaulius ir įkūrė ten Valstybės teatro skyrių.

– *Užsiminėte, kad galimos ir kitos teatro pradžios datos – gal galite plačiau jas pareferuoti ir pasidalyti mintimis, kuri, jūsų nuomone, atrodo teisingiausia?*

– Manau, kad verta grįžti prie to atskaitos taško, kuris Klaipėdos teatrui buvo visiškai akivaizdus prieš šimtą metų – 1785-ųjų. Tai

turėtume daryti taikydami mano minėtą kultūrinės atminties kriterijų. Jį taikant akcentuoti ryšį su lietuviškos kilmės įstaiga, neminint vokiškosios, ypač tokioje tarptautinėje kultūros srityje kaip teatras, atrodo nesusipratimas.

Bet ir tą ryšį akcentuojant reikia suprasti, kad teatro pastatų lietuviai gavo teisę naudotis jau 1934 m., ir šią teisę iš tiesų gavo „Aukuro“ draugija (per ją pastatų vėliau

naudojosi ir Valstybės teatras). Pagaliau pirmąją „lietuvišką“ dramą – Sofijos Kymanaitės-Čiurlionienės „Aušros sūnus“ apie knygnešius – į Klaipėdą „Aukuras“ atvežė dar 1924 m.

Žvilgtelėkime į kitą panašų atvejį: tai, ką šiuo aspektu daro Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešoji biblioteka – mano galva, geras pavyzdys. Ji irgi įsteigta po karo, bet biblioteka pastate veikė jau

iki 1945 m. Tiesioginio perimamumo su ikikarine įstaiga nedaug. Ir pavaldumas skiriasi. Bet 1920 m. įkurta miesto biblioteka šiandieniniams bibliotekos šeimininkams brangi ne vien dėl mokslinių interesų, tokių kaip proveniencijų paieška. Ar nenorėtų ir Klaipėdos dramos teatras giliau pasidomėti savo kolegomis, kurie jų rūmuose veikė šimtą metų iki jų?

Jau net nekalbu apie „prekės ženklą“ stiprinimo pavyzdžius mieste, kai įvairios šiuolaikinės bendrovės tapatinasi su prieš karą Klaipėdoje veikusiomis įmonėmis ir net sako, kad jos yra įsteigtos prieš daugiau kaip 200 metų, nors jokio institucinio perimamumo nėra. Juk nesakoma, kad ir pats miestas įkurtas 1945 ar 1923 m., sakoma – 1252-aisiais.

Trumpai tariant, sakyčiau taip – institucinės atminties požiūriu 1935 m. data abejotina, nes institucinis perimamumas čia yra nuo 1945 m. O kultūrinės atminties požiūriu nebūtų bendruomeniška ignoruoti faktą, kad prieš karą Klaipėdoje irgi veikė „šaušpylio namas“, kuriame tilpo daugelio žanrų pasirodymai, ir kad jis, be viso to, veikė dar ir tame pačiame pastate.

Tad, kad ir kaip žiūrėtume, ne 90-ąją sukaktį Klaipėdos dramos teatras turėtų šiemet akcentuoti, o 240-ąją – nuo to laiko, kai mūsų mieste pirmąkart paminėtas teatras.

1990 m. restauruoti Klaipėdos dramos teatro fasadai, rekonstruotas pastato vidus, užbaigtas priestatas, išplėtas teatro erdvę. Po 17 metų dėl avarinės būklės teatras buvo uždarytas kitai rekonstrukcijai, trukusiai 8 metus.

Klaipėdos dramos teatro archyvo nuotr.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

R. Wagneris Rytų Prūsijos

R. Wagneris 1849 m.

Karaliaučiaus teatrui ne kartą teko patirti įvairaus pobūdžio krizių, kurių metu ne visada pavykdavo užtikrinti sėkmingą ir meniškai vertingą teatro veiklą. Pagrindinė sunkumų priežastis dažniausiai būdavo nepakankama teatro finansinė padėtis, lėmusi dažną direktorių, kapelmeisterių, atlikėjų kaitą. (Per XIX a. pasikeitė maždaug 40 teatro direktorių; jam yra vadovavusi net kelių asmenų valdyba, teatro draugija, „miesto diduomenė“ ir kt.). Viena tokių krizių, grėsusi bankrotu, Karaliaučiaus operos trupę ištikio XIX a. ketvirtajame dešimtmetyje. Šiuo sunkiu laikotarpiu iš teatro išvyko vienas iš kapelmeisterių; strigo spektaklių rodymo tvarkaraštis. Gelbėdamas padėtį, tuometis Karaliaučiaus teatro direktorius Antonas Hübschas 1936 m. vasarą kapelmeisterio pareigoms pasikvietė būsimąjį garsų vokiečių kompozitorių, tuomet 23 m. jaunuolį Richardą Wagnerį (1813–1883).

Daiva KŠANIENĖ

Neturėjo kito pasirinkimo

R. Wagneris į jam nežinomą, svetimą kraštą – Mažąją Lietuvą vyko nenoromis, tačiau neturėjo kito pasirinkimo: Magdeburgo teatras, kuriame dirbo prieš tai, bankrutavo, jis pats skurdo, buvo nuolat įsiskolinęs, o kreditoriai negailestingai persekiojo. Be to, šiame teatre nesėkmę patyrė ką tik jo sukurtos ir paties diriguojamos operos „Uždrausta meilė“ premjera. Nuotaiką kiek skaidrino viena itin maloni priežastis. Karaliaučiuje R. Wagnerio laukė mylimoji Wilhelminna (Minna) Planer, kuri jau anksčiau buvo atvykusi į šį miestą ir spėjo teatre išgarsėti kaip puiki aktorė ir dainininkė.

Į Karaliaučių R. Wagneris išsiruso 1836 m. liepos 7 d. Ši kelionė kompozitoriaus prisiminimuose liko kaip labai varginanti ir niūri: „Jam atrodė, kad važiuoja į pasaulio kraštą, nes karieta kasdien dardėjo per neapgyvendintas pasienio teritorijas.“ Vėliau kompozitorius prisiminė: „Didžiausią kelionės dalį teko plaukti laivu per Kuršių marias. Bjaurus oras ir netikęs vėjas. Viena melancholiškiausių ir liūdniausių kelionių, kokią esu turėjęs.“¹

Karaliaučiaus teatre R. Wagneris tikėjosi, kaip buvo žadėta, gauti pagrindinio kapelmeisterio vietą, tačiau direktorius žodžio neištesėjo ir kažkodėl į šias pareigas paskyrė dirigentą Louisą Schubertą. R. Wagneriui teko antrojo kapelmeisterio pareigos. Jaunasis dirigentas pastatė Carlo Marios von Weberio operą „Eurianta“, dirigavo simfoninius koncertus. Manoma, kad L. Schubertas, jau tada įžvelgęs R. Wagnerio talentą, matęs jame akivaizdų konkurentą, nesveikai pavydėdamas, visokeriopai trukdė jaunajam muzikui reikštis ir įsitvirtinti. Tad R. Wagneris Karaliaučiuje visais požiūriais jautėsi prastai. Materialinė padėtis taip pat nepasitaisė; jį apniko depresija. Kūrybai nebuvo laiko ir nusiteikimo. Laiške Robertui Schumannui jis guodėsi, kad „jaučiasi lyg Sibiro tremtinys ir yra nelaimingas gyvendamas toli nuo civilizuotos Vokietijos“².

s miestų ir Rygos teatruose

Vėliau prisiminimuose rašė: „Vargingiausioj būklėj, įskaudintas, varginamas šiurkštaus klimato, kuris net vasaros vakarais gniaužė drėgnu šalčiu, gyvenau dienas, kurios man kaip menininkui nieko nedavė. Vien vidinis ryžtas priešinosi gyvenimo sunkumams...“

Gastroliaivo Klaipėdoje

Gyvendamas ne pačius geriausius laikus, siekdamas pagerinti savo finansinę padėtį, Karaliaučiaus teatras dažnai rengdavo gastroles kituose Rytprūsių miestuose. 1836 m. rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais Karaliaučiaus teatras gastroliaivo Klaipėdoje. Šias gastroles rėmė 1826 m. Klaipėdoje įsikūrusi ir ilgus dešimtmečius gyvavusi vokiečių kultūrinė organizacija „Concordia“, kuri organizuo-

davo gastroles, teatro orkestro koncertus, kviesdavosi kitų miestų teatrų operų trupes. Svečių atvykimą visokeriopa palaikė ir nuo 1832 m. Klaipėdos teatrui vadovavę direktoriai Heinrichas Jostas ir Augustas Krügeris.

Viešnagės Klaipėdoje metu Karaliaučiaus operai vadovavo R. Wagneris. Pagrindinis dirigentas L. Schubertas į šias karalystės užkampio gastroles vykti nepanoro; daug rūpesčių jam kėlė visiškai ant bankroto slenkščio atsidūręs teatras.

Į pasirodymus Klaipėdos teatre jaunas kapelmeisteris R. Wagneris dėjo didelės viltis, puoselėjo gražias iliuzijas, nes, niekieno nekontroliuojamas, nevaržomas, jis tikėjosi parodyti savo nepaprastus dirigento sugebėjimus. Deja, L. Schubertas, matydamas R. Wagnerio ryžtą ir užsidegimą, pabūgęs konkurencijos, pats

atvyko diriguoti svarbesnius spektaklius ir koncertus. Tad R. Wagneriui teko tik antraeiliai pastatymai; jis taip pat dirigavo repeticijose, rodomiems spektakliams kūrė įvairius tuo metu populiarius muzikinius „pagražinimus“, paprastai vadintus uvertiūromis. Tačiau net antraeiliai pasirodymai R. Wagneriui Klaipėdoje buvo labai sėkmingi. Publika žavėjosi jo dirigavimu, temperamentu: „Dirigento lazdelė energingai švytravo jo rankose, apmautose baltomis odos pirštinais.“⁴³ Karaliaučiaus operos spektakliuose talkindavo ir klaipėdiečiai muzikai. J. Sembritzkis iš klaipėdiečių orkestrantų, grojusį R. Wagnerio diriguojamam veikalui, mini brolius H. ir A. Beendinskius bei G. Erlichą. Orkestras, diriguojamas R. Wagnerio, koncertuodavo miesto teatre, retkarčiais viešbučio „Viktorija“ salėje. ►

R. Wagneris diriguoja senajame Bairoito teatre 1872 m.

R. Wagnerio žmona dainininkė W. Planer-Wagner.

R. Wagneris 1868 m.

Laikas nenuėjo veltui

◀ Klaipėdos publika, kuriai operos žanras jau buvo pažįstamas, Karaliaučiaus trupės ir R. Wagnerio pasirodymus priėmė palankiai. Muzikinių sceninių žanrų kūriniai Klaipėdoje skambėjo nuo 1820 m. (teatras įkurtas 1785 m.), tad klaipėdiškiai jau buvo klausęsi W. A. Mozarto, G. Rossini, G. Donizetti, G. Paisiello, D. F. Aubero, W. Müllerio, N. Isouardo ir kt. operų.

Pasibaigus gastrolėms Klaipėdoje, 1836 m. spalio pradžioje R. Wagneris kartu su teatru grįžo į Karaliaučių. Po poros mėnesių jis vedė savo išrinktąją, garsią dainininkę W. Planer. Jungtuvės įvyko 1936 m. lapkričio 24 d. Karaliaučiaus šiaurinio rajono – Trakiemio (*Tragheim*) parapijos bažnyčioje. Žmonos benefisui R. Wagneris parengė didelį pasisekimą turėjusią D. F. Aubero operą „Nebylė iš Portici“, kurioje W. Planer-Wagner atliko Fenelos vaidmenį.

Gyvenimas Karaliaučiuje R. Wagneriui paliko dvilypius potyrius. Viena vertus, skurdi buitį, žvabus klimatas jam kėlė niūrų ne-

pasitenkinimą, kita vertus – savita, neįprasta aplinka žadino kūrybinių sumanymų užuomazgas, susidomėjimą krašto mitologija. Vidinio menininko balso šaukiamas, R. Wagneris Karaliaučiuje stengėsi kurti; pasirodė keli interliudai, proginiai kūrėniai. Tačiau svarbiausia, kad šiame Rytų Prūsijos mieste jis brandino būsimų, naujų ir reikšmingų kūrinių idėjas. Tuo metu perskaityta E. T. A. Hoffmanno novelė „Dainininkų varžybos Vartburgo pilyje“ („Sängerkrieg auf der Wartburg“) stipriai paveikė kompozitoriaus vaizduotę. Vėliau, jau ėmęsis kurti operą „Tanhoizeris“ („Tannhäuser“), R. Wagneris prisiminė šį išpūdį ir juo rėmėsi. Tad laikas, praleistas Karaliaučiuje, nenuėjo veltui.

Karaliaučiuje kompozitorius sukūrė ir uvertiūrą pagal britų patriotinės dainos melodiją „Rule, Britannia!“ („Valdyk, Britanija!“). R. Schumanno Leipzige leidžiamame „Naujajame muzikos laikraštyje“ („Neue Zeitschrift für Musik“) muzikos kritikas Eduardas Sobolewskis apie šią uvertiūrą atsiliepė labai palankiai. Susižavėjęs šia uvertiūra, ištikimas R. Wagnerio muzikos gerbėjas, aristokratas Mylordas Johnas,

finansškai parėmė Karaliaučiaus periodu kompozitoriaus sukurtą muziką romantinei istorinei dramai pagal Zacharijaus Wernerio literatūrinį veikalą „Paskutinis pagonių sąmokslas Prūsijoje“ arba „Vokiečių riterių ordinas Karaliaučiuje“ („Die letzte Verschwörung der Heiden in Preussland“ oder „Der Orden der deutschen Ritter in Königsberg“). Premjera įvyko 1837 m. Šiame spektaklyje W. Planer-Wagner vaidino pagonių mergaitę Margą. Tarp kitų personažų yra prūsų dievai Patrimpas, Pikuolis, Perkūnas. Spektaklio muziką sudaro Preliudas, Maršas, krivių, jaunuolių, mergelių chorai, solo intarpai ir kt. Spektaklis buvo parodytas vos vieną kartą. Tik po šimto metų, 1937-aisiais, jis buvo vėl pastatytas Karaliaučiaus teatre.

Rygos vokiečių teatre

Įsitvirtinti Karaliaučiuje ilgesniam laikui R. Wagneriui nepavyko, nes 1837 m. pavasarį teatras bankrutavo; net menkučio atlyginimo niekas nebemokėjo.

Savo buities, muzikinės veiklos ir kūrybos sąlygomis R. Wagneris nei Karaliaučiuje, nei Klaipėdoje nebuvo patenkintas. Nusi-minęs rašė: „Liūdna viešnage Klaipėdoje, apgailėtinas mano daliai tekęs vaidmuo, kai atsidūriau varganoje padėtyje, įskaudintas, kenčiąs nuo atšiauraus klimato, kuris net vasaros vakarais apgaubdavo mane šiurpia vėsa, mano meninei raidai buvo vėjais paleistas laikas.“⁴ Be to, vėl įklimpęs į nemažas skolas, sekiojamas kreditorių, kompozitorius turėjo slapstyti, vengdamas (dėl tos pačios priežasties) ir Vokietijos miestų.

Ir vėl R. Wagneriui teko karštligišškai ieškoti dirigento darbo. Kviečiamas savo seno bičiulio, kompozitoriaus H. L. E. Dorno, dirbusio Rygos bažnytinės muzikos direktoriumi, kompozitorius patraukė į jam taip pat ne itin patrauklios, šaltoko klimato Baltijos šalies – Rusijos imperijai priklausančios Latvijos Rygos vokiečių teatrą. Atvykęs 1837 m. rugpjūčio 21 d., R. Wagneris su Rygos teatro direktoriumi Karlu von Holtajumi sudarė išsvajotą dvejų metų darbo sutartį kapelmeisterio pareigoms. Šiame teatre jis dirigavo operas, koncertus, pagal užsakymą kūrė muzikos kūrinius – uvertiūras, melodramas ir kt. Ėmėsi ir savarankiškos papildomos veiklos; su savo suburtu 24 muzikantų orkestru parengė šešių koncertų ciklą (sėkmingai atliko net L. van Beethoveno VII simfoniją). Viename jų skambėjo paties R. Wagnerio kūriniai. Intensyviai dirbdamas, jis tuo pačiu metu rašė operos „Rienzi“ libretą ir kūrė jos muzikinius fragmentus.

Rygos teatro direktoriui, labiau mėgusiam lengvo pobūdžio muzikinius spektaklius, rimta, aktyvi R. Wagnerio veikla ėmė nebepatikti. K. von Holtajų erzino ir aštrokos naujojo dirigento charakterio savybės, nepakantumas pastaboms, kitų nuomonės nepaisymas, pykčio protrūkiai, kildavę dėl mažiausių smulkmenų ir pan. R. Wagneris dar bandė įsiteikti direktoriui ir Rygos publikai, imdamasis kurti lengvą komišką operą „Laiminga meškinų šeima“ arabų pasakos motyvais iš rinkinio „Tūkstantis ir viena naktis“, tačiau greitai darbą metė, pajutęs, kad negali prisiversti rašyti trivalių, pigiam skoniui skirtos muzikos. K. von Holtajus atleido R. Wagnerį iš darbo dar nepasibaigus sutarties laikui.

1839 m. birželio 25 d. R. Wagneris Rygos teatro spektaklį, vykusį Mintaujoje (Jelgavoje), dirigavo paskutinį kartą. Tuo metu kompozitorius patyrė dar vieną nesėkmę –

pažadėta atsilaisvinusi kito Rygos teatro muzikinio direktoriaus vieta ir vėl atiteko ne jam, o skaudžiausia – ilgamečiam R. Wagnerio bičiuliui H. L. E. Dornui. Nusivylęs ir nelaimingas R. Wagneris nutarė iš Rygos išvykti. Jo, kaip ir Minnos, svajonė buvo Paryžius; abu net lankė prancūzų kalbos pamokas. Legaliai išvykti iš Rusijos imperijos kompozitorius negalėjo, nes ant kulnų lipo kreditoriai. Pagal carinės Rusijos įstatymus, iš imperijos išvykstantiems asmenims, norint gauti kelionės pasą, apie tai būtinai reikėjo paskelbti vietos laikraštyje. Toks viešumas Wagnerių porai grėsė skolininkų kalėjimu.

Paliko Baltijos kraštus

Patiriamas ir padedamas savo gero draugo, didelio teatro gerbėjo pirklio Abraamo Möllerio, nepaisant daugybės pavojų, R. Wagneris su žmona ir mylimu niufaundlendu veislės šunimi Roberiu ryžosi nelegaliai kirsti valstybių sieną. Liepos 9–11 d. bėgliai įvykdė savo sumanymą: karieta su slaptais keleiviais išvyko iš Mintaujos (maždaug 50 km į pietus nuo Rygos) Prūsijos sienos link senuoju pašto keliu, nutiestu dar XVIII a. iš Berlyno į Peterburgą (per Rygą); pravažiavo pro Tauragę, kitus Lietuvos miestelius. Pasienyje bėglius pasitikęs A. Mölleri slaptais takais atvedė juos į kontrabandininkų karčemą, kur reikėjo laukti pasamdyto vedlio. Pėsčiomis, braudamiesi per bruzgynus, griovius, išsigandę, saugodamiesi pasienio sargybinių kulku, bėgliai galų gale atsidūrė Prūsijoje. Čia taip pat buvo nesaugu; Karaliaučiaus kreditoriai nesnaudė. Tad aplinkiniais keliais, per Tilžę, kitus aplinkinius miestelius, keliautojai pasiekė Prūsijos pajūrio miestą Piliavą (*Pillau*, dabar *Baltijsk*). Jie troško kuo greičiau palikti šį kraštą ir nutolti nuo Prūsijos krantų. Liepos 19 d. Piliavoje įlipę į mažą prekybinį burlaivį „Thetis“ (liet. Tetidė – mitologinė jūros deivė, Achilo motina), R. Wagneris ir jo žmona su palengvėjimu paliko Baltijos kraštus. Laivo kursas vedė į Londoną. Keliauti kitomis tuomečio transporto priemonėmis jie negalėjo: pašto kariatos neimdavo šunų ir brangiai kainavo, traukinio iš Rytų Prūsijos į Paryžių nebuvo, liko kelionė laivu.⁵

Vietoje numatytų kelių dienų laivas Anglijos krantų link plaukė net tris su puse savaitės dėl netikėtų ir neįprastų tam metų laikui didžiulių štormų (Temzės žiotis

burlaivis pasiekė tik rugpjūčio 12 d.). Be kelionės metu išgyvento didžiulio siaubo, nevilties, R. Wagneris patyrė ir nepakartojamų įspūdžių. Audringos, šėlstančios jūros, joje besiblaškančio mažo laivelio paveikslas, šiurpūs, bet kartu ir romantiški išgyvenimai, jūreivių pasakojimai žadino menininko kūrybines galias; brendo būsimos operos kontūrai. Juos dar labiau išryškino kelionės metu R. Wagnerio skaitoma Heinricho Heine's novelė apie skrajojantį olandą, kurį lemtingoji audra užklupo būtent tose vandenių platybėse, kur atsidūrė bėgliai laivas. Kelionės audringa jūra įspūdziai atsispindėjo 1841 m. sukurtoje įstabilioje R. Wagnerio operoje „Skrajojantis olandas“ („Der fliegende Holländer“).

Daugiau į Mažąją Lietuvą ar kitas Baltijos šalis R. Wagneris nebegrįžo, bet jo, didžiojo XIX a. kompozitoriaus ženklais, paliktais Karaliaučiuje ir Klaipėdoje, Lietuva teisėtai didžiuojasi.

Kelionė audringa jūra

Literatūrinis R. Wagnerio pasakojimas apie kelionę jūra iš Piliavos į Londoną aprašytas Džordžės Belano knygoje: „Kai jūreiviai iškėlė inkarą, tvaskantis Baltijos jūros paviršius man atrodė kaip kelias į Žadėtąją žemę. (...) Kai tik išplaukėm iš uosto, bemat supratau, kad Žadėtoji žemė dar labai toli ir kad teks iškęsti daug vargų, kol ligi jos nusi-gausiu. (...) Mūsų kelionė nedideliu prekybi-niu laivu, į kurį įsėdom slapta (dėl ko įgula mus laikė kontrabandininkais), užtruko ne aštuonias paras, kaip paprastai, bet kone tris savaites. Stichija ne kartą taip baisiai siautėjo, grasindama nugramzdinti į jūros gelmes mūsų laiviūktį, kad ne tik mus, bet ir jūreivius apimdavo siaubas. Jie tvirtino, kad dar niekada nebuvo patekę į tokį pavojų, ir visai nesivarždami laidė užuominas, kad stichiją užrūstinę mes, nes laive, kaip matyti, atsidūrėme ne itin švariais kėslais. Išvengėme tragiškos atomazgos vien dėl to, kad pavyko prisiglausti viename fjorde Norvegijos pa-kraštyje (ten mūsų laivas atsitrenkė į uolas ir vos neperlūžo pusiau). Buvo baisios dienos, kai sykiu su nepakeliamos jūrligės fizine ne-galia teko kęsti ir dvasines kančias, galvojant apie visų vilčių žlugimą. Minna nebežinojo, ką daranti – ėmė maldauti apvaizdą, kad verčiau mus perkūnas nutrenktų, negu kad tektume žuvims. ►

Diriguoja R. Wagneris.

◀ O aš visai palankiai žiūriu į šią kelionę, ir kaip tik dėl jos dramatiškumo, nes menininkas, pats ko nepatyręs, negali tikroviškai perteikti tų dalykų ir savo kūryboje. Aš net nemaniau, kad mano meninėje evoliucijoje didelį vaidmenį suvaidins legenda apie skrajojantį olandą, kurią man per audrą papasakojo jūreiviai, o aš susižavėjęs klausiausi: tas vandenynų

Ahasveras su visa laivo įgula buvo pasmerktas amžinai klajoti po jūras ir vandenynus, kol nesutiks moters, kuri ryšis dėl jo pasiaukoti. Ši keista legenda taip įaudrino mano vaizduotę, kad mintyse jau ryškėjo kontūrai vienos jūreiviškos dainos, kurios melodiją buvo įkvėpę laivo sirenos ūkčiojimai.⁶

Po aštuonerių metų R. Wagneris į Karaliaučių sugrįžo savo operų ir muzikinių dramų pavidalu. 1845 m. Karaliaučiaus teatras pastatė jo operą „Rienzi“, kuri, deja, nesulaukė didesnio pasisekimo. Dar po aštuonerių metų – 1853-iaisiais teatro rampos šviesą išvydo puikiai publikos priimta muzikinė drama „Tanhoizeris“, kurioje pagrindinę partiją dainavo R. Wagnerio dukterėčia Johanna Wagner. 1859 m. pastatyta opera „Lohengrinas“, vėliau – „Parsifalis“ ir kt.

¹ Leonas Stepanauskas. Richardas Vagneris ir Lietuva. Švyturys. Vilnius, 1983, Nr. 4, p. 8.

² Petrauskaitė, Danutė. Richardo Wagnerio pėdsakai – po Mažąją Lietuvą. Muzikos barai. (Muzikos meno ir mokslo žurnalas). Vilnius, 2009 m. gegužė–birželis, p. 49.

³ Johann Sembritzki. Memel im neunzehnten Jahrhundert. Memel: Verlag Friedrich Wilhelm Siebert, 1902, p. 157.

⁴ Smiltė. Rytų Prūsijos istorinis, kultūrinis, literatūrinis leidinys. Klaipėda: lietuvių vokiečių bendrijų informacinis koordinacinis centras. 2004 m. birželis, p. 4.

⁵ Ferdinand Pfohl. Richard Wagner. Leipzig, p. 2–6.

⁶ Džordžė Belanas. Aš, Richardas Vagneris. Vilnius, 1980, p. 41.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

R. Wagnerio karikatūra 1869 m. (autorius – Andre Gillas) ir R. Wagnerio karikatūra 1876 m. (autorius – Henri's Weneris).

B. Ska menas ir dru

Susitikti su Klaipėdos miesto savivaldybės Immanuelio Kanto viešosios bibliotekos Meno skyriaus vedėja Birute Skaigirienė buvo kelios priežastys. Viena iš jų – ką tik išleista jos knyga „Klaipėdos monumentalioji dailė. Freskos ir vitražai. Detektyvai bei istorijos“. Tai 322 puslapių pasakojimų apie esamą ir jau išnykusį monumentalių Klaipėdos meną ir jį kūrusius menininkus, po krislų surankiotų faktų, prisodrintų gyvenimiškų ir detektyvinių istorijų. Leidinys jau pristatytas Vilniuje, Lietuvos dailininkų sąjungos būstinėje, ir Klaipėdoje, Marijos Taikos Karalienės bažnyčioje. Dar vienas susitikimas su skaitytojais numatytas spalio 15 d. 17.30 val. bibliotekos Meno skyriuje.

B. Skaisgiriene: man kaip duona ir šalis – visada šalia

Irma STASIULIENĖ

Be nuolatinio intensyvaus darbo bibliotekoje, parodų kuravimo, įvairių projektų ir renginių įgyvendinimo, B. Skaisgiriene dar įsigudrino Vilniaus dailės akademijos (VDA) Klaipėdos fakultete baigti magistro studijas. Lyg to būtų maža, moteris didele dailininkų balsų persvara buvo išrinkta Lietuvos dailininkų sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininke. Štai apie visa tai ir susitikome pasikalbėti I. Kanto bibliotekos Meno skyriuje, kurį Birutė kelis kartus švelniai pavadino „mano biblioteka“. Tam ji turi teisę – šiam bibliotekos padaliniiui širdį atiduoda jau 25 metus.

Vienas išprotėtum

– Socialiniai tinklai šiais laikais tampa tarsi dienoraščiais ar nuveiktų darbų sąvadais. Peržvelgusi jūsų feisbuko paskyrą, negaliu atsistebėti – kiek daug ir įvairių projektų esate įgyvendinusi. Kaip visa tai suspėjate?

– Nereikia visko tapatinti su mano asmeniu. Nes vienas nieko negali padaryti. Tie projektai įgyvendinami dirbant bibliotekoje. Aišku, kažkas juos turi inicijuoti, sugalvoti idėją, sukurti, parašyti projektą. Vienam, be pagalbos, gal ir būtų įmanoma, bet beprotiškai sunku. ▶

Rankose – 322 puslapiai po krislį B. Skaisgiriene surankiotų faktų apie esamą ir jau išnykusį monumentalų Klaipėdos meną ir jį kūrčius menininkus. Asmeninio archyvo nuotr.

◀ Bibliotekoje yra palaikymo komanda – žmonės, kurie padeda įgyvendinti. Nes vienas išprotėtum, bandydamas šitiek aprėpti.

– Klaipėdiečių itin mėgstamas vasaros renginių ciklas „Pėdink į Girulius“ irgi jūsų inicijuotas?

– Ne, ne mano. Iniciatorė buvo Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro smuikininkė Ingrida Giunter. Mes buvome ką tik atidarę bibliotekos padalinį Giruliuose. Aišku, labai gražu – biblioteka ant kalno, prie jūros. Labai norėjosi kultūrinės veiklos. Visi iš mūsų juokėsi, sakė: „Kokio galo į tuos Girulius važiuoti, kai miestas pilnas renginių.“ O Ingrida vasarodama Giruliuose sugalvojo, kad reikia surengti kelis koncertus. Ir padarė. Jie turėjo tokį pasisekimą, kad mes išdrąsėjom. Kurį laiką dar Ingrida organizuodavo tuos renginius, po to jau nebeatvažiuodavo dėl to. Na, ir kas kitas darys? O patirties neturime, mes gi – bibliotekininkai, apie koncertus nebuvo jokio supratimo. Padrąsinti tuometės bibliotekos direktorės Bronislavos Lauciuvienės, patys ėmėmės. Bandai, neri ir žiūri, kas bus. Taip ir išnėrėm. Daug metų vedžiau tuos koncertus, ieškodavau atlikėjų. Žinoma, čia irgi yra kolektyvinis darbas. Turi sugalvoti, išstransliuoti informaciją, kontaktuoti su atlikėjais, muzikantais... Dabar ciklui „Pėdink į Girulius“ jau 15 metų, visi renginiai – anšlaginiai, žmonės žino, laukia vasaros ir pėdina į Girulius. Atsirado tradicija.

– Bibliotekos Meno skyrius – tarsi visiškai atskira respublika su savo renginiais, parodomis, savita veiklos kryptimi. Ko gero, jūs tą skyrių ir sukūrėte?

– Ne, ne aš. Meno skyrius įkurtas 1987 metais. Aš jame dirbu nuo 2000-ųjų, kai jį atidarė po rekonstrukcijos. Tuomet mane iš Jaunimo skyriaus perkėlė čia. Prisimenu, kaip iš pradžių buvo nedrąsu. Nors augau menininko šeimoje, su tėčiu keramiku, namų aplinkoje menas buvo savaimė suprantamas. Kaip duona ir druska – visada šalia. Bet visiškai nepažinojau to socio. Apie menininkus žinojau, bet bendravimas su jais iš pradžių buvo baugus reikalas. Meno skyriaus atidarymo proga turėjau surengti jungtinę Klaipėdos menininkų parodą. Prisimenu, kaip vaikščiojau į dailininkų dirbtuves, kaip įtariai jie į mane žiūrėjo: ateina čia kažkokia nematyta negirdėta blondinė ir prašo darbų. Prisimenu, pas Vladimirą Bogatyriovą, Edvardą Malinaus-

ką, Juozą Vosylių ėjau, kur tik nebuvo... Ir kažkaip surinkau tą kolekciją. Tai man buvo toks krikštas ir iššūkis! Bet įveikiau.

Tais laikais, kai po rekonstrukcijos duris atvėrė Meno skyrius, jo fondas buvo nepaprastai unikalus. Atvažiuodavo žmonės net iš Vilniaus ir stebėdavosi, kaip gali meno fondas būti atviras. Nes Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje dailės leidinių fondas būdavo uždaras. Turi žinoti, ko nori, arba susirasti kataloge, ir tau atneš. O pas mus skaitykla, brangiausias knygos – viską gali imti, vartyti. Iki septintos valandos vakaro studentai, užsikniaubę ant stalų, apsikrovę knygomis ruošdavosi egzaminams. Būdavo šventė matyti tuos jaunus žmones. Tiesiog jautei didelę prasmę, kad tas fondas toks svarbus ir knygos tokios reikalingos. Prisimenu net tokį dalyką kaip užstato sistema – duodi studentui knygą nakčiai. Didžiausia prabanga tuomet ji buvo.

– O dabar?

– Tie laikai praėjo. Niekas nepasikeitė, tos knygos ir dabar yra unikalios, bet jos jau nebe tokios reikalingos, skaitančiųjų vis mažiau. Ir esi priverstas užsiimti kitomis veiklomis, kad biblioteka nebūtų tuščia, kad judėtų, būtų kultūros, traukos centras. Prisi- galvoji visko – projektai, strateginiai planai su visokiais moduliais. Padarysi tą, aną, trečią... Paskui žiūri – tiek prisiplanavai, kad bėgi paknopstom ir nieko nebespėji... Dabar nebeaišku, kas yra biblioteka. Tai nėra tik knygos. Jos tarsi pasitraukė į antrą planą. Ypač su tais naujais projektais – visokios robotikos, pabėgimo kambariai, legolendai ir kitokie dalykai... Kartais savęs net klausiu: o kur knyga? Nes jai kaip ir nebelieka vietos. Ir Meno skyriuje panašiai. Ko tik mes nedarome! O kaip susigrąžinti knygą? Žinoma, stengiamės, kiek įmanoma, bet...

Nesibaigiančios istorijos

– Juk jūs kuruojate ir Klaipėdos knygos konkursą? Tai, ko gero, ryškiausias, svariausias projektas, skirtas būtent knygai.

– Taip, bet tai yra ne Meno skyriaus, o visos Imanuelio Kanto bibliotekos projektas. Tik tiek, kad ilgai buvo man patikėta organizuoti šį konkursą. Ne man vienai, žinoma, dirbame visa komanda. Bet aš buvau ta, kuri surinkdavo visas knygas, tada bendrau-

davau su leidėjais, pati tą renginį vesdavau. Kai tai tampa tradicija, laikui bėgant atsiranda žinojimas, kaip tai daryti. Ir tuomet atrodo, kad tai nėra labai sudėtinga. Dabar rengti šį konkursą jau lengviau, nes aš tiesiog stebiu, kokios knygos kasmet išleidžiamos. Jas iš karto fiksuoju, darau si sąrašėlį. O paskui einu į Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešąją biblioteką, nes ji gauna po privalomąjį visų leidinių egzempliorių, kurių negauname mes. Tada susitikri- nu tuos sąrašus, kontaktai su leidėjais ir leidyklomis užsimezge jau seniai, todėl bendrauti visai nesunku. Nors kiekvienais metais konkursas prasideda nuo lengvo streso: kaip čia bus, nes sąrašė – tik trys keturios knygos! Ką daryti? Bet kai pradėdi visus kampelius šniukštinėti, kas ką išleido, žiūrėk, prirenki ir 20, ir 30 knygų. Šiomet buvo rekordiška! Didelis skaičius – daugiau nei 40 knygų, išleistų pernai. Vis tiek visi patyliukais leidžia. Tik dabar lyderiai yra net ne leidyklos, o muziejai, kultūros įstaigos. Klesti projektinė veikla, nes kitaip ir neįmanoma. Leidyba labai pabrango, tik taip ir galima gyventi.

– Turbūt ir pati su tuo susidūrėte, leisdama savo knygą „Klaipėdos monumentalioji dailė“? Kokios patirtys bendraujant su leidykla?

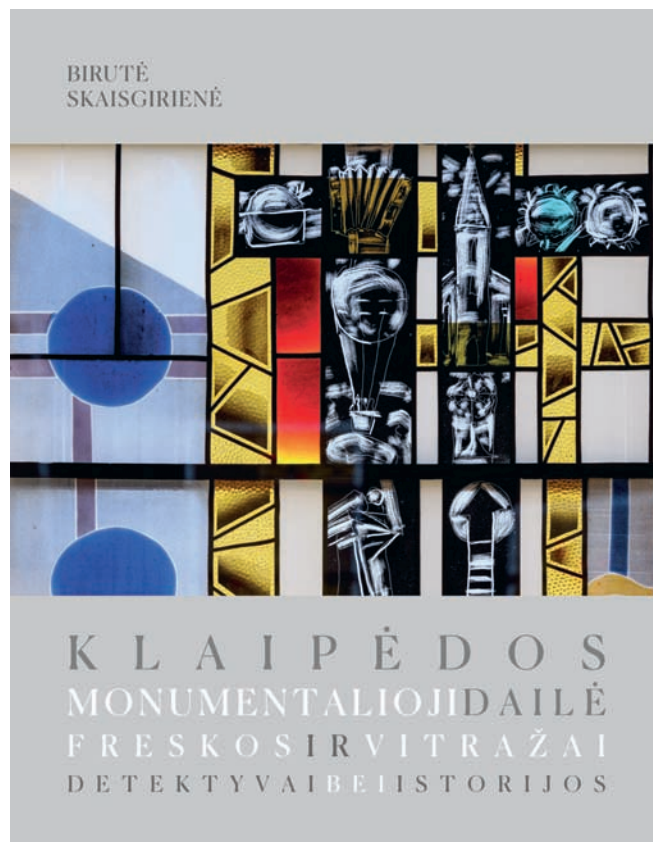
– Mano knygos leidimo procese dalyvavo ir leidykla, ir spaustuvė. Ir tai labai svarbu. Su S. Jokužio leidyklos-spaustuvės direktore leidybai Aurelija Undžiene bendravome labai artimai, tarėmės visais klausimais. Turėjau ir nuostabią konsultantę Viliją Liutkevičienę, bendrovės „Papyrus Lietuva“ vadybininkę. Atrodytų, žmogus prekiauja popieriumi, bet jos išmanymas knygų leidybos srityje – unikalus. Knygą maketavo mano dukra Eglė, bet mudvi neturėjome jokio supratimo, ant kokio popieriaus ji turi būti atspausdinta, kaip įrišta. Manęs Vilija klausė, kokios noriu popieriaus gramatūros (1 kv. m popieriaus masė gramais – aut. past.). Neklauskite manęs, nieko apie tai neišmanau (*juokiasi*). Vilijos ir Aurelijos dėka ta knyga ir atsirado. Įvyko net toks stebuklas: Vilija perspėjo, kad man atsiųs knygą-lėlę. Aš nei mačius, nei žinojau, kas tai yra. Ir vieną dieną į biblioteką atkeliauja siuntinys iš Švedijos. Galvoju: „Kas čia per daiktas? Tikrai nieko neužsisakiau.“ O ten buvo knyga-lėlė! Tai yra būsimos knygos maketas, kad galėtum pamatyti, pajauti, kokia bus knyga. ►

„Iššūkiai mane nuolat pasiveja, ir aš nemoku jiems atsispirti“, – sakė Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Meno skyriaus vedėja B. Skaisgiriene, prieš pusmetį tapusi ir Lietuvos dailininkų sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininke. Domo Rimeikos nuotr.

B. Skaisgiriienės knygos „Klaipėdos monumentalioji dailė. Freskos ir vitražai. Detektyvai bei istorijos“ pristatymas Klaipėdoje vyko Marijos Taikos Karalienės bažnyčioje. Aurimo Pociaus nuotr.

Knyga „Klaipėdos monumentalioji dailė. Freskos ir vitražai. Detektyvai bei istorijos“ išleista tik 300 egzempliorių tiražu.

◀ Jos visi puslapiai tušti, bet gali suprasti, kokio bus formato, koks knygos popierius, storis, kaip ji atrodys, kaip bus vartoma, koks bus įrišimas... Įsivaizduojate, kokie gali būti stebuklai! Nežinau, kiek ji kainavo ir kodėl man Vilija atsiuntė tokią prabangią dovaną, bet buvau priblokšta, kad taip galima...

– Kad jau prakalbome apie jūsų knygą, papasakokite apie jos pradžią. Juk ji irgi išaugo iš projekto?

– Taip, projektai prasidėjo 2020 m. Pirmiausia skaitmeninai nufotografuotas freskas, sgrafitus, šiuolaikinę sieninę tapybą, antruoju etapu – vitražus. Biblioteka sukūrė virtualų freskų ir vitražų žemėlapi. Iki šiol jis pildomas, nesvarbu, kad finansavimas baigėsi. Tame žemėlapyje yra nuotraukos, objekto metrika: sukūrimo metai, medžiagos ir kt. Bet kiekvienas objektas, kiekvienas kūrinys per tą laiką, kol rinkau medžiagą, apaugo įvairiausiomis istorijomis, jas man pasakojo patys kūrėjai, jų artimieji. Kelias istorijas apie vitražus publikavau kultūros ir meno žurnale „Durys“. Ir atrodė, kad jau viskas, gana. Bet tos istorijos niekaip

nesibaigia! Kažkur jas užsirašinėjau, kaupiau, net nežinodama, ar ką nors su jomis darysiu. Kartą buvusi kolegė sako: „Ar matei, kad yra savivaldybės kvietimas teikti paraišką individualiai stipendijai? Aplikuok!“ Iš pradžių purkštavau, bet užpildžiau paraišką nieko nesitikėdama.

– Apsidžiaugėte, kai paskyrė stipendiją?

– Ne. Kai skyrė stipendiją, išsigandau: ką dabar reikės daryti?! Bet pagalvojau, kad turiu tuos septynis straipsnius, sudėsiu juos, papildysiu, ir bus gerai. Aha, nukirs tos galvos svajonė! (juokiasi). Kai pradėjau dėlioti, supratau, kad tie straipsniai – tik maža dalelytė, ir kad laukia labai rimtas reikalas. Ilgai galvojau apie knygos struktūrą. Nes kol jos neturi, galvoje – visiškas chaosas. Aš mėgstu taip dirbti: pirmiausia prisikaupiu medžiagos. O jos tiek daug, kad pradeda darytis bloga, nebežinai, kaip ją sugrupuoti. Susigalvoju tokią struktūrą: pirmiausia – sakraliniai objektai, freskos ir vitražai, o paskui atskirai freskos ir vitražai visuomeninių pastatų interjeruose. Nežinau, ar tokia struktūra pati geriausia, bet tuo metu man atrodė, kad bent jau galėsiu

suvaldyti turimą informaciją. Knygos gale sudėjau nuorodas, kad žmonės patys galėtų ieškoti tų objektų. Nes monumentalioji dailė tokia yra, kad jos gali niekada nepamatyti, ji kažkur pasislėpusi pastatų salėse, vestibuliuose, kur tu gyvenime nesi buvęs. Kitas dalykas, kad gali jų ir nepastebėti, kol nepradedi domėtis. Pavyzdžiui, konsultacinėje poliklinikoje esu buvusi ne kartą ir nemačiau jokio vitražo. Ir tik tada, kai pradėjau domėtis, nušvito akys – na, kaip galėjau jo nematyti!

Vitražų transformacijos

– Kai kurie vitražai, freskos mūsų dienu nesulaukė – buvo sunaikinti. Bet yra ir gražių istorijų?

– O taip! Pavyzdžiui, labai graži Žaliosios vaistinės langų istorija. Man ją papasakojo architektė Dainora Abelkienė. Kai tas patalpas nusipirko Aidas Kaveckis, architektė su komanda darė visus to pastato tyrimus, stengėsi išsaugoti kuo daugiau

autentikos. Juk likusi ir kaltinė vaistinės iškaba, išsaugoti vitražai, juos restauravo Aivaras Tamašauskas. Tik padaryta viena skriauda – vietoj buvusių 5 langų liko 4, vieną vitražą reikėjo paaukoti durims – jos buvo perkeltos į kitą vietą. Bet žinau, kur yra tas penktasis vitražas. Kai pristatinėjau knygą Vilniuje, buvau susitikusi su šių vitražų autoriaus Algirdo Dovydeno žmona Nora Blaževičiute ir dukra Jurga Dovydenaite. Jos labai džiaugėsi, kad tėvo kūrybinis palikimas knygoje taip gausiai pristatomas. Nes Dovydeno vitražų Klaipėdoje, ko gero, daugiausia. Ir didesnių, ir mažesnių.

Tai savotiškas sąvadas, praturtintas miestiečių istorijomis. Gali naudotis knyga kaip sąvadu, o gali skaityti smagias istorijas.

– **Kaip manote, kodėl A. Dovydenas tiek daug vitražų sukūrė būtent Klaipėdai?**

– Jis buvo buriuotojas, be jūros negalėjo gyventi. O kita priežastis – jis draugavo su architektu Zigmū Bernardu Rutkausku. Buvo susikūręs labai stiprus kūrybinis tandemas. Z. B. Rutkauskas labiau buvo interjero architektas. Tuo metu dar nebuvo interjero dizainerių, Zigmū, sakyčiau, buvo vienas iš pirmųjų Klaipėdoje. Nora papasakojo visokių istorijų apie Žaliosios vaistinės vitražą. Kaip gaila, kad tik dabar, kai knyga jau išleista. Ji parodė, kad tuose vitražuose yra skorpionas. Dovydenas sakydavo, kad tai jis. Ir yra kobra. „O čia tai mano uošvienė“, – juokdavosi.

– **O koks penktojo Žaliosios vaistinės vitražo likimas?**

– Jis liko vitražus restauravusio meistro dirbtuvėse, yra labai saugomas ir brangi-namas. Su vitražu taip yra, jo kažkur kitur panaudoti praktiškai nebegali. Bet ir gali. Išgirdau naują istoriją, mane labai nustebinusi ir nudžiuginusi. Ką tik nugriovė Prekybos uosto kultūros rūmus. Ten buvo vienas iš seniausių Klaipėdoje Marijos Anortės Mickelaitės vitražas „Prie jūros“, sukurtas 1968 m. Prisimenu, kaip mes su menininke Simona Martinkute bandėme jį išgelbėti. Ką tu išgelbėsi! Ten dirbė vyrai sakė: „Jei jums reikia, išsipjaukite ir neškitės.“ Kur ten mes, dvi moterytės, išsinešime storo luitinio

Klaipėdos Rotary klubų „Concordia 1826“ ir „Karalienė Luizė“ auksinis „Vėtrungės“ apdovanojimas 2021–2022 m. už nuoseklią ilgametę veiklą kultūros ir meno srityje įteiktas Klaipėdos Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Meno skyriaus vedėjai B. Skaisgirienei. Vidmanto Kirklio nuotr.

stiklo vitražą! Ieškojau savivaldybėje sprendimų, bet kuo ji galėtų padėti? Kur ji dės tą vitražą? Bet, pasirodo, atsirado lyg ir privati iniciatyva. Gavau laišką, kad tas vitražas buvo išmontuotas, supjaustytas gabalais ir jo fragmentai bus panaudoti kažkokio naujo statinio interjere. Atsiuntė ir projektą. Kai jį pamačiau, apstulbau – kaip kūrybingai galima panaudoti tokį, atrodytą, sovietinį seną kūrinių! Nors pati vitražo autorė prieš mirtį jį labai prastai vertino, kažkodėl jis jai atrodė negražus. O man jis – nepaprastai gražus. Išgelbėtas jis tiesiog pavirs kažkuo kitu. Tokia graži vitražo transformacija, kai atsiranda kūrybiškai dirbančių žmonių...

Knygos paskirtis

– **Knygos pavadinime minimi ir detektyvai. Ar daug teko tyrinėti, kol prisikasdavote prie tiesos?**

– Taip, teko daug tikrinti. Iš pradžių labai pasitikėjau spausdintais šaltiniais. Tačiau po vieno straipsnio su klaidingai pateikta informacija supratau, kad niekuo negalima pasitikėti, faktus reikia tikrinti, pačiai nuvažiuoti ir pažiūrėti. O tai nėra taip paprasta, nes atėjęs iš gatvės neįeisi, reikia ieškoti ir tartis, kad įleistų.

Žodis „detektyvai“ labai tinkamas, nes kiekvieno vitražo istorija atsirasdavo labai skirtingai: sulauki skambučio, žinutės, žmonės atsiunčia kažkokį fragmentą, iš lauko nufotografavę. ►

19-ajame konkurse „Klaipėdos knyga 2024“, kuruojamame B. Skaisgiriienės, dalyvavo rekordiškai didelis skaičius – daugiau nei 40 – knygų.

Aurimo Pociaus nuotr.

◀ O kur tai yra, nežino. Ir tikrini visus įmanomus šaltinius. Ir randi arba nerandi. Prisimenu, kaip ieškojau Henriko Kulšio vitražo. Jo žmona Rimantė pasakojo, kad vitražas turi būti kažkioje Klaipėdos muzikos mokykloje. Apėjau visas – niekur nėra... Ir tada vieną rytą gaunu nuotrauką su vitražu iš Eduardo Balsio menų gimnazijos. Įtariu, kad būtent mano ieškomas, skambinu Rimantei, o ji: „Tai aš taip ir sakiau!“ (*juokiasi*). O aš ieškojau muzikos mokyklose ir net nepagalvojau apie Balsio menų gimnaziją. Va tau ir detektyvas. Iš tikrųjų visus faktus turi tikrinti. Aišku, tai užima laiko, turi važiuoti, kartais labai sunku įsibrauti į pastatą.

– **Kaip manote, kas bus jūsų knygos skaitytojai?**

– Pati galvoju, kokia tos knygos paskirtis? Iš vienos pusės, tai savotiškas sąvadas, praturtintas miestiečių istorijomis. Gali naudotis knyga kaip sąvadu, o gali skaityti smagias istorijas. Labai džiaugiasi, kai į knygos

pristatymo renginį Vilniuje atėjo žmonės, kūrę tuos vitražus – senieji meistrai, jų artimieji, vaikai. Mačiau, kaip jie džiaugėsi ta knyga – man buvo tokia šventė ir laimė! Pasak vitražo meistrės Eglės Valiūtės, vitražistams ši knyga – tikra dovana, nes jie jaučiasi tokie nukišti, užmiršti ir niekam nereikalingi. Todėl nuostabu, kad jais dar kažkas domisi...

– **Pristatant jūsų knygą Klaipėdoje, nu-skambėjo atsiliepimų, kad ji labai jautriai ir šiltai parašyta. O jūs pati ar viskuo knygoje esate patenkinta? Kaip jaučiatės sulaukusi tiek dėmesio?**

– Aš gana kuklus žmogus, ir dabar tą užgriuvusį dėmesį nelengva atlaikyti. Kai tyliai ramiai parsivežiau knygą, net nežinau, ko daugiau buvo – ar džiaugsmo, ar atsi-randančios baimės. Pirmiausia dėl likusių klaidelių, nes jų vis tiek visada atsiranda. Kita vertus, jų neįmanoma išvengti, nes per tą laiką, kol knyga išeina, jau kas nors pasikeičia ir reikia tikslinti. Esu perfekcio-

nistė, todėl iš pradžių radusi kokią klaidą nemiegodavau visą naktį, galvodavau: „Dieve, kaip čia taip galima pražiūrėti.“ Bet mes esame tik žmonės – visiems tų klaidų pasitaiko. Ir susitaikai – na, ir kas, kad ta klaidelė liko? Dėl to pasaulis nesugriuvo!

– **Kviečiate klaipėdiečius į ekskursijas. Taigi pavyko ne tik pačiai surasti kelius prie vitražų?**

– Ekskursijos, keliavimas vitražų takais yra dar vienas būdas atrasti, pažinti savo miestą. Pavyzdžiui, ekskursijos metu Medienos kombinate pamatę ten esantį Algimanto Stoškaus vitražą „Baltija“ žmonės labai nustemba, kad turime tokį stebuklą. O kaip kitaip jį pamatysi?

– **Pernai socialiniuose tinkluose kreipėtės pagalbos ieškodama Klaipėdoje įdomių autentiškų interjerų. Kas tai – naujo projekto pradžia?**

– Buvo tokia mintis. Bet negavome finansavimo šiam projektui. O gaila. Nes tikrai

žinau, kad yra vertų dėmesio interjerų. Ir su dizaineriu Valerijumi Puloku ne kartą kalbėjome, kad reikia suskaidyti, jis yra davęs nuotraukų su savo kurtais interjerais. Gerai, kad priminėte. Nes taip jau būna – kai yra projektas, jis tave disciplinuoja ir priverčia dirbti, pats savarankiškai žmogus yra per tingus. Kita vertus, viskam neužtenka laiko. Bet tos minties nepamečiau. Labai norėčiau ją įgyvendinti.

– O kokie tai būtų interjerai – šiuolaikiniai ar senieji?

– Senieji greičiausiai neišlikę. Autentiškų turbūt visiškai nebėra. Geriausiai atveju kokie nors atkurti. Bet aš ne tai turėjau omenyje. Interjeras – labai efemeriškas menas. Jį sukuria, pasikeičia savininkas ir viską išgriauna. Tada kuria kitą, neretai – prasčiau. O būta nepaprastai gražių, įdomių interjerų. Ir kiekvienas yra meno kūrinys, jei jį kuria profesionalus dizaineris – jis yra menininkas. Norėtusi tuos kūrinius parodyti. Dauguma jų išlikę tik nuotraukose. Nors ir jose ne visi užfiksuoti, nes ne visiems dizaineriams atrodo, kad reikia archyvuoti savo kūrybą, kaupti nuotraukas.

– Dabar ši tendencija rodyti interjero dizainerių darbus gana populiari. Pavyzdžiui, yra televizijos laida, leidžiami žurnalai...

– Ne tik žurnalai – ir knygos. Vilnius daug dirba šioje srityje ir yra padaryta unikalių dalykų, ko mes neturime Klaipėdoje. Labai norėjau tai padaryti, bet gal Kultūros tarybai pasirodė, kad ne bibliotekos dantims tokie projektai. Aišku, tai didelis darbas, bet reikėtų imtis ir padaryti, kaip ir daugybę kitų darbų.

Įgyvendinti svajones

– Prieš porą metų jus pažįstančius žmones nustebino Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos fakultete baigusi dizaino studijas. Kodėl jums jų prirėkė?

– Kodėl sugalvojau studijuoti? Gal prieš 20 metų mano dukra Eglė buvo įstojusi į Dailės akademijos Klaipėdos fakultetą. Aš taip džiaugiausi! Galvojau: „Dieve, kaip gerai!“ Nes man tai atrodė tikras stebuklas. Mano brolis kažkada tris kartus bandė stoti studijuoti tapybą, bet taip ir neįstojė. Mūsų

tėvelis menininkas Vaidotas Navardauskas visą laiką pasakojo apie studijas Dailės akademijoje kaip apie kažkokį stebuklą – tarsi lipimą į stiklo kalną. Ir ką, mano dukrytė pasimokė dvejus metus ir metė studijas. Pasakė: „Mama, tai ne mano, o tavo svajonė. Aš čia jaučiuosi negerai, tos studijos – ne mano ir ne man. Čia tu nori studijuoti.“ Po to ji baigė psichologijos studijas. O didžiausias paradoksas, kad dabar dirba dizainere. Štai kaip apsisuka gyvenimas.

Dabar nebeaišku, kas yra biblioteka. Tai nėra tik knygos. Jos tarsi pasitraukė į antrą planą.

O mane studijuoti paskatino į biblioteką užeidavusios vyresnio amžiaus studentės. Jos Dailės akademijoje baiginėjo magistro studijas, ir aš joms padėjau surasti reikiamą literatūrą. Atsimenu, vienos studentės darbo tema buvo „Mėlyna“. Aš visa galva pasinėriau ieškodama jai literatūros. O ji, matydama mano entuziazmą, paklausė: „O tu kodėl nestoji?“ Galvojau: nesąmonė, kur jau čia man! Ir tada, kai jau buvo prasidėjęs studentų priėmimas, paskambino skulptorius prof. Arūnas Sakalauskas, matyt, nugirdęs, kad pavydžiu tiems vyresniems studentams. Ir, aišku, pradėjo įkalbinėti stoti. Visaip galvojau ir kažkodėl sutikau. Parengiau portfolio, ir mane priėmė. O kai pradėjau studijuoti, buvo toks baisulinis stresas! Dėl to, kad tai yra dizaino studijos, reikia visokių programų. O kitas dalykas, kad esi atpratęs mokytis. Kai tau ant nosies 60 metų, tapti studentu – bausis iššūkis. Iki pirmos sesijos vis galvojau, kad reikia susirinkti dokumentus ir eiti lauk. Viskuo kaltas mano perfekcionizmas – vis atrodė, kad aš ir to, ir ano nepadarysiu. Atsimenu prof. Vakario Bernoto juoką: ką čia prisigalvoji, viską tu padarysi, nieko nėra neįmanomo.

– Ar taip ir buvo?

– Iš tikrųjų taip ir buvo. O paskui pasidarė labai įdomu ir smagu. Nes kai palyginu savo truputėlį traumines studijas Vilniaus universitete, čia buvo toks malonumas! Niekas tavęs neverčia, nespaudžia, pats kiek nori, tiek pasiimi. Ir tai yra investicija į save patį. Tu gali rinktis. Turi apsisprendimo laisvę, kaip prieiti prie savo tiriamos temos, ką gali

studijuoti... Ir bendravimas su dėstytojais visiškai kitoks. Kiekviena paskaita būdavo tarsi asmeniškasis pokalbis apie viską – apie kūrybą, apie tai, ką padarei. Tave įvertina, kartu ir pats įsivertini, kaip atrodai šalia kitų. Tos studijos iš tikrųjų davė labai daug. Net ir suvokimas apie mokslą buvo visiškai kitoks.

– Minėjote traumines patirtis Vilniaus universitete. Ką turėjote omenyje?

– Vilniaus universitete baigiau bibliotekos ninkystės studijas. Prisimenu tas traumines patirtis, kai, praleidusi kelias paskaitas, negauni stipendijos. Paskaitos vykdavo ir šeštadieniais, todėl, jei nori parvažiuoti namo, tiesiog spjauni ir išvažiuoji, o tada jau lieki be stipendijos. Arba neateini į kokią fizinio lavinimo pamoką ir po to reikia atidirbinėti – bėgi bėgi tuos ratus... Visą laiką jausdavaisi tarsi kažkokiuose gniaužtuose: tu privalai, privalai, privalai. O dar tas gyvenimas bendrabutyje... Todėl vėlyvos studijos VDA buvo savotiška reabilitacija, kad mokslas gali teikti ir džiaugsmo, būti malonumas, atradimas.

Pasivejantys iššūkiai

– Baigusi studijas netrukus tapote Lietuvos dailininkų sąjungos (LDS) nare, dar po kelių mėnesių jus išrinko LDS Klaipėdos skyriaus pirmininke. Žinant, kokios nelen-gvos šios pareigos, taip ir knietis tiesmukai paklausti: ir kas jus nešė į tą galeriją?

– Pati nuolat apie tai galvoju. Viena mano kolegė kažkada yra konstatavusi: „Tu labai mėgsti iššūkius.“ Nustebau, sakiau: „Ne, nemėgstu, esu labai ramus žmogus, man norisi ramiai gyventi, kad viskas būtų aišku, paprasta ir lengva.“ Bet paskui ilgai galvojau ir supratau, kad ji, ko gero, buvo teisi. Ne tiek pati mėgstu iššūkius, kiek jie mane nuolat pasiveja, ir aš nemoku atsispirti.

O dėl Dailininkų sąjungos... Abejojau iki paskutinės akimirkos, dar rinkiminio susirinkimo išvakarėse nebuvau tvirtai apsisprendusi, ir vis dėlto nerčiau, tikėdamasi, kad gal nebalsuos už mano kandidatūrą (juokiasi). Bet balsuojančiųjų už mane buvo daug, beveik 70 proc. Kodėl ryžausi šiam žingsniui? Tokių pasiūlymų esu sulaukusi ne kartą, bet niekada rimtai į tai nežiūrėjau. ►

◀ Esu paskendus savo darbuose ir rūpesčiuose, įvairiausių veiklų man tikrai pakanka. Kita vertus, mūsų Meno biblioteka iš tiesų dirba Dailininkų sąjungai. Netiesiogiai, bet visa mūsų veikla orientuota į Klaipėdos menininkų kūrybos sklaidą: esame surengę daugybę autorinių ir jungtinių LDS Klaipėdos skyriaus narių parodų, visi mūsų projektai irgi yra apie tai, taigi tas pirmininko postas gal ir nėra visai svetimas, nesuvočiamas. Iš esmės tai labai panaši veikla.

Gal kam nors gali pasirodyti, kad esu garbėtroška ir to posto siekiau savirealizacijos tikslais. Patikinu, kad tikrai ne. Čia ne apie mane. Net neturiu laiko apie tai galvoti. Ypač dabar. Kai galva užia nuo minčių.

– Kaip atrodė pirmasis pirmininkavimo pusmetis? Ar pavyko ką nors apčiuopiamo nuveikti?

– Pirmasis pusmetis sunkus – visos pradžios sunkios. Reikia susigaudyti kitoje aplinkoje, kur netrūksta biurokratinių dalykų, o aš jų nemėgstu... Reikia skaityti ir gilintis į įstatymus, rengti posėdžius, dalyvauti posėdžiuose Vilniuje. Tai atima daug laiko, kurį galėčiau skirti knygoms, poilsiui, pasivaikščiavimams. Pačiai sau. Gerų ketinimų kažką gero ir prasmingo nuveikti menininkų bendruomenei yra daug, bet pirmininkas ir visa LDS Klaipėdos skyriaus taryba nėra stebukladariai. Yra užduotys, planai, įsipareigojimai, ir juos reikia vykdyti... O norėtusi žmogiško bendravimo, dažnesnių susiejimų ne tik per parodų atidarymus, kelionių, veiklų, kurios vienyti menininkų bendruomenę.

Per tą pusmetį didelių veiklų sąjungoje nebuvau nusimačiusi. Surengėme dailininkės, scenografės Sofijos Kanaverskytės atminimo vakarą, teikėme tapytojo Edvardo Malinausko personaliją Klaipėdos miesto garbės piliečio vardui suteikti. Ir šiaip daug visokio popierizmo – posėdžiai, svarstymai, daug biurokratinio darbo, kuris atima labai daug laiko. Ir negali jo skirti didelėms idėjoms įgyvendinti. Kita vertus, viskas remiasi į pinigus. Labai norėčiau menininkus išvežti kur nors, tarkime, kad ir į kokį Stasio muziejų Panevėžyje. Bet ne viskas, ką norėtum ar galėtum padaryti, taip ir atsitinka. Riboja daugelis aplinkybių.

– Kokie, jūsų manymu, didžiausi Klaipėdos dailininkų skauduliai?

– Pažiūrėkite, kokia yra situacija su mūsų dailės fondu! Draugai juokauja, kad

Ciklui „Pėdink į Girulius“, globojamam B. Skaisgirienės, jau 15 metų, visi renginiai – anšlaginiai, žmonės žin

turėtume įsteigti našlių dailės fondą. Ką daryti, kur dėti dailininkų kūrinius jiems palikus šį pasaulį? Daugybė dailininkų našlių turi didžiausius archyvus, fondus. Ir nėra jokio supratimo, jokios pagalbos, kaip juos sutvarkyti. Reikia vietos, kur juos fiziškai laikyti, saugoti. Nes kai menininkas išeina, dažniausiai prarandama ir dirbtuvė, jei ji nėra privati. Ir viskas, turi su visais darbais išsikraustyti. Labai dėl to skauda širdį.

– Kokią matytumėte išėitį?

– Reikia bent jau suskaitmeninti. Tokie nearti dirvonai, ir čia tikrai neužtektų gyvenimo. Bet kažkas turi tai daryti. Tačiau skaitmeninant reikia plačiaformačio skenerio. Nes su tokiu, kokį mes turime, nieko nepadarysi. Reikia ir palaikančios miesto kultūros politikos. Nes jei mes po kažkiek metų norėsime parodyti, kokie menininkai kūrė Klaipėdoje ir koks jų kūrybinis palikimas, – nieko neturėsime.

mės žino, laukia vasaros ir pėdina į Girulius.

Rolando Idzelio ir asmeninio archyvo nuotr.

Nes tie žmonės išeina, o mes jų darbų neturime. Neturime ir nuolat veikiančios Klaipėdos dailininkų galerijos. Vienintelis bandymas buvo Prano Domšaičio galerijoje dailėtyrininkės Kristinos Jokubavičienės surengta ilgalaikė paroda „Trys Klaipėdos dailės dešimtmečiai“. Tai buvo vienintelė galimybė vienoje vietoje pamatyti Klaipėdos kūrėjus, jų darbus. Ir viskas, po to nebuvo jokio bandymo surinkti visus į vieną vietą.

– **Gal tradiciniai „Vakarų vėjai“ bent šiek tiek atperka?**

– „Vakarų vėjai“ – daugiau ataskaitinė paroda, joje pristatomi pastarųjų metų kūriniai. Ir dėl jų nežinia ką daryti, nes kitais metais Parodų rūmai uždaromi remontui. Su Klaipėdos dailininkų fondo direktore Neringa Poškute-Jukumiene svarstome, kur reikės eksponuoti „Vakarų vėjus“, kitas suplanuotas jungtines ar personalines parodas? Nes Klaipėdoje

trūksta parodinių erdvių. Be kamerinių privačių galerijų, lieka Žvejų rūmai, dar Klaipėdos koncertų salė, labai džiaugiuosi, kad ji mus įsileis. Bet ten geriausiu atveju tilptų 3–4 didelio formato darbai. Daugiau nepakabinsi – tiesiog fiziškai netelpa. O jei dailininkas nori surengti didelę retrospektyvinę parodą – viskas, nėra kur. Tokia situacija.

– **Ateidama į šias pareigas tikriausiai atsi-
nešėte ir daugiau vizijų?**

– Viena iš mano vizijų – labai norėčiau prisidėti prie Klaipėdos dailės istorijos kūrimo, nes Dailininkų sąjungos Klaipėdos skyrius gyvuoja jau 50 metų, irgi yra nearti dirvoni. Dabar po truputėlį renku medžiagą apie kiekvieną dailininką. Buvo mintis sudaryti sąvadą, nes mūsų menininkų Lietuvoje nepažįsta, mes tokie nematomi, periferiniai. Aš vis dėlto esu, matyt, labiau archyvuotoja pagal savo prigimtį. Todėl taip ir įsivaizdavau, kad pagrindinis mano darbas einant šias pareigas – labai daug organizacinės veiklos.

– **Kokių planų turite LDS Klaipėdos sky-
riaus veikloje? Ar žadate perversmų?**

– Didelių planų negaliu turėti, nes yra toks dalykas kaip strateginis planas, jis buvo parašytas 2025–2026 metams. Reikia tuos planus vykdyti, tai normalu, atėjęs negali griauti, gali tik kažkiek pakoreguoti. Esu labai dėkinga Neringai, kad ji liko pirmininko pavaduotoja. Nes be jos nebūtų lengva susigaudyti šitame lauke. Perversmų kol kas negaliu imtis. Kita vertus, griauti visada yra lengviausia. O sugriovęs gali ir nieko nepastatyti. Kol kas tiesiog stengiuosi įsiklausyti į visų lūkesčius, o jie skiriasi, yra visokių nuomonių, norų. Matyt, reikia išmokti, kad visiems geras nebūsi. Ir mokytis atstovėti savo nuomonę. Dabar man dažnai sako: va, kokia tau suteikta garbė. Aš ne apie tai galvoju. Tai yra didžiulė atsakomybė ir labai daug darbo. Ir ta garbė man yra paskutinėje vietoje. Antra vertus, jau norisi kažkokių tikrų ir paprastų dalykų. Gal kai tau 30–40 metų, dar galvoji apie karjerą. Aš tikrai apie tai negalvoju. Labiausiai norėčiau vidinės ramybės, sutarimo su savimi, vidinio komforto. Kol kas jo nerandu. Bet gal rasiu.

Vasaros sezono klišės

Vasaros filmai paprastai nevilioja žiūrovų savo rimtumu. Jie skirti lengvai pramogai ir leidžia pasislėpti nuo karščio lauke ir pasinerti į išpūdingą reginį ekrane ir nuotykius. Tad šią vasarą pasirodė du didžiuliai filmai su tuo pačiu tikslu: „Neįmanoma misija. Galutinis atpildas“ („Mission: Impossible – The Final Reckoning“) ir filmas apie formulės Nr. 1 lenktynininkus „F1: filmas“ („F1: The Movie“). Abu jie kupini greito veiksmo, didelių emocijų ir žinoma, daugybės klišių. Tačiau vienas filmas stipriai nukenčia nuo jų, o kitam labiau pavyko tas klišes paversti kažkuo įdomesniu.

Andrius RAMANAUSKAS

Vėl „Neįmanoma misija“

Filmo „Neįmanoma misija. Galutinis atpildas“ siužetas: aštuntoje veiksmo filmų serijos dalyje Tomaso Cruisės grįžta kaip Itanas Hantas. Čia jis ir jo specialistų komanda susiduria su pavojingu dirbtiniu intelektu, kontroliuojančiu visus pasaulio kompiuterius ir atominių ginklų paleidimo sistemas. Itanas su komanda siekia surasti nuskenusią rusų povandeninį laivą, kuriame slypi kažkoks kodas, galintis nukenksminti tą dirbtinį intelektą. Šį kartą, kovodami su technologijomis, galinčiomis sunaikinti pasaulį, jie turi priimti dar sudėtingesnius sprendimus ir susidurti su savo praeities pasirinkimais, kurie gali pakeisti viską.

Filmas labiausiai nukentėjo nuo vieno pradinio sprendimo – sujungti prieš tai visas sukurtas dalis į vieną bendrą istoriją. Kad tai padarytų, kūrėjams teko iš senesnių dalių prikelti personažus, apie kuriuos paprasti žiūrovai nelabai ką atsimena. Nes šiai filmų serijai jau 30 metų ir, atvirai sakant, ne dėl sudėtingos ir įdomios istorijos šie filmai buvo žiūrimi, o dėl smagaus tempo ir veiksmo scenų. Sprendimas sujungti visas ankstesnes serijas į bendrą istoriją automatiškai ir, deja, neišvengiamai paveikė kitus blogus sprendimus.

Kai filmas prikėlė senus personažus iš ankstesnių dalių, kūrėjams teko priminti žiūrovams, kas jie tokie yra ir kodėl jie svarbūs. O kad tai primintų, buvo būtina

parodyti trumpus klipus iš senesnių filmų. Kai pradėdi rodyti senus klipus, personažų skaičius išauga, ir kiekvienam iš jų reikia duoti laiko atsiskleisti. Tada reginio trukmė išsiplečia ir prarandamas filmo tempas, kuris tapo chaotiškas ir karikatūriškai per rimtas, kad žiūrovams apskritai rūpėtų, kas rodoma ekrane, nors scenarijuje ant kortos

pastatytas visos žmonijos likimas. Jau ir taip klišinė istorija dar labiau paskendo klišių jūroje, tad smagumo nebeliko nė kvapo. O būtent smagumu garsėjo šių filmų serija. Bene juokingiausias faktas, kurį teko skaityti apie filmą, kad vienas aktorius, kuris vaidino epizodinį vaidmenį pirmoje „Neįmanomos misijos“ dalyje prieš 30

Kadrai iš filmo „Neįmanoma misija. Galutinis atpildas“ (rež. Christopheris McQuarrie, 2025 m.).

Kadrai iš filmo „F1: filmas“ (rež. Josephas Kosinski's, 2025 m.).

metų, sulaukė skambučio iš filmo kūrėjų ir prašymo sugrįžti su tuo pačiu vaidmeniu į aštuntąją dalį, o tas aktorius pagalvojo, kad čia kažkoks pokštas.

Paskutinė „Neįmanomos misijos“ dalis išėjo ilgiausia serijos istorijoje. Filmą trunka beveik tris valandas. Pirmoji juostos valanda pilna ilgų paaiškinimų, kaip viskas svarbu, ką daro pagrindiniai herojai ir kiek daug ant kortos pastatyta, per daug siužetinių linijų ir per daug nuorodų į ankstesnius filmus bei šiaip nuobodžios informacijos perteklius.

Pagrindinio priešo – dirbtinio intelekto – tikslai neaiškūs, nepakankamai išplėtoti ir, tiesą sakant, neįdomūs. Nueita lengviausiu keliu, nes, žinoma, dirbtiniam intelektui reikia nužudyti visą žmoniją, kad po to jam paprasčiau būtų funkcionuoti. Nuolat pabrėžiama rizika, kaip svarbu, ką daro pagrindiniai personažai, kad sustabdytų pasaulį nuo pražūties, nors žiūrovai jau ir taip tai žino.

Kitaip tariant, po kiekvienos klišės seka dar dvi didesnės klišės. Galiausiai bežiūrint labiau ima juokas dėl visai ne tų dalykų, ko kūrėjai tikėjosi. Nors filmas turi porą gerų veiksmo scenų, jis vis tiek bus užmirštas tą pačią minutę baigus jį žiūrėti.

„F1: filmas“

Filmo „F1: filmas“ siužetas: Sonis Heisas (vaidina Bradas Pittas) – buvusi „Formulės 1“ kylanti žvaigždė, kurios karjerą sustabdė siaubinga avarija 1990-ųjų pradžioje. Po

daugiau nei 30 metų nutraukus profesionalią F1 karjerą, jis klajoja po Ameriką kaip samdomas lenktynininkas, dalyvauja įvairių automobilių varžybose. Tačiau vieną dieną buvęs jo komandos draugas Rubenas (vaidina Javieras Bardemas), dabar silpniausios F1 komandos direktorius, prašo Sonio sugrįžti prie „Formulės“ vairo, kad išgelbėtų jo komandą nuo finansinės ir sportinės griūties. Sonis sutinka, bet situacija nelengva – komanda turi varžytis su geriausiomis F1 ekipomis likusiose sezono lenktynėse, o jo jaunas komandos draugas Jošua nelinkęs nusileisti seniems.

Šis filmas irgi neabejotinai kupinas klišių. Jame yra pasenęs veteranas, pakviestas prisijungti prie komandos viduryje sezono, ir arogantiškas jaunas lenktynininkas, kuris turi išmokti kantrybės. Taip pat su finansinėmis problemomis susidurianti komanda, bandanti įveikti geresnes organizacijas, ir neišvengiamas paskutinis bandymas sukurti stebuklą. Viską tai jau esame matę anksčiau – ir filmo kūrėjai tai žino.

Kiekvienoje scenoje jaučiamas kūrėjų sąmoningumas, ir kiekviena klišė šiek tiek atnaujinama. Vietoj to, kad komanda siektų čempionų titulo, čia ji turi kuklų tikslą laimėti bent vienas lenktynes ir surinkti pakankamai taškų, kad tiesiog išgyventų iki kito sezono. Vietoj banalios meilės istorijos filme rasime tik vieną sceną, kurioje personažai tarsi atsainiai patvirtina: „Taip, žinoma, mes miegame kartu, ir ką?“ O vietoj paskutinių viską lemiančių lenktynių filmo gale žiūrovai negauna atsakymo, kas yra geriausias vairuotojas komandoje. Siužetas labiau

sukoncentruoja dėmesį į komandinio darbo rezultatus, o ne į individualius pasiekimus.

Nors tokie maži pakeitimai nepadaro filmo ypatingu sedevru, bent jau jaučiamas nebylus autorių pasakymas: „Taip, mes žinome, kad tai banali istorija. Taip, mes peržiūrėjome daug kitų panašių filmų. Tačiau mes darome, ką galime, kad šis filmas būtų „šviežesnis“. Stipriausia juostos vieta, turbūt, bus pačios lenktynės, bet ne patys lenktynių vaizdai ir greitai lekiančios „formulės“, o pati varžybų taktika, visokios nešvarios gudrybės ir techniniai dalykėliai, kurie gal ne visiems bus suprantami, bet smagu, kad visa tai čia yra. Nes lenktynės čia yra tikrai labiau komandinis sportas, o ne tik tai, kas greičiau gali įveikti trasos ratą.

Vasaros kino hitams nereikia iš naujo išrasti kino – jie tiesiog turi užtikrinti, kad mūsų kukurūzų spragėsiai būtų sūrūs, gėrimai – gazuoti, o širdys – plaktų greičiau. Filmą „Misija neįmanoma. Galutinis atpildas“ bandė mus įtikinti, kad paskutinės dalies reginys bus pats išpūdingiausias, bet galiausiai pats susipainiojo savo istorijoje. Kita vertus, „F1: filmas“, nors ir neišrado nieko naujo, bent nepasiklydo savo užmojuose. Tad jei šie du didelio biudžeto filmai su ryškiausiomis Holivudo žvaigždėmis tarpusavyje lenktyniautų, statyčiau už „formulę“, o „neįmanoma misija“ taip ir liko neįvykdyta.

„Už vandens nepasislėpsi“, – sako 2025-aisiais naujausią ir, ko gero, atviriausią poezijos knygą „Vandens skonis“ išleidęs poetas G. Grajauskas.
„Kemel photography“ nuotr.

G. Grajauskas: ...japoniško peilio ašmens link

„Rodos, viskas jau pasakyta“, – gūžteli pečiais poetas, prozininkas, dramaturgas, muzikantas, Klaipėdos dramos teatro meno vadovas Gintaras Grajauskas. „Ir visi klausimai užduoti“, – atitariu. Kas belieka? Bristi į tuos pačius sepijų, riešapelekių žuvų, skaidriai nostalgiskų medūzų ar aštriabriaunių kriauklių kupinus vandenį. Paplaukioti. Pasikalbėti.

Evelina ZENKUTĖ

Išgirsti > suprasti

– *Paskutiniame jūsų naujausios poezijos knygos „Vandens skonis“ eilėraštyje „Interviu“ rašote: „Man tiesiog svarbu tai pasakyti, nebesvarstant, ar kas manęs klausosi, nebesvarstant, kaip pasakyti visa tai, kad tave išgirstų – nebūtinai suprastų, bet bent jau išgirstų.“ Būti išgirstam yra visa, ko žmogui-poetui reikia?*

– Bet kuriam iš mūsų to norisi. Net jei šis troškimas apgaulingas. Tikrasis žmogiškas bendrumas ir atsiranda, kai vieną ar kitą akimirką suvoki: tave ne tiesiog žino ar pažįsta, o „pagavo“, pajuto. Visiems žmonėms šie dalykai svarbūs, gal net svarbiausi, esminiai gyvenime. Visa kita tėra tarpusavio ritualai, kupini – nesakysiu, blogo, bet vis dėlto – tam tikro melo, pozavimo, noro įtikti ir patikti.

– *Gyvenime, taip, o poezijoje?*

– Kai pradedi rašyti, ieškodamas savo balso, gana paprastai užčiuopi intonacijas, kurios gal ne visiškai tavo, bet labai patinka skaitytojams – savo kailiu esu patyręs, kaip puikiai veikia tam tikri žodžiai, jų junginiai, net ištisi tekstai. Taip nejučia tu išmoksti manipuliuoti. Tarsi koks politikas rinkėjais. O tada tampa truputį nejauku. Imi savęs klausti: kuo gi dabar užsiimi, ne jau tikrai formuoji būsimų gerbėjų klubą?

– *Sąmoningu dėmesio siekimu – tekstais ar viešoje erdvėje kuriamu įvaizdžiu – jūsų niekas tikrai neapkaltins. Štilis.*

– Literatūriniam lauke visada buvau šiek tiek nuošaly. Gal todėl, kad, be rašymo, esu ir kažkiek susijęs su muzika, ir truputį su teatru. Poetai sako – „a, tas muzikantas“, muzikantai – „a, tas poetas“. Iki galo nepriklausydamas nė vienam cechui, įgyju sudėtingos, bet vis dėlto laisvės: galiu daryti dalykus, kurių kiti sau neleistų. Be to, poezija yra poezija. Eilėraščius rašantis žmogus neprivalo pripildyti miniomis stadionų, uždirbti milijonus ar būti populiarus. Ta pačia tema: toks keistas dalykas. Nesvarbu

šalies dydis – milijonas ar šimtas milijonų gyventojų – poezijos knygų tiražai visur panašūs – siekia apie 500 egzempliorių.

– *Gerai, perskaitė keli šimtai, suklušo, „kaip išgirdę vidurnaktį tolimą pravažiuojančio traukinio gaudesį“. O suprasti neturėtų? Ar ir neįmanoma?*

– „Suprasti žmogų“ skamba labai ambicingai. Gali pusę šimto metų su kitu nugyventi ir vis tiek nepavyks. Maža to, tam tikrose situacijose net nuspėti to kito žmogaus poelgių nesugebėsi. Kas belieka? Išgirsti, pajusti. Būna, taip ir nutinka – staiga užplūsta bendra banga; sekundė, antra, trečia; tą akimirką suvoki: ach, taip, mes gi esame ta pati gyvybės forma. Mes abu tuo pačiu metu pajutome kažką panašaus. Turbūt tai yra viskas, ko iš gyvenimo galima tikėtis. Daugiau ir nereikia.

Sentimentai > formulės

– *Su kiekvienu „Vandens skonio“ puslapiu atrodė, kad ir eilėraščiams reikia vis mažiau. Nusiglundino ironijos, metaforų, prašmatnaus tono, kitų lingvistinių vingrybių kampai. Dalykai paprastėja?*

– Manau, taip, tik tas paprastumas – sudėtingas dalykas. Paprastas rašymas kartais gali būti toks paprastas, kad lengvai pavirsta prastu. O tas sudėtingasis paprastumas... Japonų haiku ar, sakykime, Donaldso Kajoko eilėraščiai – trumpučiai, nepasižymintys sudėtingomis formomis, nesiūlantys jokių poetinių inovacijų, bet kaip žybteli. ►

◀ Tas blyksnis – didelė meistrystė, pati poezijos, gal net viso meno esmė: ne eiti sudėtingyn, o bandyti suvaldyti egzistencinę informacinę srautą – jį sukonzcentruoti, sukabinti, suvesti į vieną. Jei reikėtų vizualizuoti, šis procesas prilygtų žengimui nuo plataus siauryn. Iki japoniško peilio ašmens.

– **Kuris, tam tikru požiūriu, papjauna ironiją.**

– Seniau išties buvau egzistencinis ironikas. Tik štai gyvenį gyvenį ir kažkuriu metu pajunti, kad ta ironija daugiau nebededa – ironizuok neironizavęs, viskas vis tiek eina savo ruožtu. Pagaliau imi just, kaip tas jaunas ironikas pradeda virsti senu niurgzliu. Ir tiek žinių. O tada pradedi ieškoti kitokių kovos su egzistencinėmis patirtimis formų. Štai kaip ironiškai užlanksčiau.

– **Užlenkti puslapių kampus norėjosi ir skaitant ne vieną „Vandens skonio“ eilėraštį. Ypač tuos apie tėvus, vaikystę. Jie jautrūs, nuogi. Skaudėjo rašant?**

– Kai kurių eilėraščių kūrimo procese suskausdavau. Tarsi iš naujo išgyventum tas praeities akimirkas. Kurį laiką net galvojau, ar tokią knygą apskritai galima spausdinti. Dabar suprantu: ko gero, tas atvirumas ir tikrumas suveikė. Juk ne apie savo tariamus herakliškus žygius rašiau, ne apie tai, koks aš nuostabus ir žavingas. Tai, kas sudėta į „Vandens skoni“, nutiko iš tikrųjų.

– **Ir tokiu atveju revizija neišvengiamai nuskaidrėja iki kone medūziškai permatomos melancholijos, sentimentalumo, nostalgijos.**

– Tiksliai nepacituosiu, bet šiai būsenai apibūdinti japonai vartoja maždaug tokią

terminą – švelnus liūdesys apie tai, kas jau praėjo.

– **Gražu, bet štai prie sentimentų literatūroje toli gražu ne visada dedamas pliuso ženklas.**

– Žiūrint kaip sentimentalų. Jei sentimentai skirti manipuliuoti, išspausti skaitytojų emociją, tada tokiems reikia minuso ženklo. Bet šiaip sentimentai yra tiesiog žmogaus jausmai. Tai, kas skiria žmogų nuo dirbtinio intelekto. Jei jų bijosime, vengsime, ką priešpastatysime? Kokią nors matematinę struktūrą, kuri žavės vien savo forma? Ok, bet, mano supratimu, gal tik vieninteliui Johanui Sebastianui Bachui tai pavyko. Nereikėtų nurašyti jausmų, jų baimintis. Net jei esi racionalus ir objektyvus literatūros kritikas, analizuoji ne tam tikrą kūrinį, o žmogų, jo santykį su literatūra, skaitytojų ryšį su autoriumi, parašytu tekstu. Rodos, pamiršome, kad susiduriame su humanistika, visa tai yra apie žmogų ir reikalinga tik žmogui. Tie keisti akademiniai žaidimai, kai kūryba sudėliojama į lentynėles, į kurias tai, kas gražiai sutelpa, pagiriama, o kas ne – nurašoma, su žmogumi turi mažai ką bendro.

– **Išties. Ko gero, ne tais matais matuojama. Ne tarp „gerai“ ir „blogai“ reikėtų blaškytis, labiau „veikia“ ir „neveikia“, „jaudina“ ir „nejaudina“ kategorijomis mąstyti.**

– Ne taip seniai su „Vandens skonio“ redaktoriumi Alvydu Šlepiku – žmogumi, kuris yra patyręs aktorius, puikus prozininkas, poetas, – dalyvavau keliuose knygos pristatymuose. Jis vis gviešėsi perskaityti patį skaudžiausią man eilėraštį, kurį man pačiam skaityti sunkoka. Ir kiekvieną sykį pradėjęs skaityti tą eilėraštį jo balsas imdavo išdavikiškai drebėti, o akyse pasirodydavo ašaros.

– **Koks jausmas liudyti tokias reakcijas?**

– Toks ir jausmas: išgirdo. Nes ir pats patyrė kažką labai panašaus.

Poezija > proza

– **Štai susiklausyti per jūsų prozą, panašu, jau kurį laiką kiek sudėtingiau. Kokie vėjai iš kūrybinės biografijos išpūtė šią literatūros raiškos formą?**

Pastarųjų kelerių metų G. Grajausko literatūrinis derlius: dvi poezijos knygos – „Nykstamai menų dydžių poveikis megastruktūroms“ (2021) ir „Vandens skonis“ (2025) bei du vertimai – „Nykstamai menų dydžių poveikis megastruktūroms“ pasirodė lenkų kalba (vert. Agnieszka Rembiałkowska), o „Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą ir drakoną misterį Kaindlį“ – baltarusiškai (vert. Sabina Brilo).

– Galutinai proza niekur nedingo. Tiesa, mano gyvenime jos apskritai nebuvo daug: kelios eseistikos knygos, pjesių rinkiniai, romanas „Erezija“, 2012-aisiais išleistas „Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą ir drakoną misterį Kaindlį“. Vis dėlto prozos nelaikau strategine savo kūrybinio kelio kryptimi. Ilgus tekstus rašyti man daug sunkiau. Arba, jei tiksliau, ne tiek sunku, kiek mažiau įdomu. Mėgstu rinkti medžiagą, dėlioti struktūrą, įsivaizduoti, kokia ta knyga bus, bet užrašyti ją man jau atrodo ne taip žavinga. Va, kurti poeziją – gerokai maloniau. Tik, žinoma, ne pagal užsakymą, o tada, kai tas eilėraštinis, tas blyksnis ima ir ateina. Ir to nelabai paspartinsi – ateis, kada bus laikas. Visada nuoširdžiai stebėdavaisi kai kuriais senesnės kartos poetais, besigiriantiais, kad kiekvieną rytą sėda prie darbo stalo ir sąmoningai, kasdien kuria eiles, varto žodynus, ieško įdomesnių žodžių. Gal tiesiog pameluodavo, kad rimčiau atrodytų.

– *Nors atlikti tą nuobodoką užrašymo darbą kažkuriuo požiūriu gal net paprasčiau – tiesiog kantriai, užsispyrusiai mini pasirinktą takelį. Priešingai nei poezijos atveju. Jai jau reikia to blykstelėjimo. Tik kaip jį išsaukti? Daliai žmonių per visą gyvenimą niekas niekada nežybteli.*

– O be to blykstelėjimo nelabai kas apskritai pavyks. Gali bandyti jį provokuoti, tik kas iš to – eilėraštinis gali ateiti pačiomis keisčiausiomis aplinkybėmis. Pamenu, Lenkijoje pristatęs savo knygą, vėliau klausiausi vieno mokslinio pranešimo. Per vidurį jo supratau, kad skubiai turiu užrašyti kelias netikėtai į galvą atėjusias eilutes. Paskaitai dar nepasibaigus, aš jau turėjau naują eilėraštinį. Neprognozuojami ir be galo netikėti dalykai.

– *Beje, kažkas yra pasakęs, kad poeziją reikėtų laikyti arba tik labai jaunų, arba tik labai senų reikalu. Sutinkate?*

– Nežinau, dėl labai jaunų suabejočiau. Kaip, tiesą sakant, ir dėl senų. Kūrybinio kelio pradžioje jauni poetai, paveikti aiškios literatūrinės įtakos, dažnai būna susižavėję kokio nors vyresnio autoriteto sekėjai. Nors tame nieko bloga nematau – autentiškas balsas išryškėja išleidus antrą ar trečią knygą. Va, tada jie ir būna patys įdomiausi. O labai seni žmonės turbūt apskritai nieko nebedaro. Stebi pasaulį, bet nebemato prasmės ką nors užrašinėti. Arba tiesiog sėdi sau ant suoliuko ir ilsisi. Tada jokie eilėraštiniai jau tikrai nereikalingi. Nes kam? ►

Iki galo nepriklausydamas nė vienam cechui – nei literatūros, nei muzikos, nei teatro, – G. Grajauskas tikina įgyjantis daugiau laisvės. Domo Rimeikos nuotr.

VIZITINĖ KORTELĖ

Gintaras Grajauskas 1966 m. vasario 19 d. gimė Marijampolėje. Į Klaipėdą su šeima atsikraustė vaikystėje.

Baigė S. Šimkaus aukštesniąją muzikos mokyklą ir Lietuvos valstybinės konservatorijos (dabartinės Lietuvos muzikos ir teatro akademijos) Klaipėdos fakultetų Džiazo katedrą.

Nuo 1994 m. – dienraščio „Klaipėda“ literatūrinio leidinio „Gintaro lašai“, vėliau tapusio kultūros ir meno žurnalo „Durys“ dalimi, sudarytojas.

Nuo 2008 m. – Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas.

Nuo 2018 m. – Klaipėdos dramos teatro meno vadovas.

Grojo bosine gitara ir dainavo grupėse „Kontrabanda“, „Rokfeleriai“.

Išleido 11 eilėraščių knygų („Tatuiruotė“, 1993; „Ornitologija“, 1993; „Atsiskyrėlio atostogos“, 1996; „Katalogas“, 1997;

„Kaulinė dėdelė“, 1999; „Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantiesiems“, 2004;

„Eilėraščiai savo kailiu“, 2008; „Gintaras Grajauskas. Poezijos pavasario laureatų bibliotekėlė“ (eilėraščių rinktinė), 2018;

„Kaip viskas buvo“ (eilėraščių rinktinė), 2020; „Nykstamai menų dydžių poveikis megalstruktūroms“, 2021; „Vandens skonis“, 2025), du esė rinkinius („Iš klausos“, 2002;

„Mažumynai“, 2010), du pjesių rinkinius („Mergaitė, kurios bijojo Dievas“, 2007; „Kas prieš mus“, 2019) ir du romanus („Erezija“, 2004; „Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą

ir drakoną misterį Kaindlį“, 2012).

Eilėraščių knygos išleistos Švedijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Italijoje, Islandijoje, Ukrainoje, Jungtinėje Karalystėje.

Pagal pjeses ar kitus tekstus sukurta per dešimt spektaklių („Keafri“, „Co Ca Cola“, „A gu gu“, „Komiksas, arba Žmogus su geležiniu dančiu“, „Linkime pasveikti“, „Kas lieka, kai nieko nelieta“, „Rezervatas“, „Brunonas ir barbarai“, „Mergaitė, kurios bijojo Dievas“, „Lietuviai“, „Pašaliniam draudžiama“, „Kas prieš mus“, „Tinklas“) Lietuvos teatruose.

Apdovanojimai: 1993 m. – Zigmo Gelės-Gaidamavičiaus premija už geriausią metų poetinį debiutą; 1999 m. – levo Simonaitytės literatūrinė premija už eilėraščių rinkinį „Kaulinė dėdelė“; 2000 m. – „Poezijos pavasario“ laureatas; 2003 m. – Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos premija už geriausią teatrinį debiutą – pjesę „Komiksas, arba Žmogus su geležiniu dančiu“; 2004 m. tapo Klaipėdos miesto Kultūros magistras; 2008 m. – „Aukštinis scenos kryžius“ už geriausią nacionalinės dramaturgijos kūrinių „Mergaitė, kurios bijojo Dievas“; 2013 m. – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureatas; 2022 m. – „Poetinio Druskininkų rudens“ Jotvingių premija už eilėraščių knygą „Nykstamai menų dydžių poveikis megalstruktūroms“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021); 2022 m. – 32-oji Lietuvos rašytojų sąjungos premija už eilėraščių knygą „Nykstamai menų dydžių poveikis megalstruktūroms“.

Klaipėdos dramos teatro meno vadovu dirbantis G. Grajauskas yra ir vienas tarptautinio festivalio „TheAtrium“ sumanytojų. Akimirka iš 2025-ųjų festivalio pristatymo žiniasklaidai. Domo Rimeikos nuotr.

◀ – *Man atrodo, „nes kam“ dažnokai pagalvoja ir nemažai žmonių. Na, nereikia jiems tos poezijos. Nebent jei ji – banaloki parimavimai. Eilėraštis dalykas sunkus?*

– Didelė dalis žmonių apskritai sunkiai susigauja, kas yra gerai, o kas blogai. Jei dauguma nuspręs, kad gerai, tai ir jie pritar... Tarkime, poeziją jie vertina – ir tai geriausiu atveju – pagal Salomėjos Nėries modelį. Jei eilės šiek tiek panašios į jos, jiems atpažįstamos nuo mokyklos laikų, tada gerai. Nors dažnu atveju tokia kūryba tik nelabai pavykę Salomėjos sekimai. Gražių ir puošnių žodžių sąvartynas daugeliui irgi patinka. Suimituotas dvasingumas. Pastebėjau, kad gerą poeziją lengviausiai pagauna geru humoro jausmu pasižymintys žmonės. Tai kažkaip susiję.

– *Klausa irgi būtina.*

– Pageidautina.

– *Na, ir šiaip. Subtilumas, gebėjimas skirti atspalvius praversty.*

– Reikia pripažinti, kad didelė dalis žmonių apskritai nesupranta perkeltinių prasmų,

metaforų. Jie viską, net ir eilėraščius, skaito kaip skalbimo mašinos instrukciją. Įdomu, kaip tas Kristus anuomet su savo prilyginimais taip gerai prasisuko?..

– *Gal žmonės nuovokesni buvo?*

– Matyt. Mažiau instrukcijų buvo skaitę.

Kultūra = mažuma

– *Vis dėlto gyvename tokiais laikais, kokiais gyvename. O jie lyg apatiški, truputį paviršutiniški. Štai poetė, prozininkė Agnė Žagrakalytė viename interviu sakė, kad literatūroje jos neįaudina visiškai niekas. Keistas reikalas: rašytojai abejingi, skaitytojai – irgi. Gintarai, kokius žaidimus žaidžiame?*

– Taip ir nugyveni gyvenimą, kurdamas eilėraščius. Pasiekęs finišą, turbūt susimąstai: ką aš čia veikiu? Guodžiu save tik tuo, kad poetams nebūtina šviesti stadionų, išmokyti visus suprasti metaforas. Tarp kitko, žinau,

kaip kai kurie savarankiškai edukuojasi. Perkeltinių prasmų nesuprantantys žmonės staiga išsiaiškina: a, juk viskas poezijoje yra simboliai, kiekvienas žodis, įvaizdis kažką reiškia, čia gi šifrai, kuriuos reikia išsiversti į žmonių kalbą. Tada jie nusiperka simbolių žodyną, iššifruoja eilėraščių ir sušunka: va, viską supratau, juk apie tai parašyta. O grįžtant prie to keisto emocinio paralyžiaus, pastebėjau, kad daugėti jo ėmė per kovidą. Dar karas prisidėjo. Ko gero, šių dviejų reiškinų pasekmė ir yra tylus, bet gilus nusivylimas kultūros ar net pačios civilizacijos galia.

– *Matyt. Apie trapumą primenančiomis akimirkomis ne knygos griebtis norisi.*

– Pamenu, užklupus kovidui, pagalvojau: štai bus puiki proga sėdėti namuose ir skaityti. Pasirodo, klydau. Negalėjau žiūrėti nei į rimtą, nei į nerimtą literatūrą. Viskas vienodai siutino, atrodė vienodai beprasmiška. Galų gale atsiverčiau Curzio Malapartės „Odą“. Suveikė. Šiurpi ir negailestinga knyga. Turbūt todėl ir suveikė, nes ten be jokios vilties, be melo ir pagražinimų aprašomas karo siaubas. Gal net civilizacijos žlugimas.

Kita vertus... Kaip ten sako girtuokliai? Kad jau išgėrė savo cisterną? Panašiai ir aš – gal savo knygų kalną jau perskaičiau.

– Na, galima sukti iš naujo. Naujoji mūsų premjerė jau ne kartą „Alchemiką“ su „Mažuoju princu“ iš lentynos traukė.

– Premjerės atsakymas komunikaciniu požiūriu Lietuvoje labai saugus. Rinkėjai būtų daug mažiau sužavėti, jei išgirstų Marcelio Prousto ar Jameso Joyce'o pavardes. Štai „Mažąjį princą“ visi atsimena dar iš vaikystės ar paauglystės. Priekaištų šiai knygai kaip ir nekyla, tik ji skirta labiau jauno amžiaus žmonėms. Paulo Coelho atvejais

Sentimentai yra tiesiog žmogaus jausmai. Tai, kas skiria žmogų nuo dirbtinio intelekto. Jei jų bijosime, vengsime, ką priešpastatysime? Kokią nors matematinę struktūrą, kuri žavės vien savo forma?

įdomesnis. Šis rašytojas dešimtmečius sukasi populiariausiųjų topuose. Keistas dalykas. Daugeliui nedaug skaitančiųjų ir, tikėtina, metaforas sunkiau suvokiančiųjų P. Coelho kažkodėl labai artimas ir priimtinas, nors „Alchemiką“ palyginimai kartais net primena bibliinius. Bet koku atveju, kažkokias paslaptingas gyvenimo tiesas P. Coelho jiems transliuoja.

– Ką tokios literatūrinės politikų preferencijos mums sako apie valdžios žmones?

– Bėda ne tik su politikais. Lietuva apskritai neturi patvaraus kultūrinio pamušalo, tai natūralaus kultūros poreikio. Jis visais įmanomais būdais, visokiomis įtrauktimis ir ištrauktimis ugdomas, bet veiksmams dažniausiai atrodo dirbtinokai. Dargi kelia klausimą, ar jie išvis yra efektyvūs. Kad ir kaip būtų, paprastai kultūra įdomi tik mažai daliai žmonių. Saujelė galbūt net supranta, kad ją reikėtų laikyti svarbiausia valstybės identiteto dalimi. Kitiems, matyt, šiaip įdomu, smalsu. Likusiems? Panašiai kaip man bobslėjus. Yra toks, kažką girdėjau.

– Beje, iš kokio jūrų gyvio kilo neskaitantys ar apskritai kultūra nesidomintys veikėjai?

Kad rašytojai evoliucionavo iš sepijų, sužinai „Vandens skonyje“ perskaitęs eilėraščių „Evoliucija“.

– Reikėtų gerai pagalvoti... Gal iš tų pačių riešapelekių žuvų kaip ir automechanikai?

Diktuoti > sekti

– „Riešapelekės žuvis“ – tinka. Nors mintimis jau nušokau prie, ko gero, skaudokos temos – dramaturgijos. Paskutinė jūsų pjesė „Tinklas“ parašyta dar per pandemiją. Toliau – tyla. Kas nutiko?

– Visos pjesės, kurias sukūriau, buvo pastatytos, kai kurios ir po kelis kartus. Daugiau kol kas nėra. Nebejaučiu Lietuvos teatro poreikio lietuvių dramaturgų kūriniais. Atvirai pasakius, ši tendencija mane stebina. Nežinau nė vienos pasaulio šalies, kuriai taip visiškai nerūpėtų nacionalinė dramaturgija.

– Kitaip tariant, scenai skirta literatūra tampa nykstantai menku dydžiu teatro megastruktūrai? Liūdna. ►

2025-aisiais dalyvaudamas per festivalį „TheAtrium“ surengtoje diskusijoje „Teatras: civilizacijos forpostas ar laisvalaikio pramoga“, G. Grajauskas akcentavo scenos meno, o ir apskritai kultūros svarbą žmonėms. Domo Rimeikos nuotr.

◀ – Lyg ir kažkokių judesių yra, šią sritį kartkartėmis vis bandoma gaivinti, organizuojamos dramaturgų paieškos. Vis dėlto vieninga strategija valstybės mastu taip ir neegzistuoja. Sakykime, šiandienos žvilgsniu pažiūrėti į tai, kas surta XX a. pirmoje pusėje. Visame pasaulyje savus dramaturgus valstybės stato nuolatos, tik Lietuvoje tai be galo retas atvejis. O jei ir sukuriama koks nors spektaklis pagal ankstesnių laikų dramaturgiją, nusistebima, kas ir kodėl tą senieną ištraukė.

– *Na, bet Lietuvos nacionaliniame dramos teatre po jaunimo pastatymų, tarp kurių būta ir besirėmusių pastaruoju metu rašytomis pjesėmis, kilo pasipiktinimas – trūksta klasikos. Gal pačiai publikai nereikia nacionalinės dramaturgijos?*

– Gal vis dėlto reikia, tik pasiūlyti turėtume, ir tiek. Kokybė būtina. Jei spektaklis prastas, jokio skirtumo – remiantis Williama Shakespeare'o ar Antano Škėmos medžiaga jis sukurtas. O šiaip... Dievas žino. Kartais apima jausmas, kad Lietuvos teatrai užsižadė galų gale suradę, kas yra tas naujasis teatras. Deja, bedžiūgaudami atradę, nepastebėjo, kad tas naujasis teatras gerokai paseno. Kai kuriuos moderniausių mūsų teatrų spektaklius parodę kurs nors užsienyje, suprastume esantys jau dviem žingsniais atsilikę. O visoje Eu-

ropoje pastaruoju metu juntama akivaizdi banga – į teatrus pamažu, bet užtikrintai grįžta klasikinė dramaturgija.

– *Tai ką daryti?*

– Mes baisiai vaikomės madų. Bijome atsilikti. Nereikėtų. Geriau to vengti. Kai žmonės iš provincijos ima vaikytis madų, vis tiek atrodo beviltiškai atsilikę, juokingi. Jie nediktuoja tendencijų, jie tiesiog seka. O naujos idėjos lygiai taip pat sėkmingai gali atsirasti ir periferijoje, pakraščiuose. Joms geografija nesvarbi.

– *Mažos šalies kompleksai?*

– Sovietinio šleifo irgi esama. Jaučiamės antrarūšiai – nors kartais neištvėrę, ypač po kokių nors krepšinio rungtynių, ir riktelime, kad mes patys geriausi visame pasaulyje. Paskui vėl susigūžiamo ir tylime. Tiesiog keista, net neįtikėtina, kodėl taip nuvertiname save.

Vanduo = ∞

– *Būdamas žmogus-stebėtojas, puikiai užčiuopiate ne tik kultūros lauko, bet apskritai visuomenės ar dar plačiau – civilizacijos, bendražmogiškus – nervukus. Dažniausiai jie skausmingi. Kai tiek metų*

stebite, tai, ką matote, nepriverčia norėti nebestebėti?

– Tiesiog užsimerkti?

– *Kad ir. Kartais atrodo, jog būti stebėtoju labiau prakeikimas nei dovana.*

– Turbūt viskas kartu. Stebėtojas, žinoma, pamato daugiau nei paprastas mirtingasis, bet stebėtojo pozicija suponuoja, kad jis nedalyvauja jokiuose procesuose. O jei nedalyvauja, savaime atsiduria nuošalėje, tampa šiek tiek vienišas. Toliau paprasta. Tokia situacija tave tenkina? Tada valio. Stebėk toliau. Ne? Tai eik ir dalyvauk.

– *Ir keisk. Klaipėdoje tikrai būtų kur pasireikšti.*

– Žinoma, galima. Tik reikėtų pasirinkti nedidelę konkrečią erdvę. Vieną struktūrą. Bandydamas imtis grandiozinių permąnų, aplinkinių būsi suėstas. Pajūryje visi gyvena ramiai ir patogiai. Viskas visiems iš esmės yra gerai. Ateidamas keisti ką nors, tu tūkaiši į jų komforto zoną.

– *Pabaigai užmesiu kabliuką, o jūs reaguokite, kaip norite. Yra tokia „Kontrabandos“ dainos eilutė: „Penktadienio vynas atplukdo šeštadienio moterį.“ Buvo vynas, dabar – vanduo. Kokia keista, atvirkštinė alchemija, dabar jau vyną pakeitusi į vandenį, įvyko?*

– Turbūt grįžtu prie esmės. Kai geriau pagalvoji, juk tiek vynas, tiek konjakas ar bet kuris kitas gėrimas irgi yra vanduo, tik su tam tikrais papildomais komponentais. Ir šiaip. Jei turi vandens, iš jo gali pasidaryti daug ką. Viskas yra vanduo. Žmonės didelė dalimi irgi. Beje, vanduo ir labai skirtingas – pasižymi daugybe skonių, kuriuos net degustuoja specialistai. Bet štai pasakyk kam nors, kad vienoje stiklinėje vanduo vienoks, o kitoje – visai kitoks. Sulauksi atsakymo, kad jis visur vienodas. Čia juk vanduo, ir tiek.

– *Štai grįžome prie to paties – toli gražu ne visi jaučia subtilybes. Nesvarbu, kalbėsime apie poeziją ar apie vandenį.*

– Na, taip. Be to, vaišindamas vynu, visada gali suokti publikai apie poskonį, aromatą, o vandeniui pudrinti smegenų taip lengvai nepavyks. Nes tiesiog nėra už ko pasislėpti.

Nors pastaruoju metu pjesių nerašo, G. Grajauskas su bendražygiais aktyviai formuoja Klaipėdos dramos teatro repertuarą. Ąkimirka iš 89-ojo sezono atidarymo renginio. Domo Rimeikos nuotr.

Gintaras GRAJAUSKAS

Evoliucija

yra toks
jūrų gyvūnas
vadinasi sepija

kai sepiją kas išgąsdina
arba įskaudina
arba šiaip pasidaro
sepijai liūdna ir vieniša
tai sepija turkšteli iš savęs
rašalo debesėlį
labai panašų į kitą sepiją

ir tada toje bekraštėje jūroje
jai jau nebe taip baisu
ir nebe taip vieniša

kadaise mes visi
statmenieji dvikojai
išropojom iš jūros

iš riešapelekių žuvų
išsivystė automechanikai
pianistai kišenvagiai
ir bolivudo šokėjos

o štai iš tų sepijų
vieniškų ir liūdnų
atsirado rašytojai

tėti, iš manęs kiti vaikai juokiasi
nes visų tėčiai kaip tėčiai, vairuotojai
ar policininkai, tiktai tu vienas poetas

puiku, sūnau, kad jie juokiasi
būti poetu yra juokingas užsiėmimas
ir tu juokis su jais kartu, bet viską stebėk
stebėk visą laiką, nepaliaudamas

stenkis gerai įsiminti tą juoką, stebėk
jų judesius, jų slapčius susižvalgymus
ypatingai stebėk, ką jie slepia už savo
žodžių, kai kalba niekus

stebėk kaip jie auga, kaip užauga ir
pradedą keistis, kaip retėja jų plaukai
ir blausiasi akys, raukšlėjasi oda
kaip linksta stuburas ir iškrenta dantys

Ričardo Šileikos nuotr.

tavo darbas bus stebėti jų džiaugsmą, jų
buvimą ir neveltį, tavo darbas bus
galiausiai suprasti, kad jie buvo verti
įsižiūrėjimo ir lašo gailestingumo

stebėk, kad nepraleistum to ypatingo
momento – tai ir bus vienintelis atlygis
už tavo viso gyvenimo darbą

jeigu tau pasiseks, pamatysi,
kaip juokingai ištįs jų veidai,
kai galiausiai supras, jog visą gyvenimą
jie tebuvo tavųjų eilėraščių medžiaga.

Mes daug dirbame,
nes reikia išgelbėt pasaulį.

Mes diskutuojame
apie didžiojo blogio prigimtį.
Analizuojame blogio priežastis,
baisimės blogio pasekmėmis.

Ieškome, ką tokio galėtume
jam pasakyti,
kad jis galų gale liautųsi.

Gal pasakyti jam, kad jis
iš tiesų geras, tik to nežino?
Ir jis susidrovės ir išeis.

O gal pasakyti jam, kad
dabar XXI amžius, ir jau niekas
taip seniai nebedaro, kaip jis?
Pasakyti jam, kad jis archajiškas,
kad jis visiškai anachronizmas?

O gal pasakyti jam –
utiuti, koksai putlutis,
ir jis ims krykšti ir guguoti,
ir jo kruvinos iltys iškris,
ir jis pradės mums šypsotis
bedante burna?

Mes diskutuojame, ir pasiekiamė
konsensusą, ir prieš pat balsavimą
su triukšmu atsidaro dviverės durys.
Ir įeina blogis pro jas.

Ir juokiasi, nes mes tokie juokingi,
ir šitaip juokingai mirštame.

vienas žmogus
(dažniausiai moteris)
pagalvoja: štai šitas žmogus
žino, kaip mane išgelbėti

kitas žmogus
(dažniausiai tai vyras)
pagalvoja: net neįsivaizduoju kaip
bet gal galiu pabandyti ▶

◀ dar jis pagalvoja:
iš tiesų tai visai norėčiau
ką nors išgelbėti

o ta moteris pagalvoja
kitaip: aš tai labai norėčiau
būti išgelbėta

niekas nieko
žinoma neišgelbsti
ir niekas neišsigelbsti

(nes kas gi galėtų)

bet kartais nutinka
kad tie žmonės tiesiog
pradedą gyventi kartu

ir begyvenant
jiems nutinka visokių dalykų
kartais ir labai nesmagių

bet kai kuriose nuotraukose
jie atrodo iki kvailumo laimingi
atrodo lyg būtų išgelbėti

Meistras

jei gyvenčiau iš naujo,
tai norėčiau taisyti ką nors,
kažką, kas nebeveikia

suneštų man tai, kas nebeveikia,
viso miestelio moterys

taisyčiau lėtai, neskubėdamas,
sutaisęs prisukčiau spyruoklę – ir kad
sužibėtų
lemputės! kad sukrotėtų ratukai!
vožtuvėliai pradėtų linksmai pūškuoti,
dumplės kilnotis, velenai sukstis,
pompos kad pradėtų pumpuoti,
basi vaikai kad imtų bėgioti po pievas,
saulė vėl kad kiltų ir leistųsi,
ir viskas kad imtų vėl veikti!

o vienam vakar numirusiam
atsivertų parištas žandikaulis
burna lėtai prasižiotų,
o iš burnos iššoktų gegutė

ir susirinktų viso miestelio žmonės
ir sakytų man – ot geras tu meistras esi,
niekas visai jau nebeveikė, o tu taip
gerai pataisei, dabar viskas vėl veikia.

Pasimatymas

Alma RIEBŽDAITĖ

Į pasimatymus vaikščioti su savimi dabar
mašina. Dar niekada neteko tokiaime
būti, bet pagaliau ši, šiuolaikinė laimė,
nusišypsojo ir man.

Rugpjūčio 23 d. Pakili būsena trunka
apie dvi savaites. Nutariau stebėti, kada
laimės simptomai pradės slopti ir sugrįšiu
atgal į normalią būseną, kurioje būsiu
labiau koncentruota ir galėsiu dirbti. Ta
laimė darosi jau nepakeliama. Nebegaliu
net suprasti, ar kada nors jaučiausi kitaip.
Čia kaip pagimdžiusiai moteriai: visi
skausmai kažkur dingsta. Bet turiu vilties:
laimės kančia nuslops.

Tyrinėju: laimei nėra jokios akivaizdžios
priežasties. Niekas nepasikeitė, nesuplo-
nėjau, neuždirbau pinigų, nelaimėjau lote-
rijoje, nesusiradau draugo, nepakilau kar-
jeros laiptais, su vaikais draugaujam, bet
ant kaklo nesikabina, niekas nedovanoja
gėlių, nepradėjau verslo, niekas neprisipa-
žino, kad mane myli, neįgyvendinau jokios
ypatingos svajonės, tačiau esu nenormaliai
laiminga. Gal susirgau ar sutriko hormonų
pusiausvyra? Jei tai hormonai, turi slūgti,
nė viena psichika neišlaiko ilgo laimės
tempo su perlų inkrustacijomis akyse.

Man nuoširdžiai pasidaro įdomu, kiek
tai truks, kaip ir į ką išsivystys. O jeigu tai
amžinai? Na, nuolat nesijuokiu, dažniau
net esu susiraukusi, bet vis tiek laiminga.
Regis, pas psichiatrą dar ne laikas, nors
tokios frazės išduoda nei daug, nei mažai –
mūsų buvimą rėmuose.

Ir apie ką rašysiu? Juk kai skausmai,
kančios, drama ir tragedija – rašymo tiek,
kad nors vežimu vežk. Prognozuoju, kad
turėsiu išmokti gyventi su tuo laimės
jausmu. Kaip išmoksta žmonės gyventi
su sulūžusia koja. Dabar yra pradžia ir
man išties nelengva. Sunkus adaptacinis
laikotarpis.

Atidžiai stebiu. Gimsta naujo eksper-
imento idėja! Turiu įprotį prisigalvoti, kiek
daug dalykų padarysiu. Aišku, ir taip daug
padarau, bet galbūt galiu padaryti daugiau.

Vieniems atrodo, kaip tiek pajėgiu, tačiau
man atrodo, kad panaudoju kokį 30 proc.
savo pajėgumų. O dabar dar ir laimė truk-
do. Na, bet tiek to.

Nutariau save stebėti ir kaip tik pradėdau
kurti didingus ir nerealius planus, kiek vis-
ko padarysiu (o dėsnis – nepadarau), kaip
atsikelsiu penktą rytą, sportuosiu ir val-
gysiu tik sveiką maistą, kaip tvarkysiuos,
kaip piešiu, kaip dirbsiu, kaip mylėsiu –
didingus savo planus akimoko sugriausiu ir
sakysiu, kad greičiausiai nieko nedarysiu.
Arba sakysiu sau: „daryk, ką nori“, „jei
nenori, nieko nedaryk“. Rezultato kol kas
jokio, bet jaučiu, kad kažkas manyje (t. y.
aš) sutrinka. Visi tie balsai susiinstaliavę iš
išorės, tai jei sau pradėsi sakyti kažką kita,
niekas nepasikeis, tik kad sakai sau kažką
kita.

Susidūriau su nauju uždaviniu: sustab-
dyti ir laikyti save kažkur ties viduriu (o ar
tik nebus tai iš serijos „didingi ir nereali
planai“, nieko neprivalai, brangute),
nes laimė – tai absoliučiai neproduktyvi
ir kankinanti būsena be jokios priežas-
ties, besitenkinanti pati savimi, pati sau
pakankama, joje negali susikoncentruoti ir
normaliai dirbti. Todėl būtų galima tarti,
kad labai vidutiniška ir rami būsena, kai
esi blavus ir išsipagiriųjęs iš laimės kerų,
yra laimė, kurią protu suvoki kaip naudin-
gą ir protingą laimę, bet dar nori pabūti
nenormalioje laimėje.

Jausmas, kad pagaliau priartėjau prie
savęs, kad stoviu prieš save pačią. Vis dėlto
gali būti, kad dauguma supusių žmonių
buvo normalūs, o aš nelabai. Nesiskun-
džiu nei minties, nei jausmų gelme, ir tai
nelaikoma jokių psichiniu sutrikimu, bet
man trūko vieno šulo, o gal net ne vieno.
Ir dabar trūksta. Ir visada trūks. Tarsi
būčiau pagaminta be vieno šonkaulio, su
trūkstama detale arba ne iš to šonkaulio
(gal Dievas netyčia apsiriko). Tikrai buvau
su defektu, neišgydomu ir negydomu.
Niekas ir niekada tau šito nepasakys į akis,
nes nėra kaip pasakyti. Jie buvo normalūs
ir veikė žmonėms įprastu keliu, o aš ne.
Ir būtent dėl šios priežasties jie nejaučia
nei kaltės, nei gėdos, nes visi taip daro ir

Su savimi

tai yra normalu. Nenormali buvau aš, iš tikrųjų nenormali. Mano smegenys veikia kitaip, dėl to patyriau amžiną ir skaudų konfliktą su aplinka. Taip, mano aplinka buvo šiurkšti, grublėta, jiems net neatėjo į galvą manęs popinti ar suprasti, dauguma iš mūsų gyvename žiauriomis ir negailestingomis sąlygomis.

Ar tai supratus skaudu, skaudžiau? Atsidūstu, bet nepasakysčiau, nes patinka ši savybė, visai nenoriu jos prarasti.

Šitas defektas man ne tik neleido sėkmingai veikti, bet ir trukdė geriau suprasti kitus žmones, kurie šito defekto neturėjo. Tačiau tai toks defektas, kuris duoda ir krūvą keistų privalumų. Jei ši savybė yra tokia veiksmi, mes turime kitokį Dievo paveikslą nei įsivaizduojame: Dievas yra trapus. Iš tiesų trapus, o ši pasaulio versmė lengvai užkišama ir sunaikinama žmonių. Na, ne taip lengvai sunaikinama. Žmonės susinaikins ir patys save, nes yra tos versmės dalis, o versmė atžels iš mažiausios likusios dalies kad ir per milijonus metų. Versmei tai nėra svarbu. Ji kaip sąrangos pagrindas gali ištrykšti kitur.

Taigi, mes esame bėdoje. Dievas nėra galingas, o kaip mes geistume, kad jis toks būtų. Greičiausiai silpnas ir labai pažeidžiamas. Ir ko tikėtis, jau seniai ištarta: „Dievas yra meilė.“ Ko galima tikėtis iš Dievo, kuris yra Meilė? Kokių galių? Prieš akis iškyla Kristaus paveikslas: kaip žiauriai, kaip negailestingai žmonės jį nukryžiuo, kaip leido mirti lėta kankinančia mirtimi, kaip iš jo išsityčiojo, kaip pažemino, istorijoje pasirinkdami nusikaltėlių vietoj Dievo. Ir jis nieko nepadarė, neapsigynė, nepanaudojo dieviškų galių. Mūsų kultūroje Kristų mes „pažįstame“ labiausiai, bet teisingumo dėlei reikia pasakyti, kad dauguma netapome giliai religingi, vis dėlto galim aiškiai matyti, kaip įkūnijamos dieviškos savybės. Pirmą kartą norisi skaityti Šventąjį Raštą, kad galėčiau geriau pažinti gyvą Kristaus dieviškumą, o gal net ir žmogų jame. Kristus atspindi dieviškąjį „mąstymą“, kurį mums sunku suprasti dėl žmogaus prigimties suktumo. Jį siaubingai kankino. Ir tai dėsninga. Šiuo požiūriu

Alma Riebzdaite. Viltis.

žmonės galingesni. Jie galingesni už žvėris ir dievus, tačiau tai neatneš pergales. Dievas niekada neiškils kaip *deus ex machina*, kad ir kaip mes to geistume. Stebuklai gali ištikti, bet jie iškyla iš sąveikos, mirksniais, kai su mūsų sąmone kažkas atsitinka ir gali įsiveržti dieviškoji būtis ir realybė. Kad ir kiek mes griežtume dantimis ar staugtume iš nevilties, Dievas nepasirodys. To geidžia vaikiškoji mūsų sąmonės dalis. Bet jis gali veikti. Čia ir yra paslaptis: dieviškumas gali veikti mūsų gyvenimuose.

Man iš tikrųjų sunku palaikyti lengvus ryšius su žmonėmis, dažnai nesuprantu, ko jie nori ar ką turi omenyje, kalbant apie santykius, dažnai bėgu konsultuotis pas pažįstamas bendradarbes. Santykyje iš karto įpuolu į lojalumą, beribį nuoširdumą, dėl ko akimirksniu pasidarau klaidingai nuobodis. Tai tikriausiai turi ryšį su praktiškumo stoka, kuris nėra nepraktiškumas

buityje, daug ką sugebu daryti, bet labiau sprendžiant tarpasmenines santykių ir gyvenimiškas problemas, nors įgudau, labai įgudau. Net atrodo, kai kur taip stengiausi, kad gali būti, jog pranokau net neurotipinį žmogų. Iš paskutiniųjų stengiausi būti normali.

Pagrindinis defektas ir kančių šaltinis, kylantis iš šulo neturėjimo, buvo tai, kad buvau žmogus „be klastos“. Ir tai turi ryšį su tuo, kad viską priimu tiesiogiai, bet ne ta prasme, kad nesuvokiu reikšmių ir prasmų žaismo (nors anksčiau buvo ir to, teko labai stengtis), ką sako ar daro žmonės, priimu tiesiogiai, negaliu suprasti jų paslėptų motyvų, tinkamai judėti ir orientuotis situacijose. Mūsų gyvenime tai – pražūtis. Tačiau dėl to nesijaučiu dabar taip blogai, kaip pirmą sykį psichoterapeuto kabinete. „Kokia aš kvaila, dieve, kokia kvaila, pasaulinė idiotė“, nes tai – dorybė! ►

◀ Mane apsuoko be skrupulų ir sąžinės graužaties. Jie tiesiog buvo gudresni ir apskresni ir šitą šulą tikrai turėjo, o man net sunku buvo suprasti, kas vyksta ar kaip taip gali vykti. Neturėjau jokių priemonių apsiginti. Tačiau juk tam, kad apgautum, apsuoktum, meluotum, nereikia nei intelekto, nei dorybių, nei kokių nors talentų.

Nežinau kodėl, bet šiandien dėl to nebesigraūžiu, nesielvartauju, kad dėl auklėjimo, o gal trauminės kaltės prieš brolių, bet greičiausiai dėl pagimimo, dėl prigimties esu „be klastos“. Tu nesi kvailas, bet, deja, nesiorientuoji. Čia ir yra didysis nesusipratimo paradoksas, kurio *neina* suprasti, nes žmogus lyg ir protingas, net labai protingas. Tai ne liga ir ne sutrikimas ir vis dėlto kitas mąstymo ir priėjimo prie tikrovės būdas. Gali būti, kad į kompleksą įeina ne tik „be klastos“, bet ir tam tikras pasaulio jautimo būdas, irgi kažkoks tiesioginis. Žinoma, tokių žmonių yra ir daugiau. Be klastos, panašių į vaikus, tyrų, naivių, bet pačia geriausia tų žodžių prasme, nes šitie žmonės yra gražūs, pasaulis juos suka ir suka, kankina, pjuodo, išnaudoja, bet jie yra tai, ką galime vadinti žydėjimu. Be žiedų pasaulis būtų tamsus ir liūdnas. Žydintis žiedas neša šviesos žinią.

Dėl nieko nėra gaila, jokių sumindymų, toks yra ir taip veikia šis pasaulis, bet tas momentas jame „be klastos“ yra toks gražus ir šviečia kaip deimantas tarp juodų anglies gabaliukų. Nieko nepadarysi, pradėjau matyti savo grožį, o grožio ne išgydysi. Ir kaip pasakyti žmogui: „Na, tu ne tai, kad kvailas, na, kaip čia pasakyti...“ Tačiau, jeigu žiūrėtume specialisto akimis: dorybės mes negalime sunaikinti, ją reikia išsaugoti, nors toks buvimo būdas ir kenkia pačiam individui, tačiau visuotinai jis yra labai reikalingas, nes tai yra tai, kas palaiko mūsų kaip rūšies dvasinę gyvastį.

Grožis yra ir tame, jog pasauliui nepavyko to sunaikinti, o dėl sutiktų žmonių tikėjimo ir suteiktos erdvės tai galėjo pasireikšti ir įgyti formą, nes pasireiškė, įsikišo ir ėmė veikti SAUGANTI GALIA. Nežinau kodėl, bet patikau žmonėms. Žmonės man irgi patiko, pagrindinė problema, kad tiek pasineriu į kitą žmogų, tarsi prie jo prisijungiu, jog paskui prireikia laiko ir būna sunku, kol sugrįžtu į save. Jauti net fizinį poreikį atkurti savo prarastą ir suardytą pasaulį. Žmogus nuostabus, bet negali, norisi susitelkti ties savimi. Nori sugrįžti į savo pasaulį, visi-

kai atsiriboti, o po kurio laiko galbūt vėl keliauti. Tai labai vargina, bet nepraeina be plusų: galiu iš žmogaus daug ką perimti. Nemokėčiau būti su kitu žmogumi, bet ne dėl to, kad būčiau blogas žmogus, nemylėčiau ar nenorėčiau, bet dėl tam tikrų savybių komplekso, todėl ir galiu ir man geriau gyventi vienai. Sutikti žmones, į juos pasinerti, o paskui iš žmogaus išnirti. Tokį buvimo būdą dar galiu pakelti. Man yra per daug intensyvu: negaliu pakelti ilgo buvimo su kitu žmogumi. Noriu, bet negaliu. To kito žmogaus man tampa per daug. Apskritai, nelabai įsivaizduoju, kaip du visiškai svetimi žmonės gali gyventi kartu, jeigu atvirai. Aišku, šitų minčių šaltiniu gali būti ir mano vengiantis nesaugus prieraišimo būdas, kuris irgi tarsi užkoduotas prigimtyje.

Žinoma, keista, kad Dievas man leido priglusti prie jo krūtinės, kai šitiek burnojau ir kvailiojau, bet, matyt, tai nėra taip svarbu, nes kas atsitinka? Mes susiduriame su besąlygiškos meilės kuždesiu. O piktžodžiavimai ir trenktumas galbūt irgi gali būti pamatyti per dorybės prizmę, bet nebežiūrėsiu, gana. Nedorybių turėjau daug, bet, matyt, dorybės buvo didesnės už mano nedorybes. Darau tokią išvadą.

Sapnavau keistą sapną. Sapne mes esame tarsi surakinti, įkalinti sapno logikos, pagalvojau, o kas, jei eisiu ne ten, o kitur. Ir pradėjau sapne daryti visokias nesąmones, buvo įdomu išbandyti, nes galėjau laisvai veikti. Galėjau sapne daryti ką noriu, eiti kur noriu. Kaip šuo paleistas nuo grandinės, dariau daug nesąmonių, buvo smagu.

Kaip tokie individai išgyvena? Ogi labai paprastai: kaip albinosai, juodi gandrai ir gulbės. Nieko nepadarysi: sutinkami retai ir gyvenimo trukmė trumpesnė. Yra kito, pernelyg išsiskiria iš aplinkos, bet jie yra ir jų visada atsiranda. Tai visada iššūkis jų artimiesiems. Kai tu tikiesi, kad iš tavo padėto kiaušinio išsiris meiliai kudakuojanti vištytė, o išsirita dinosauros, didelio džiaugsmo tai greičiausiai neatneša, nors tikrai daugiau yra tokių, kurie dinosauros pamilsta, o ne juos engia, ir dėl to pasaulis yra gražus, bet vis tiek tai šokas ir išbandymas. Savo spėlionės susikišk užpakalį (čia sakau sau, kai užplūsta mintys, kai galvoju, ką galvoja kiti).

Kad ir kokią protingą ar žavią internetinio folkloro ar net knygos maksimą jūs perskaitytumėte, ji niekada nėra universa-

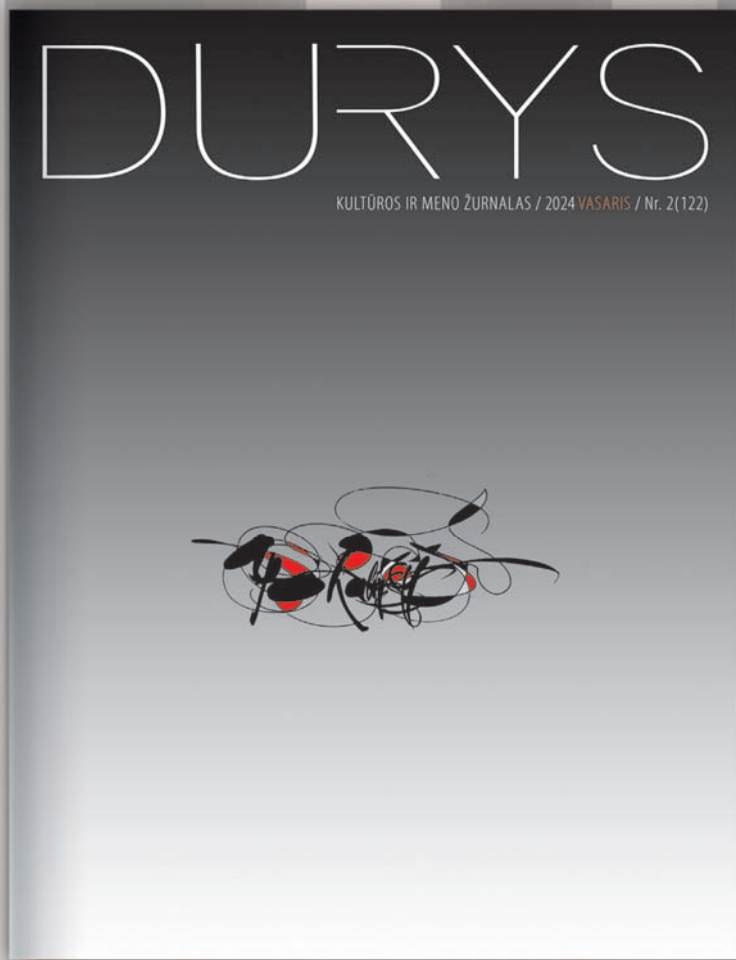
li. Dažniausiai žmonės peza bile ką, o užvis labiausiai mėgsta rožinius pezalus, kuriais sklaidosi į dešinę ir į kairę, ir plūsta paskui juos miniom, nes saldu ir šiaip nėra ką veikti. Ir taip, tai yra „normalaus“ žmogaus gyvenimo apraiškos: jiems yra paprasta pezėti, tai yra jų talentas ir išskirtinumas, kurio, taip, laimė ar deja, neturi. Tau neduota. Šitaip juda įprastinis žmonių pasaulis, net solidžiuose testuose plepumas yra laikomas aukšto lygio socialumo požymiu. Pezalas, net ir gražus pezalas, pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo. Nėra jokios taisyklės, kaip turi būti tau. Gal tu myli iš visų spėkų iki pamėlynavimo, bet tik prie mirties slenkščio suprasi, kad tau reikia kitokio buvimo būdo, ir tai bus tavo išsigelbėjimas.

Aš iš tikrųjų kitokia. Buvo nedrąsu tai ištarti, bijojau atrodyti pasikėlusį, bet tai objektyvu. Iš tikrųjų esu kitokia, nors va taip va sėkmingai prisitaikiau, gyvenu beveik penkiasdešimt metų ir taip, kad niekas nieko neįtarė. Argumentas tas pats: o kuo tu toks ypatingas, kad negalėtum būti kitoks? Kuo tu toks išskirtinis, kad tai negalėtų atsitikti su tavimi. Po velnių, atsitiko! Iš tikrųjų atsitiko, tai ne juokas, ir ne sapnas, iš kurio pabusi. Tai – realybė, tavo realybė. Iki mirties. Būti kaip visi ir būti amžinai nuo visų atskirtu.

Toks, išlaisvinantis, yra susitikimas su savimi, kurio man nebeskauda, iš pradžių šiek tiek liūdna, o paskui pasidaroma labai liūdna (laimės jausmas sumažėjo). Nes jei daugelis dalykų, kuriuos daro neurotiški žmonės (149 iš 150, skaičiai tebus simboliški) yra normalu, tai nenoriu tokia būti. Ir jei man reikėtų pasirinkti, kieno pusėje būti – 1 ar 149, aš pasirinkčiau 1, nes 149 ir taip išgyvens, o tas vienas dar gali būti ir tų 149 išlikimo garantas. Yra šaltinių, kur atvirai kalbama ne apie Aspergerio, o „neurotiškumo sindromą“ labiau kaip chamišką pranašumo jausmo demonstravimą kitokių, kitaip mąstančių ir jaučiančių žmonių atžvilgiu, dėl suprantamų priežasčių šitie šaltiniai plačiai nesklinda ir netampa populiarūs.

Pabudau rugpjūčio 24 d. pusę keturių, pasimatymas vyko toliau. Buvo įdomu po šitiek metų susitikti. Turėjome apie ką pasikalbėti. Gal net kartu apsigyvensime.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 584003